

Arbeidernes Ungdomsfylking og Midtøsten-konflikten, 1948-1996

Tom Rune Strandå

MASTEROPPGAVE I HISTORIE
INSTITUTT FOR ARKEOLOGI, KONSERVERING OG
HISTORISKE STUDIER

UNIVERSITETET I OSLO

VÅREN 2010

Innhold

Innhold.....	iii
Forord	v
Oversikt over bokstavforkortelser	vii
Kapittel 1. Innledning.....	1
Historisk bakgrunn og problemstilling.....	1
Metode og opplegg.....	3
Historiografi og bruk av kilder.....	5
Kapittel 2. Israel – en sosialistisk mønsterstat (1948-1965).....	9
En trang fødsel for den jødiske staten	9
Suez-krisen	10
Norge anerkjenner Israel	11
Begeistring for den nye statsdannelsen	12
Støtteresolusjoner	14
I takt med partiet	15
Fordømmelse av stormaktene.....	17
Sosialistisk Studentlag og Orientering	18
En palestinsk frigjøringsorganisasjon blir dannet	21
Fortsatt norsk støtte til Israel	22
Flyktningeproblemet fortsatt kun et humanitært problem.....	23
AUF blir mer internasjonalt orientert.....	24
Leir i Israel 1965	25
Midtøsten-konflikten i et avkoloniseringsperspektiv	27
AUF og DSU – en sammenligning	28
Oppsummering	30
Kapittel 3. Konfrontasjon (1965-1973).....	32
Lynkrig i Midtøsten.....	32
Den norske pro-israelske holdningen ikke lenger like entydig	34
Vietnamkrigen som katalysator for politisk nyorientering	35
Den nye opposisjonen	37
Taushet fra Fylkingen.....	39
Impulser fra venstresiden	43
AUF og SUF – felles kontaktpunkter.....	44
Mot en avklaring	48
Landsmøtet 1971	50
Palestinakomiteen.....	53
Tilbake til et sentrumsstandpunkt?.....	55
Radikale barnsligheter eller velfunderte standpunkter?	56
Et nytt perspektiv på Midtøsten-konflikten.....	58
AUF og Arbeiderpartiet	60
Oppsummering	61
Kapittel 4. Mot et nyansert standpunkt? (1973-1982)	64
PLO åpner for en tostatsløsning	64
Mot et nyansert norsk syn	65
Skyttergravskrig	67
En ”mykere” holdning til Israel?.....	68
Fra enstats- til tostats-løsning.....	69

Misnøye med Norge i FN	72
På gli i Midtøsten-spørsmålet.....	73
Landsmøtet 1979	77
Nattlig møte med Arafat.....	79
Tverrpolitisk samarbeid og Fellesutvalget for Palestina	81
Gjennombrudd i fagbevegelse og parti	84
Oppsummering	87
Kapittel 5. Stillstand og nytt fredshåp (1982-1996).....	89
Intifada og nytt fredshåp	89
Norge som fredsmegler	91
Fordømmelse av Israel	93
I opposisjon	95
På reise i et krigstrett Israel	97
Ny optimisme	100
Midtøsten ut av fokus.....	102
Oslo-avtalen gir nytt håp	104
Kunnskap uten grenser	107
Ingen kort vei til fred.....	111
Oppsummering	112
Kapittel 6. Avsluttende konklusjon.....	115
Kilder.....	123
Arkiv.....	123
Muntlige kilder.....	123
Trykte kilder.....	123
Litteraturliste	125

Forord

Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Knut Einar Eriksen. Han har gitt meg gode råd, oppmuntring og kritikk underveis i oppgaven. En stor takk går også til bibliotekarene ved Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, som alltid har vært imøtekommende når jeg har hatt behov for hjelp.

Takk også til alle informantene. Mange av dem tok seg god tid til å snakke med meg, og dette gav meg verdifull innsikt i emnet jeg tar for meg i denne oppgaven.

Når jeg nå er ferdig med masteroppgaven er det ikke fritt for at jeg tenker på bokhyllen til min kjære tante Tove. Som liten gutt var det innholdet i denne som tente min interesse for historie. Det er ikke størrelsen på en bokhylle som er avgjørende, men hva den inneholder.

Til slutt en stor takk til min Kristin, som holdt ut med meg i sluttspurten av oppgaven.

Tom Rune Strandå
Oslo, mai 2010

Oversikt over bokstavforkortelser

AUF	Arbeidernes Ungdomsfylking
SUI	Sosialistisk Ungdoms Internasjonale
IUSY	International Union of Socialist Youth
SosStud	Sosialistisk Studentlag
PLO	Palestine Liberation Organization
UNWRA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East
SU	Sosialistisk Ungdomsforbund
DSU	Danmarks socialdemokratiske Ungdom
SOLKOM	Den norske solidaritetskomité for Vietnam
WFDY	World Federation of Democratic Youth
SUF	Sosialistisk Ungdomsforbund
FYO	Fatah Youth Organization
FUP	Fellesutvalget for Palestina
SSU	Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund
PNC	Palestine National Congress
GUPS	The General Union of Palestinian Students
HHH	Hamishmeret Hatzeira
FAFO	Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon
UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon
PTUF	Palestinian Trade Union Federation
Fatah	Harakat al-Tahrir al-Watani al-Filastini (HaTaF > FaTaH)

Kapittel 1. Innledning

Mot slutten av 1990-tallet hadde AUF for lengst tatt stilling til konflikten i Midtøsten. I 1997 hadde AUF fått nok av den israelske nybyggerpolitikken i de okkuperte områdene. I protest bygde AUF'ere isoporhus i oppkjørselen til den israelske ambassadøren i Oslo og krevde at statsminister Benjamin Netanyahu gikk av. Året etter besøkte AUF-leder Anniken Huitfeldt Gaza. Entusiastisk kunne hun vise frem tomten der AUF hadde planer om å bygge et ungdomshus for palestinsk ungdom. I flere år hadde AUFs medlemmer samlet inn penger til dette prosjektet.

Går vi tilbake til de første tiårene etter staten Israels grunnleggelse i 1948, var holdningene og forhold annerledes. AUF støttet helhjertet opp om moderpartiets linje, noe som innebar sterk sympati til den nyopprettede staten. Denne støtten kom til å vedvare i flere tiår og ble en integrert del av den offisielle norske utenrikspolitikken. Kontrasten til det syn AUF har frontet i de senere tiårene er selvfølgelig slående.

Imidlertid skjedde det ikke noen holdningsendring over natten – man må gripe langt tilbake for å forstå opprinnelsen til det synet organisasjonen i dag har på denne konflikten. Et av målene med denne oppgaven er å belyse og forklare en utvikling der AUF i de første tiårene etter krigen hadde en relativ ubevisst holdning til Palestina-konflikten, og fram til slutten av 1990-tallet, der AUF fremstår som en av de skarpeste kritikerne i det norske politiske landskapet av staten Israels politikk overfor palestinerne. Både Arbeiderpartiet og fagbevegelsen har spilt en viktig rolle i utformingen av den norske Midtøsten-politikken. Hvilken rolle spilte AUF som aktør? Hadde organisasjonen noen innflytelse?

Historisk bakgrunn og problemstilling

Norge gikk i 1947 inn for FNs delingsplan av Palestina, og Arbeiderpartiet støttet for første gang opp om en pro-sionistisk løsning. I mai året etter ble staten Israel opprettet, og i Norge ble den nye statsdannelsen møtt med begeistring. Etter opprettelsen av den jødiske staten var det få kritiske røster å spore når det gjaldt Israel. En utløsende årsak og noe av forklaringen på det sterke engasjementet kan spores tilbake til en flyulykke på Hurum i november 1949.

Barnekolonien Grefsrud utenfor Holmestrand skulle ta i mot jødiske barn fra arabiske land før de reiste til sitt nye hjemland Israel. 28 jødiske barn var på vei fra Tunisia da flyet styrtet ved Hurum. Alle så nær som ett barn omkom. Ulykken gjorde dypt inntrykk i den norske

befolkningen, og dette innledet starten på et nært vennskap mellom den israelske og norske fagbevegelsen. Arbeiderpartiets partisekretær Haakon Lie tok initiativet til en storstilt innsamlingsaksjon til minne om de jødiske barna som omkom. Engasjementet var stort i hele den norske arbeiderbevegelsen. Arbeiderbladet ble et viktig forum for de pro-israelske holdningene, og all oppmerksomheten rundt Israel og den store mengden informasjon som strømmet ut fra Youngstorget bidro til å forsterke sympatien for den nye staten Israel. Det eksisterte også en holdning om at de var de omkringliggende araberstatene som var skyld flyktningeproblemet som hadde oppstått etter at 600 000 palestinere hadde flyktet fra jødiskdominerte områder i det tidligere Palestina. Ingen gikk inn for at Israel burde presses til å ta i mot et større antall palestinere. Det eksisterte heller ingen politisk vilje til å ta et løft for disse flyktningene.

Fra 1955 var det mange i det norske arbeiderbevegelsen som fryktet at Israels eksistens var truet, og sentrale politikere i Arbeiderpartiet mente at noe måtte gjøres for å redde den unge staten. Man ønsket aktiv handling. I begynnelsen av 1956 reiste en delegasjon fra Arbeiderpartiet til Israel for å forberede en kampanje. Etter denne reisen trykket Arbeiderpartiet oppropet "La Israel leve". Responsen fra opinionen var enorm.

De to første tiårene etter 1945 var støtten til Israel sterk også i AUF. Det sterke engasjementet overfor Israel fortsatte utover på 1960-tallet. Seksdagerskrigen og begivenhetene i kjølvannet av denne skulle forandre på mye av dette, også i Norge, og ikke minst for AUF. Fra 1967 aner man en gryende Israel-kritikk i Arbeidernes Ungdomsfylking. Ungdomsorganisasjonens landsmøte i 1971 kom til å bryte med den pro-israelske holdningen som fram til da hadde vært nær enerådende i arbeiderbevegelsen. AUF støttet de palestinske organisasjonenes kamp mot sionismen, arabiske regimer og imperialistiske stater. Målet skulle være en demokratisk palestinsk stat med like rettigheter for alle.

Det skulle imidlertid ta tid før denne holdningsendringen smittet over på andre deler av arbeiderbevegelsen, men nye toner kan merkes innad i Arbeiderpartiet fra 1973. Dette året brøt Yom Kippur-krigen ut, og flere fikk nå større forståelse for arabernes syn på konflikten. For å nå målet om en sekularisert stat, slik det ble vedtatt i 1971, måtte opinionen endres. Dette var noe AUF ønsket å arbeide for.

AUF engasjerte seg sterkt i solidaritetsarbeid utover på 1970-tallet, og støttet nasjonale frigjøringsbevegelser rundt om i hele verden. Dette innebar også støtte til PLO og palestinernes sak. Men vi må gå helt fram til 1990-tallet før AUFs hovedengasjement internasjonalt ble Midtøsten. Blant annet hjalp de til med å etablere en ungdomsorganisasjon i

Yasser Arafats gruppering innen PLO. Samtidig ble AUF stadig mer kritisk til Israels politikk overfor palestinerne.

Utviklingen utover på 1990-tallet viste at den såkalte Osloavtalen ikke førte til noen varig fred. Opptrappingen av konflikten i Midtøsten og den gradvise undermineringen av Oslo-avtalen førte til at AUFs "balanselinje" ble satt på en hard prøve. Ungdomsorganisasjonen hadde lenge støttet kampen for palestinerne rettigheter, men tok samtidig klart avstand fra terrorisme som kampmiddel. AUF satt heller ikke hjemme i Norge og betraktet begivenhetene i Midtøsten på trygg avstand. Helt siden slutten av 1960-tallet hadde AUF'ere tatt turen ned til det konfliktfylte området for å få førstehånds kjennskap til forholdene der. Denne reisevirksomheten økte sterkt på 1990-tallet.

Den overordnede problemstillingen i min oppgave vil være å kartlegge AUFs holdninger til Midtøsten-konflikten, fra den jødiske staten ble opprettet i 1948 og fram til siste halvdel av 1990-tallet. AUF har lenge drevet hjelpe- og solidaritetsarbeid i området. Denne virksomheten vil også bli tatt opp. Gjennom en slik prosess håper jeg å kunne belyse hvordan og hvorfor holdningen til konflikten har forandret seg opp igjennom tiden. I en slik sammenheng er også andre spørsmål interessante: Hvem i AUF var det som frontet organisasjonens syn på Midtøsten-konflikten, og hvilke motiver hadde de? Hvordan ble i denne politikken utøvet i praksis? Hvilke virkemidler ble tatt i bruk for å få gjennomslag for AUFs syn?

Jeg har valgt å dele AUFs holdning til Midtøsten-konflikten inn i tre ulike faser i den perioden jeg behandler: 1948-1965 (pro-israelsk), 1965-1982 (nøytral holdning/balanselinje) og 1982-1996 (pro-israelsk). Hvordan faller disse periodene sammen med moderpartiets skiftende syn på konflikten? Hva sto AUF for i forhold til Arbeiderpartiet og LO? Hva var sammenfallende syn og på hvilke områder fantes det avvik? At AUFs syn på Midtøsten konflikten til tider kunne avvike sterkt fra partiet i dette spørsmålet, er det i utgangspunktet liten tvil om. I så fall blir et naturlig spørsmål: I hvilken grad og på hvilken måte klarte AUF å påvirke partiet og få gjennomslag for sitt syn?

Metode og opplegg

Min oppgave har en kvalitativ tilnærming til det emnet som skal behandles. Jeg vil søke å analysere og tolke tekster for å rekonstruere handlinger, holdninger og virkningene av disse. Søkelyset vil ligge på aktørene, men jeg vil også legge vekt på at aktørene virker innenfor en kontekst som påvirker og setter grenser for handlingene. Konteksten i min undersøkelse vil være utviklingen i Midtøsten, dernest rammevilkårene som ble formet av den offentlige debatt

og mer eller mindre rådende tenkemåter i Norge. Sentrale hendelser i Midtøsten vil i denne sammenhengen være viktig, Størst betydning har kanskje seksdagerskrigen i 1967. Denne begivenheten innledet et vendepunkt i AUFs forhold til Palestina-konflikten.

Oppgaven strekker seg over et langt tidsrom – nesten hele etterkrigstiden blir behandlet. Jeg vil legge vekt på å få fram hovedlinjene og søke å finne fram til kontinuitet og brudd. Med enkelte unntak kommer jeg ikke til å gå i dybden på enkelthendelser. Den kvalitative tilnærmingen vil jeg kombinere med en hermeneutisk forskningsmetode, der jeg søker å forstå og tolke disse endringene over tid .

I oppgaven fremstilles stoffet kronologisk; hvert kapittel omhandler en bestemt tidsperiode. Dette faller naturlig fordi det er utviklingsaspektet som står sentralt i oppgaven. Det er den utenrikspolitiske konteksten og hendelsene i Midtøsten som danner grunnlaget for AUFs syn på den såkalte Midtøsten-konflikten.

I den grad det er mulig vil jeg også prøve å belyse noen komparative aspekter enkelte steder i oppgaven: Hvor spesielt var AUFs syn på Midtøsten-konflikten sammenlignet med andre sosialdemokratiske partiers ungdomsorganisasjoner i Norden? Historikeren Terje Halvorsen påpeker i sin bok om AUF at mangelen på oppdaterte og faglige holdbare fremstillinger av disse ungdomsorganisasjonene gjør det vanskelig å gi annet enn sporadiske sammenligninger. Den samme begrensningen gjelder for mitt tema.

Oppgaven er delt inn i fire hovedkapitler. Det har vært naturlig å starte denne fortellingen med opprettelsen av staten Israel i 1948. Kapittel 2: *Israel – en sosialistisk mønsterstat (1948-1965)* omhandler det jeg har ansett for å være AUFs pro-israelske periode. Kapittel 3: *Konfrontasjon (1965-1973)* tar for seg omprøvingen av ungdomsorganisasjonens Midtøsten-standpunkt som skjedde i disse årene. I kapittel 4: *Mot et nyansert standpunkt (1973-1982)* ser jeg nærmere på en periode der AUF prøvde utvikle et balansert forhold til konflikten i Midtøsten. Det siste kapittelet *Stillstand og nytt fredshåp (1982-1996)* handler om en periode der AUF i mye større grad enn før tok palestinernes parti og kritikken av Israel tiltok i styrke.

At jeg har valgt å føre oppgaven frem til 1996, krever en nærmere forklaring. Den viktigste grunnen til dette er at AUFs saksarkiv hos Arbeidsbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark) ikke går lenger frem enn til rundt 1996. Samtidig har jeg følt at det var viktig og nødvendig i oppgaven å ha med stoff som behandler opptrappingen av AUFs solidaritetsarbeid i Palestina som skjedde fra 1994 og utover. Spesielt ved hjelp av muntlige kilder har jeg prøvd å føre fremstillingen fram til 1998, slik at jeg kan vurdere de første konkrete resultatene av organisasjonens arbeid i Palestina.

Historiografi og bruk av kilder

Internasjonalt er litteraturen rundt Midtøsten-konflikten svært omfattende. Når det gjelder Norges forhold til denne konflikten, er forholdet litt annerledes. I litteraturen er det først og fremst de norske myndigheters politikk overfor de involverte parter som er blitt behandlet. I den grad AUFs holdning til Midtøsten-konflikten har vært et tema, har det vært som en supplerende del i fremstillinger som enten har hatt fokus på Arbeiderpartiets eller myndighetenes politikk.

Arbeidene til historiker Hilde Henriksen Waage står i en særstilling.¹ Hennes to første bøker, *Da Staten Israel ble til og Norge – Israels beste venn* tar for seg perioden 1945 til 1956. Hun har i tillegg skrevet to forskningsrapporter om Oslo-avtalen. Waage prøver i sine arbeider å forklare hvorfor Norge og Arbeiderpartiet fikk et så nært og spesielt forhold til Israel. I likhet med andre land var sympatien for jødene stor etter krigen. Samtidig var Norge et land hvor en konservativ bibelforståelse hadde sterkt fotfeste. Både arbeiderbevegelsen og kristenfolket beundret Israel for måten jødene bygde opp den nye staten på. For arbeiderbevegelsen sto staten Israel for et sosialistisk samfunn som ble bygget opp fra grunnen av. I tillegg var både Israel og Norge små land, som i nær fortid hadde vært truet av aggressive fiender. Waage mener disse momentene danner grunnlaget for den ensidige norske Midtøsten-politikken som kom til å bli nærmest enerådende fra grunnleggelsen av staten Israel i 1948 og til langt utpå 1970-tallet.

I sitt arbeide ”Norwegians? *Who needs Norwegians?*” prøver Waage å forklare hvorfor nettopp Norge på en avgjørende måte bidro til den såkalte Oslo-avtalen som ble undertegnet i 1993. Hun konkluderer med at det spesielle forholdet mellom Norge og Israel, og i særdeleshet forholdet til Arbeiderpartiet, var av overordnet betydning. Samtidig fremhever hun at forholdet til PLO var langt svakere og av nyere dato enn det nære vennskapet til Israel. Dette er stikk i strid med hva de norske aktørene selv hevder. Waage mener at det var disse to hovedtrekkene i norsk Midtøsten-politikk, det nære forholdet til Israel og det nyetablerte forholdet til PLO, og denne asymmetrien er hovedforklaringen på hvorfor Norge var et ideelt land. Tesen om at Norge var en like god venn av begge parter holder ikke, ifølge Waage.

Heidi Olsen starter sin masteroppgave *Seksdagerskrigen – et vendepunkt?* der Waage slutter sitt arbeide *Norge – Israels beste venn*. Hennes arbeid tar for seg hvordan Norges forhold til Midtøsten utviklet seg på 1960-tallet, med særlig vekt på seksdagerskrigen i 1967. Hun redegjør både for den internasjonale (først og fremst FN) og den nasjonale konteksten (UD, politiske partier, pressen og opinionen). Et sentralt spørsmål for henne er hvorvidt de

¹ En fullstendig referanse til arbeidene som er beskrevet i dette avsnittet vil bli gjort underveis i oppgaven.

norske aktørene skiftet syn på konflikten etter seksdagerskrigen. Hun stiller seg blant annet spørsmålet om hvorvidt den generelle politiske radikaleringen på slutten av dette tiåret spilte inn på oppfatningene av konflikten. Olsen kommer kun kort inn på AUFs forhold til Midtøsten-spørsmålet. Hun slår fast at synspunktene som ble fremmet i organisasjonen fra 1967, og som senere ble vedtatt på AUFs landsmøte i 1971, ”brøt fullstendig med det som hadde vært rådende oppfatninger innenfor arbeiderbevegelsen siden staten Israel ble opprettet i 1948”. Hun ser denne holdningsendringen i lys av den politiske radikaleringen av ungdomsmiljøer som fant sted i den vestlige verden i løpet av 1960-tallet.

Heidi Olsen konkluderer blant annet med at i Norge viste reaksjonen på seksdagerskrigen blant politikere, presse og opinion at den sterke pro-israelske stemningen som hadde oppstått på begynnelsen av 1950-tallet, fremdeles var sterkt dominerende. Det som hadde vært mønsteret hos de norske aktørene i forhold til Midtøsten-konflikten hadde fram til seksdagerskrigen vært at Utenriksdepartementet sto alene i sitt mer skeptiske syn på Israel. Etter seksdagerskrigen var ikke dette så entydig lenger, fremhever Olsen. Forandringen kom først på den politiske venstresiden. Et annet viktig moment er at palestinerne før seksdagerskrigen konsekvent ble betraktet som et arabisk flyktningeproblem.

Arbeiderpartiets forhold til Midtøsten-konflikten i perioden 1967 til 1975 er tema for masteroppgaven til Svein Wendelbo. I oppgaven fra 1980 som har tittelen *DNA og Midt-Austen* behandler Wendelbo den perioden da Arbeiderpartiets rådende holdninger til konflikten ble utfordret av partiets ungdomsorganisasjon. Gjennom oppgaven har han et konstant sideblikk blant annet til AUF. Wendelbo slår fast at DNA i 1967 best kan karakteriseres som en ensidig pro-israelsk blokk. Men han registrerer fra 1967 en kritisk holdning hos AUF til det tradisjonelle partisynet når det gjelder Midtøsten-konflikten. Wendelbos studie er så vidt jeg kan se det eneste arbeidet som spesielt tar for seg AUFs holdning til Midtøsten-konflikten, men da i en begrenset periode.

I sin hovedoppgave *I solidaritetens navn – LOs forhold til Midt-Østenkonflikten 1947-2002* forsøker Øystein Rovde å kartlegge LOs virksomhet i forbindelse med Midtøsten-konflikten. I oppgaven går det fram at LO inntok et kritisk syn til Israel noe senere enn AUF. Spesielt etter opprettelsen av et internasjonalt kontor i 1970 slår LO inn på en mer selvstendig utenrikspolitisk linje, og utover på 1970-tallet begynner stadig flere å kritisere Israels politikk. Et press nedenfra, med klare føringer fra LOs ledelse, førte til et kongressvedtak i 1981 der organisasjonen nyanserte sin Midtøsten-politikk. På 90-tallet dreier LO inn i en mer pro-palestinsk retning og presset nedenfra blir mer Israel-kritisk enn noensinne.

I forskningsarbeider om Norge og Midtøsten-konflikten er de norske solidaritetsorganisasjonene for Palestina i liten grad berørt. Derfor har Tarjei Vågstøls masteroppgave *Solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986* bidratt til å utfylle historien om den norske arbeiderbevegelsens forhold til Midtøsten-konflikten. Oppgaven tar for seg dannelsen og utviklingen av de norske solidaritetsorganisasjonene for Palestina. Vågstøl konkluderer blant annet med at Palestinafrontens målbevisste strategi i stor grad bidro til at fagbevegelsen og Arbeiderpartiet inntok en ny holdning til palestinerne og PLO på begynnelsen av 1980-tallet.

Oppsummert er det mulig å hevde at Olsens og Rovdes masteroppgaver har utfylt, og til en viss grad nyansert, det omfattende og solide grunnarbeidet som Hilde Henriksen Waage har gjort gjennom sin forskning på dette emnet. Min ambisjon for denne oppgaven er å komme med et bidrag som kan utfylle dette bildet ytterligere, og som kanskje kan bidra til økt kunnskap om Norges forhold til konflikten i Midtøsten.

Når det gjelder litteratur om AUF generelt, står Terje Halvorsens bok *Partiets salt – AUFs historie* i en særstilling. Her beskriver Halvorsen enkelte steder ungdomsorganisasjonens syn på konflikten, spesielt perioden 1967 til ca 1973, men det finnes ingen sammenhengende fremstilling av AUFs forhold til norsk Midtøsten-politikk. Men som en kilde til kunnskap om AUFs historie som politisk organisasjon vil denne boken være et viktig referanseverk for min oppgave.

For å kunne sette meg tilstrekkelig inn i den historiske bakgrunnen for konflikten mellom Israel og palestinerne har jeg benyttet meg av internasjonal litteratur. I boken "Palestine and the Arab-Israeli Conflict" gir Charles D. Smith etter min mening en balansert fremstilling av konflikten, både i en regional og internasjonal kontekst. Jeg har også valgt meg boken *The Iron Wall: Israel and the Arab world* av Avi Shlaim som bakgrunnsstoff. Boken fokuserer på Israels forhold til den arabiske verden, og da spesielt palestinerne.

De ovennevnte arbeidene til Hilde Henriksen Waage vil utgjøre de viktigste kildene til informasjon som dreier seg om de norske offisielle holdningene og holdninger generelt til Midtøsten-konflikten. Som nevnt peker disse arbeidene seg spesielt ut og er hittil det mest grundige og veldokumenterte som er gjort rundt dette emnet.

Imidlertid har kilder som direkte behandler AUFs holdninger til Midtøsten-konflikten utgjort det viktigste materialet i min oppgave. Dette er som tidligere nevnt arkivmateriale som finnes på Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark). Sentralt her står protokollmateriale og referater fra sentralstyre, Internasjonalt Utvalg og landsmøter. I tillegg til dette er AUFs organ *Arbeiderungdommen* (fra 1951 *Fritt Slag* og fra 1986 *Praksis*)

gjennomgått systematisk for hele den perioden jeg behandler. Jeg har også gjennomgått diverse nummer av Arbeiderbladet, samt diverse andre aviser.

Bruken av det skriftlige kildematerialet har ikke vært helt problemfritt. En god del steder er arkivmaterialet mangelfullt, det gjelder alle periodene som er behandlet i oppgaven. Spesielt gjelder dette referater fra møter i sentralstyre og Internasjonalt Utvalg. I mange tilfeller er viktige vedlegg til resolusjoner og andre vedtak blitt borte. Omfanget av skriftlige kilder som angår temaet i denne oppgaven blir imidlertid større fra 1970-tallet og utover. Likevel har de skriftlige kildene også her enkelte steder hatt lakuner.

I tillegg har protokoller og referater fra utvalgsmøter og lignende en ”knapp” form. Hvilke vurderinger som er blitt gjort og hvilke diskusjoner som har foregått under behandlingen av konkrete saker, kommer i de fleste tilfeller ikke frem i dette kildematerialet. Dette, i tillegg til det som er nevnt ovenfor, har gjort at jeg har følt det nødvendig og fruktbart å bruke muntlige kilder i oppgaven. Samtaler med en rekke personer som har hatt sentrale roller i AUFs organisasjon har derfor blitt et nyttig supplement til det skriftlige kildematerialet. Det gjelder spesielt med tanke på å forstå bakgrunnen for viktige vedtak som er blitt gjort i organisasjonen. Bruken av muntlige kilder er mest omfattende i den delen av oppgaven som omhandler slutten av 1960-tallet. Dette har vært nødvendig for bedre å forstå bakgrunnen for det viktige vendepunktet i AUFs holdning til Midtøsten-konflikten som kom på landsmøtet i 1971.

Ved bruk av skriftlige kilder er det også metodiske vurderinger som må foretas. Mange av informantene som er brukt, uttaler seg om forhold som ligger mellom 30-50 år tilbake i tid. Faren for erindringsforskyvninger er derfor tilstede. I så stor grad som mulig har jeg forsøkt å sjekke muntlige faktaopplysninger opp mot det skriftlige kildematerialet. I en del tilfeller har jeg derfor kunne korrigert mange av opplysningene jeg har fått. Jeg har også vært bevisst på at vurderinger og refleksjoner fra informantene om problemstillinger knyttet til oppgaven er subjektive vurderinger. I enkelte tilfeller har informanter uttalt seg svært forskjellig rundt en og samme sak. Dette har selvfølgelig representert en utfordring i arbeidet med oppgaven, men har samtidig fått frem nyanser som kanskje ellers ikke ville ha kommet frem.

Kapittel 2. Israel – en sosialistisk mønsterstat (1948-1965)

Den nye jødiske staten i Midtøsten befant seg langt unna Norge. Likevel utviklet den norske arbeiderbevegelsen et tett og varmt forhold til Israel etter opprettelsen i 1948. Først og fremst var det de uhyggelige minnene om jødeforfølgelsene under krigen som ble avgjørende da arbeiderbevegelsen og de borgerlige partiene helhjertet støttet opp om den nye statsdannelsen i Palestina. Til tross for den geografiske avstanden og ulike historiske forutsetninger følte begge parter også at de hadde mye til felles. Hos den norske arbeiderbevegelsen vakte det begeistring at Israel ble styrt etter sosialdemokratiske prinsipper.

Krigsopplevelsene ble også en referanseramme for generasjonen som skulle lede AUF i de første etterkrigsårene. Ikke minst gjaldt dette i forhold til den kalde krigen som nå var i emning. Det var ingen tvil om at ungdomsorganisasjonen måtte støtte opp om regjeringens utenriks- og sikkerhetspolitiske kurs. Men skulle arbeiderbevegelsens begeistring for det sosialistiske eksperimentet i Palestina også smitte over på de unge i Arbeiderpartiet? Ble Midtøsten-konflikten betraktet gjennom samme briller som det etablerte lederskapet i moderpartiet, eller fantes det alternative vurderinger?

FNs vedtak om å opprette et nasjonalhjem for jødene hadde også en annen side. I årene som fulgte ble hundretusener av palestinere drevet på flukt fra områder som jødene nå kontrollerte. Hvilket standpunkt tok AUF til flyktningeproblemet som hadde oppstått etter 1948?

En trang fødsel for den jødiske staten

FN vedtok i november 1948 at det skulle opprettes en jødisk stat ved at Palestina skulle deles i en jødisk og en arabisk del. FN-resolusjon 181 avgjorde at 55 prosent av området skulle være jødisk og 45 prosent arabisk. Ved utgangen av 1946 bodde det om lag 1,3 millioner arabere i Palestina mot 608 000 jøder. Jødene eide nå 20 prosent av den dyrkbare jorden og i overkant av seks prosent av det totale landområdet.² Delingsplanen utløste forbitrelse blant arabere, men på jødisk side ble det jublet. Begge parter forberedte seg på krig.

Umiddelbart etter delingsvedtaket i FN gikk arabiske geriljastyrker til angrep på jødiske bosetninger og konvoier. Fra november til mars var det araberne som hadde initiativet, men etter hvert fikk de jødiske styrkene overtaket og kom på offensiven. Rent konkret førte

² Charles D. Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A history with documents* (Boston: Bedford/St.Martins, 2001), 190.

dette til erobring av arabiske byer og ødeleggelse av landsbyer. Den jødiske offensiven bidro dermed til dannelsen av det palestinske flyktningeproblemet.³

Dagen etter at staten Israel ble proklamert gikk de regulære styrkene til Egypt, Transjordan, Syria, Libanon og Irak til angrep på den nye jødiske statsdannelsen. Den arabisk-jødiske krigen gikk nå inn i sin offisielle fase.⁴

I de ulike fasene av krigen kunne Israel stille med betraktelig flere menn under våpen enn araberne. Fasiten for krigen ble israelsk seier, men kan ikke betraktes som et mirakel.⁵ Dessuten bidro arabernes manglende evne til å koordinere sine planer, diplomatisk og militært, i stor grad til nederlaget i 1948. De israelske lederne kjente til disse svakhetene, og visste å utnytte dem.⁶

I fredsforhandlingene som fulgte, inngikk Israel separate avtaler med de arabiske nabostatene, og det ble formelt forhandlet gjennom FNs meklingsmann. I løpet av krigen hadde Israel økt sitt territorium fra 55 prosent av Palestina, slik det var tiltenkt i FNs delingsplan, til 79 prosent. FNs plan om en uavhengig palestinsk stat var dermed lagt død.

For de palestinske araberne var krigen en katastrofe. Mellom 400 000 og 450 000 palestinske arabere ble fordrevet eller flyktet til arabisk-kontrollert territorium. Av de om lag 860 000 araberne som hadde levd innenfor det området som nå var Israel, var bare 133 000 tilbake. De resterende ble værende i flyktningeleirer i det arabiske Palestina, kontrollert av Jordan, eller på Gazastripen som var egyptisk kontrollert.⁷

Suez-krisen

Egyptys nasjonalisering av Suez-kanalen utløste en rekke begivenheter som ledet frem til et felles israelsk-fransk-britisk angrep mot Egypt i 1956.⁸ Kanalen ble drevet av et britisk-fransk selskap, og for britene var denne transportveien livsviktig. Nasjonaliseringen innebar dessuten store økonomiske tap for landet. I Frankrike var myndighetene overbevist om at opprørsstyrkene i Algerie fikk forsyninger fra Egypt. Situasjonen var svært spent høsten 1956, og i oktober gikk Storbritannia, Frankrike og Israel til aksjon mot Egypt. Angrepet gikk etter planen, men etter diplomatisk press fra USA og Sovjetunionen ble den militære aksjonen avblåst.

³ Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab world* (London: Penguin Books, 2000), 31.

⁴ Krigen betegnes ofte som "den første arabisk-israelske krig". Konflikten over Palestina ble etter dette ofte kalt "den arabisk-israelske konflikt" eller "Midtøsten-konflikten". Nils Butenschøn, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger* (Oslo: Universitetsforlaget, 2008), 246.

⁵ Shlaim, *The Iron Wall*, 35.

⁶ *Ibid.*, 36.

⁷ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 203.

⁸ *Ibid.*, 245.

Den mislykkede invasjonen av Egypt betydde slutten på Storbritannias dominerende posisjon i Midtøsten.⁹ Også for Frankrike var episoden en fiasko. Israel derimot betraktet Suez som en stor suksess; militært hadde israelerne seiret og tapene var små. Dessuten var Tirana-stredet nå åpnet for dem. Og de facto hadde man nå sikret fred langs den israelsk-egyptiske grensen, som nå ble patruljert av FN-styrker.¹⁰ Til tross for et militært nederlag fremsto også Nasser som seierherre, og hans posisjon ble styrket i hele den arabiske verden. For araberne ble episoden en bekreftelse på at vestmaktene, sammen med Israel, prøvde å kontrollere indre arabiske anliggender.¹¹

Norge anerkjenner Israel

Norge skulle til å begynne med innta en avventende holdning til spørsmålet om anerkjennelse av Israel.¹² De norske skipsfartsinteressene påvirket den norske holdningen, men samtidig var det avgjørende hvilken holdning stormaktene, og da spesielt Storbritannia, hadde til spørsmålet om anerkjennelse.

Dessuten hadde ikke Sverige eller Danmark anerkjent Israel. Avgjørende var også FNs holdning. Den politiske ledelsen i Utenriksdepartementet stilte seg bak embetsverkets avventende holdning, men i tiden som fulgte kom den politiske ledelsen til å innta standpunkter som skilte seg klart ut fra vurderingene til embetsverket.¹³ Det var spesielt fra høsten 1948 at det kom krav fra store deler av den norske opinionen om at Norge burde anerkjenne Israel.¹⁴

Fra 1949 trådte Norge inn som medlem i Sikkerhetsrådet. Norges holdning til medlemskapsspørsmålet kunne dermed bli avgjørende for utfallet av saken. Utenriksminister Lange var utsatt for krysspress fra flere hold når det gjaldt hva Norge til slutt skulle lande på i dette spørsmålet.¹⁵ Til tross for sterk motstand i Utenriksdepartementet, ga han FN-delegasjonen klarsignal til å stemme for israelsk medlemskap. Søknaden ble behandlet i Sikkerhetsrådet 4. mars, og Norge stemte for opptak.

Litt senere, i generalforsamlingens plenumsmøte 11. mai 1949, stemte Norge for at Israel skulle bli tatt opp som medlem i FN. Den norske de facto-ankjennelsen av Israel hadde drøyd, men i medlemskapsspørsmålet hadde Norge konsekvent stemt for opptak av den

⁹ Ibid., 248.

¹⁰ Ibid., 249.

¹¹ Butenschön, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger*, 331.

¹² Hilde Henriksen Waage, *Da staten Israel ble til: Et stridsspørsmål i norsk politikk 1945-1949* (Oslo: Gyldendal, 1989), 173-178.

¹³ Ibid., 179.

¹⁴ Ibid., 182.

¹⁵ Ibid., 215.

nye staten. I Utenriksdepartementet var man klar over at dette samtidig betydde en de jure-
anerkjennelse av Israel.

Egyptys nasjonalisering av Suez-kanalen vakte sterke reaksjoner i Norge. I Stortingets
utvidede utenriks- og konstitusjonskomite var det enighet om at man ønsket garantier fra
Egypt om fri ferdsel gjennom kanalen, internasjonal kontroll og ingen bruk av militær makt.
Dette var også utenriksminister Langes syn. Men det var sterk uenighet om hvordan og hvor
langt man var villig til å gå for å oppnå dette.

I oktober 1956 gikk Israel til angrep på Egypt. Det israelske angrepet på Egypt
sammenfalt nært i tid med at Sovjet knuste oppstanden i Ungarn. Norge tok sterk avstand fra
aksjonen både i FN og i NATO. Reaksjonene i store deler av det norske folk var også sterke.¹⁶
I Arbeiderpartiet var NATO-tilhengerne rystet, mens motstanderne fikk bekreftet sitt kritiske
syn på forsvarsalliansen. Israel-vennene var splittet. De mest trofaste Israel-tilhengerne, som
Anders Buraas og Aake Anker Ording, gikk langt i retning av å forsvare den jødiske statens
krigføring.¹⁷

I FN jobbet man hektisk med å finne en løsning og få en slutt på krisen i Midtøsten.
En fredsbevarende FN-styrke ble organisert, og den norske regjeringen ble spurt om landet
kunne bidra. Et kompani på 190 nordmenn ble sendt.

I Norge var det bred oppslutning om utenriksminister Langes politikk. Han mente at
Norge ikke kunne godta at Storbritannia og Frankrike hadde tatt seg til rette. Men
regjeringens kritikk mot sine NATO-allierte var svært mild i forhold til fordømmelsen av
Sovjetunionens invasjon av Ungarn. Støtten til Israel var like varm og sterk som den hadde
vært før krisen.¹⁸

Begeistring for den nye statsdannelsen

Regjeringsorganet *Arbeiderbladet* presenterte en overflod av informasjon om Israel på 1950-
tallet. En flyulykke over Hurum i november 1949, der 27 jødiske barn omkom på vei til
barnekolonien Grefsrud ved Holmestrand, hadde skapt et voldsomt engasjement i den norske
arbeiderbevegelsen.¹⁹ Etter ulykken gikk Arbeiderpartiets partisekretær Haakon Lie i spissen
for "Kibbutz Norge", en innsamlingsaksjon der pengene skulle gå til en kibbutz der husene
skulle oppkalles etter barna som døde i ulykken. Og i årene som fulgte trykte *Arbeiderbladet*

¹⁶ Hilde Henriksen Waage, *Norge – Israels beste venn: Norsk Midtøsten-politikk 1949-1957*. (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), 329-334.

¹⁷ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 331.

¹⁸ *Ibid.*, 366.

¹⁹ *Ibid.*, 20-27.

artikler og reisereportasjer om Israel. En god del av dette stoffet kom fra glødende Israel-venner som Haakon Lie og Martin Tranmæl.²⁰

Mellom 1946 og frem til 1950 hadde Fylkingens eget organ, *Arbeiderungdommen*, en rekke artikler på trykk som orienterte om forholdene i Palestina og den nye staten Israel. På en måte går det an å hevde at *Arbeiderungdommens* reportasjer var en slags forlengelse av regjeringsorganets hyllest til Israel. For det første var stoffet i all hovedsak skrevet av personer som hadde et nært forhold til den nye staten og som støttet dens sak. Enkelte av disse var også journalister og skribenter i *Arbeiderbladet*. Holdningene som kom til uttrykk gjennom denne informasjonen, skulle komme til å prege Fylkingens holdning til Israel og Palestina på 1950-tallet.

Sympatien med jødenes sak var enorm i Norge etter krigen. Millioner av jøder hadde omkommet i tyske konsentrasjonsleire under krigen, og det var allment akseptert at jødene burde få et eget hjemland. Mange nordmenn hadde dårlig samvittighet for det som skjedde med de norske jødene under andre verdenskrig. Flere av de ledende skikkelsene i Arbeiderpartiet hadde sittet i tyske konsentrasjonsleire. Det gjaldt også mange som hadde sentrale verv i AUF etter krigen.²¹ Ved å støtte opprettelsen av et jødisk nasjonalhjem følte nok mange at de kunne bøte litt på fortidens synder. "De søker et hjem på en strimmel jord, disse menneskene uten et eneste fristed på jorden. Skulle ikke verden ved å veie deres lidelser og håp og sammenlikne vekten av dem mot de loven og oljede interesser som står dem i mot, anerkjenne at jødene har rett til den boplassen de leter etter?", ble det skrevet i *Arbeiderungdommens* faste utenriksspalte "Fra pol til pol".²²

Men det som skapte begeistring hos arbeiderbevegelsen, og kanskje i særdeleshet unge sosialister, var beretningen om at de jødiske immigrantene var i ferd med å bygge opp en sosialistisk mønsterstat i Palestina, der levestandarden lå langt over den arabiske. Dette opplyste LO-formann Konrad Nordahl om i en artikkel i *Arbeiderungdommen* allerede i 1946, for øvrig den første artikkelen om Palestina som sto på trykk i Fylkingens blad etter krigen.²³ Det var et sosialdemokratisk parti som satt med regjeringsmakten, og fagbevegelsen sto enda sterkere i Israel enn i Norge. Ikke nok med det, den israelske arbeiderungdommen hadde også

²⁰ Fra 1948 hadde dessuten *Arbeiderbladet* periodevis egne utsendte journalister i Israel. Informasjonen som ble gitt var unyansert, men den bidro uansett til å opprettholde det sterke engasjementet for Israel. Waage, *Norge – Israels beste venn*, 41.

²¹ Blant annet hadde Rolf Aakervik, som var AUF-formann i perioden 1946-1949, sittet i Sachsenhausen. Det samme gjaldt redaksjonssekretær i *Arbeiderungdommen*, Per Sogstad.

²² *Arbeiderungdommen*, 1947, nr. 14

²³ *Arbeiderungdommen*, "Palestina - et lite land som skaper store forviklinger", 1946, nr. 17

sin egen faglige landsorganisasjon.²⁴ "Gjennom et seigt slit og motstand fra de siste rester av middelalderens feudalsystem har Israels ungdom kjempet fram sikre arbeidsvilkår", het det i artikkelen om den israelske ungdommens LO.

Israel ble altså betraktet som et demokratisk og progressivt innslag i en region som var preget av tilbakeliggenhet. Sympatien for jødernes sak etter andre verdenskrig, begeistringen for det "sosialistiske paradiset" og oppfatningen om at den nye staten ble etablert i en region som ellers var preget av tilbakeliggenhet og "halvføydale" samfunnsstrukturer, var sannsynligvis de viktigste elementene i det bildet Fylkingen hadde av forholdene i Midtøsten. Dette var de ikke alene om. Holdningene var alminnelige i den norske arbeiderbevegelsen og i den øvrige opinionen.

Støtteresolusjoner

Etter 1950 og fram til Suezkrisen brøt ut i 1956 hadde ikke *Arbeiderungdommen*, eller *Fritt Slag* som den het fra 1951, noe stoff av betydning om forholdene i Israel og Midtøsten.

Unntakene er en hilsning fra Sosialistisk Ungdoms Internasjonale (SUI) som ble sendt til Israel i 1949, og en uttalelse fra den nederlandske søsterorganisasjonen Nieuwe Koers, som sto på trykk i 1956. I begge støtteerklæringene finner vi de samme oppfatningene som ble behandlet i avsnittet ovenfor. I hilsningen fra SUI het det: "På Sosialistisk Ungdoms Internasjonale vegne hilser vi våre sosialistiske kamerater i Israel som står i første rekke i kampen mot de reaksjonære og feudale krefter."²⁵

Uttalelsen fra nederlandske Nieuwe Koers ble først behandlet i Fylkingens internasjonale utvalg, som anbefalte sentralstyret å tiltre resolusjonen.²⁶ Den kom på et tidspunkt da situasjonen i Midtøsten var svært spent. Trefningene langs grensene mellom Israel og de arabiske naboene ble stadig hyppigere. Såkalte fedayeen-grupper foretok raid og sabotasjeaksjoner langt inne i Israel. Uttalelsen slo fast at den voksende spenningen på grensen til Israel var en fare for verdensfreden og at kommunistlandene av maktpolitiske grunner økte uroen i Midtøsten:

"Våpensendingene til Egypt og hjelpen til de feudale Arabiske makter viser ennå en gang meget klart at kommunistenes doktrine – hensikten helliger midlet- blir praktisert fremdeles. At eksistensen av den demokratiske staten Israel er stadig truet så lenge den nåværende situasjonen med væpnet fred består."

²⁴ *Arbeiderungdommen*, "Israels Arbeiderungdom har sin egen fagorganisasjon", 1949, nr. 2

²⁵ *Arbeiderungdommen*, 1949, nr. 4:11.

²⁶ Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (heretter Arbark). Arbeidernes Ungdomsfylkings arkiv (heretter AUF). Boks Ab – 0003. Sentralstyrets protokoll 04.04.1955– 07.05.1958, 164, sak 114. I protokollene heter det at Sentralstyret tiltrådte resolusjonen i møte 6. april 1956. Dette må være feil fordi Internasjonalt utvalg behandlet saken 13. april. Rett dato er sannsynligvis 16. april 1956.

Niwe Koers mente at de vestlige land burde gjøre det helt klart at de garanterte Israels grenser i tilfelle et uprovosert angrep. De burde dessuten gå inn for at den nåværende våpenstillstanden ble avløst med en fredstraktat. Uttalelsen viser dessuten at den kalde krigen og stormaktspolitikken for alvor hadde nådd Midtøsten. I september 1955 hadde Egypt inngått en våpenavtale med Tsjekkoslovakia. Til tross for at Nasser forsikret at dette ikke ville påvirke landets nøytralitet, var vestmaktene sjokkert.

I takt med partiet

I kildematerialet som er gjennomgått, er det ikke funnet noe som tyder på at AUF ga uttrykk for noen særegne standpunkter når det gjaldt forholdene i Midtøsten fram til Suez-krisen i 1956. Er det mulig å si noe mer konkret om AUFs holdninger til forholdene i Midtøsten på 1950-tallet?

"AUF godtok en holdning som var ganske alminnelig. Vi var mest opptatt av avkolonialiseringen og så ikke på Israel som noe problem den gangen," sier Per Kleppe om 1950-tallet.²⁷ Den "alminnelige holdningen" var først og fremst en enorm sympati for jødernes sak etter krigen. Begrepet skyldfølelse blir i mange sammenhenger brukt for å beskrive den holdningen som folk flest hadde. I tillegg til sympatien med jødene kom altså beundringen for den sosialistiske mønsterstaten Israel, som i likhet med Norge ble ledet av et sterkt Arbeiderparti. De israelske kibbutzene representerte en alternativ livsform som fascinerte unge sosialister.

Samtidig var lojaliteten til moderpartiet stor. "I større grad enn før sluttet AUF helhjertet opp om partiets linje," skriver Terje Halvorsen i sin bok om AUF.²⁸ Reiulf Steen går enda lenger i sin beskrivelse. "1950-årenes AUF-generasjon må ha vært den mest lojale – noen vil si servile – i ungdomsorganisasjonens historie," forteller han i en av sine selvbiografier.²⁹ Det gjaldt også utenrikspolitikken.³⁰ På landsmøtet i 1949 ble det fremsatt et forslag om at landsmøtet skulle hilse regjeringen og "gi sin uforbeholdne tilslutning til den politikken den har ført".³¹

Men i enkelte saker kom ungdomsorganisasjonen med egenmarkeringer på 1940- og 1950-tallet. Like etter krigen gjaldt det den såkalte "Spania-saken", der AUF protesterte mot Franco-regimets krav om diplomatisk representasjon og en handelsavtale. Senere skulle

²⁷ Kleppe var med i AUFs sentralstyre fra 1949, og ble senere formann i Internasjonalt Utvalg, et verv han hadde fram til 1955. Samtale med Per Kleppe 10.06.2008.

²⁸ Terje Halvorsen, *Partiets salt: AUFs historie* (Oslo: Pax, 2003), 280.

²⁹ Reiulf Steen, *Maktkamp - nye bilder fra et liv* (Oslo: Tiden, 1989), 36.

³⁰ Halvorsen, *Partiets salt*, 282.

³¹ Arbark. AUF. Landsmøteprotokoll 1949, 106 og 109.

Frankrikes kolonipolitikk i Indokina og Nord-Afrika bli fordømt av AUF. Og som vi senere skal se tok organisasjonen klar avstand fra det fransk-britiske angrepet på Egypt. Men dette var enkeltsaker der meningene var delte i Arbeiderpartiets stortingsgruppe. Palestina-konflikten var ikke en slik sak. Støtten til Israel var betingelsesløs og kom til å prege de vurderingene som ble gjort, også i AUF. ”Atmosfæren, slik den var i Norge og i det norske folk på den tiden, var slik at det minste uttrykk som kunne tolkes som en kritikk mot Israel, og det ble møtt med voldsomme reaksjoner, overalt,” forteller Reiulf Steen om 1950-tallet.³²

AUF støttet altså helhjertet opp om den nye staten Israel. Men hvor sterkt og dypt var dette engasjementet? Hilde Henriksen Waage forteller i sin bok hvordan hele arbeiderbevegelsen ble engasjert i innsamlingsaksjonen til Moshav Norge i 1949.³³ Både i Arbeiderpartiet og i fagbevegelsen var engasjementet sterkt. Men i AUFs organ *Arbeiderungdommen* og i protokollene til sentralstyret og Internasjonalt Utvalg er innsamlingsaksjonen ikke nevnt.³⁴ Dermed ikke sagt at Fylkingen ikke støttet opp om aksjonen, men man skulle kanskje forventet et større engasjement. Innsamlingsaksjonen ser ikke ut til å ha fengst i like stor grad som i moderpartiet og i fagbevegelsen.

Går vi fram til 1956, da Israel-vennene med Haakon Lie i spissen mobiliserte gjennom ”La Israel leve”-aksjonen, ser heller ikke AUF til å ha vært særlig engasjert. Riktignok støttet sentralstyret opp om appellen fra søsterorganisasjonen Niuwe Koers våren 1956, slik vi har sett ovenfor, men i kildematerialet finnes ikke spor av mobiliseringskampanjen som Israel-vennene satte i gang dette året.

Et annet forhold er at de mest glødende Israel-vennene i arbeiderbevegelsen fantes blant dem som hadde reist ned i løpet av 1950-tallet og ved selvsyn hadde opplevd alt det fantastiske den nye statsdannelsen Israel hadde fått til på så kort tid. Det gjaldt i første rekke større personer som Haakon Lie og Martin Tranmæl. Det er disse og andre som historikeren Hilde Henriksen Waage kaller ”de nyfrelste”.³⁵ I dette selskapet var ikke AUF-ledere med, og ingen steder i kildene som er gjennomgått finnes det indikasjoner på at noen fra ungdomsorganisasjonen besøkte Israel på 1950-tallet.

³² Samtale med Reiulf Steen 22.05.2008. Steen kom med som partisekretær i AUF fra 1958.

³³ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 20-35.

³⁴ Imidlertid hadde *Arbeiderungdommen* en lengre artikkel om barnekolonien på Grefsrud før flyulykken i november 1949. *Arbeiderungdommen*, 1949 nr. 11:12.

³⁵ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 35-41.

Fordømmelse av stormaktene

Tre dager etter at Israel hadde innledet sine krigshandlinger mot Egypt innkalte formann Reidar Hirsti til ekstraordinært møte i AUFs sentralstyre. I uttalelsen som sentralstyret sendte ut het det:

”Gjennom sin holdning overfor Egypt har den britiske og den franske regjering vist all internasjonal moral og rettspraksis suveren forakt. Da den åpne konflikten mellom Israel og Egypt brøt ut, var et felles fremstøt gjennom FN det eneste midlet som kunne bringe en sikker løsning. Ikke minst hadde de to vestlige stormaktene et stort ansvar og en ufravikelig plikt til å handle ut fra dette.”³⁶

Stormaktene Frankrike og Storbritannia fikk gjennomgå. Men hva med Israel? Samme dag som AUF-ledelsen kom sammen for å diskutere Suez-krisen, sendte også LOs sekretariat ut en uttalelse. ”Israel, Storbritannias og Frankrikes krigerske handlinger må på det skarpeste fordømmes”, fastslo LO.³⁷ Men AUF unnlot å fordømme eller kritisere Israel i sin offisielle uttalelse. Et av Oslo AUFs lokallag, Sentrum a.u.l, vedtok også en resolusjon. Heller ikke lederne her kritiserte Israel.³⁸

De ivrigste Israel-vennene mente at Israel hadde ført en preventiv krig. Anders Buraas leverte *Arbeiderbladets* første utenrikskommentar 30. oktober og forsvarte Israels angrep.³⁹ Arbeiderpartiets internasjonale sekretær Aake Anker Ording fulgte opp med et innlegg samme dag som AUFs sentralstyre kom sammen. Han slo fast at ”Først når overfallene er mange nok til å tvinge Israel til en mer eller mindre drastisk motaksjon våknet FNs sikkerhetsråd og verdenspressen til demonstrasjon, ikke mot araberstatene, men mot Israel.”⁴⁰

Det finnes ikke noe belegg i kildene for at AUF hadde noen forståelse for Israels krigføring mot Egypt. Men det er ikke usannsynlig at det i disse dagene hersket en viss usikkerhet rundt hva moderpartiet og andre deler av arbeiderbevegelsen kom til å mene om den israelske krigføringen. Og i regjeringsorganet *Arbeiderbladet* var det lett å se at enkelte Israel-venner vurderte situasjon ulikt. Men da AUFs Internasjonale Utvalg møttes 8. november ble det gitt uttrykk for "skuffelse og bitterhet over den engelske, den franske og den israelske regjeringens egenmektige opptreden i Midtøsten, og de samme regjeringers klare brudd på de prinsipper FN-pakten bygger på".⁴¹ Utvalget ville be sentralstyret henvende seg til IUSY med en oppfordring til å avgi en uttalelse der de samme regjeringers opptreden ble

³⁶ Arbark. AUF. Boks Ab - 0003. Innbundet bok: Sentralstyreprotokoll 04.04.1955 - 07.05.1958. Sentralstyremøte 27. januar 1956.

³⁷ *Fri Fagbevegelse*, 1956, nr 11:329.

³⁸ *Fritt Slag*, 1956, nr 23:1.

³⁹ *Arbeiderbladet*, ”Skjærmyssel eller krig”, 30. oktober 1956.

⁴⁰ *Arbeiderbladet*, ”Israel og FN”, 1. november 1956.

⁴¹ Arbark. AUF. Boks Da - 0017. Mappe: Internasjonale saker – Diverse korrespondanse. Protokoll fra møtet i Internasjonalt Utvalg 8. november 1956.

beklaget, samt at man særlig tok avstand fra en slik opptreden fra sosialistiske regjeringers side. Det kan se ut til at AUF offisielt ikke ønsket å komme med noen selvstendig kritikk av Israel. Den skulle i tilfelle gå igjennom IUSY.

IUSYs generalsekretær Kurt Kristiansen redegjorde for organisasjonens syn i *Fritt Slag* 12. desember. "Verdensopinionen har aldri tilstrekkelig sterkt fordømt den egyptiske form for krigføring som består ved nattetider å sende små terroristgrupper over grensen til Israel," sa han.⁴² Nassers ønske om å utslette Israel var bakgrunnen for at Israel gikk til angrep. "Israels angrep kan forklares - ja, men forsvares – nei," mente Kristiansen.

"Suez-krisen var noe vi var svært opptatt av," sier Reiulf Steen, som i 1956 var journalist i *Fremtiden*.⁴³ Men for AUF, i likhet med resten av opinionen, var det skuffelsen over Storbritannia og Frankrike som dominerte. Konflikten hadde rystet grunnvollene i NATO-alliansen, og opinionen var bekymret for samholdet i vest. Og i AUFs tilfelle unnlot man offentlig å kritisere Israel for det som hadde skjedd.

Da Sovjetunionen bestemte seg for å knuse oppstanden i Ungarn 4. november 1956, samme uke som intervensjonen i Suez, var sympatien for det ungarske folk enorm. Fordømmelsen av Sovjetunionen var massiv, kraftigere enn fordømmelsen av angrepet på Egypt. "Gjennomgangsmelodien var at blodbadet i Ungarn ikke kunne sammenlignes med hendelsene i Midtøsten. Innenfor alle politiske retninger ble det til det kjedsommelige hamret fast hvor viktig det var å ha klart for seg *bakgrunnen* for hendelsene i Midtøsten. Den var ganske annerledes enn for Ungarns vedkommende"⁴⁴, skriver Hilde Henriksen Waage.

Sosialistisk Studentlag og Orientering

Sosialistisk Studentlag i Oslo (SosStud) var opprinnelig tilsluttet Oslo Arbeiderparti. På generalforsamlingen til laget i 1947 ble det vedtatt at SosStud skulle være en del av Oslo AUF.⁴⁵ I siste halvdel av 1950-tallet fremsto Sosialistisk Studentlag som et lag som sto i opposisjon til Arbeiderpartiets utenrikspolitiske hovedlinje. Innenfor Fylkingen i Oslo var det mange som delte SosStuds synspunkter.⁴⁶

På styremøtet til Sosialistisk Studentlag i Oslo 16. februar 1956 la formannen Kaare Sollund frem et forslag til resolusjon i Studentersamfundet om Israel og araberstatene.⁴⁷ Det var delte meninger i styret om hvorvidt forslaget burde legges frem i Studentersamfundet.

⁴² *Fritt Slag*, 1956, nr 25

⁴³ Samtale med Reiulf Steen 22.05.2008.

⁴⁴ Waage, *Norge – Israels beste venn*, 333.

⁴⁵ Per Kleppe, *Kleppepakke: meninger og minner fra et politisk liv* (Oslo: Aschehoug, 2003), 64.

⁴⁶ Halvorsen, *Partiets salt*, 316.

⁴⁷ Arbark. Sosialistisk Studentlags arkiv. Boks A – 0002. Møtebøker. Styreprotokoll 27.10.1955 – 25.11.1958. Styremøte 16. februar 1956.

Berge Furre mente at en slik resolusjon burde behandles innen partiet. Sekretær Turid Evang hevdet at en slik resolusjon bare ville skade laget i Studentersamfundet. Ved votering ble det bestemt at resolusjonen kunne legges fram hvis man ble enig om teksten. Det er uklart hvilken ordlyd det opprinnelige forslaget hadde, men av møteprotokollen fremgår det at styremedlem Per Maurseth laget et nytt utkast med endringer som ble godkjent.⁴⁸

”Konflikten mellom araberstatene og Israel har sin hovedårsak i kontrasten mellom den sosiale, tekniske og økonomiske struktur i disse land. Overklassen i de tilbakeliggende araberstater søker bevisst å lede massenes oppmerksomhet bort fra den indre sosiale urett ved å spille på religiøs fanatisme og nasjonalisme. Ved å lede den latente aggresjon mot det industrialiserte høiere utviklede Israel, vil den feudale overklasse trygge sine privilegier. Det Norske Studentersamfund vil uttrykke sin skarpeste protest mot at stormaktene utnytter disse motsetninger i sitt maktpolitiske spill.”

Uttalelsen avslutter med å slå fast at fred i Midtøsten bare kan skapes ved å løse de sosiale motsetninger i araberstatene. Resolusjonen ble lagt fram på et møte i Samfundet 18. februar, men ble deretter trukket tilbake. I følge styrets protokoll var enkelte av styremedlemmene misfornøyde med dette.⁴⁹ Etter "mye debatt fram og tilbake" ble det vedtatt at resolusjonen ikke skulle settes fram igjen i Studentersamfundet⁵⁰.

Resolusjonen, og omstendighetene rundt denne, er interessant av flere grunner. Hvorfor mente Turid Evang at resolusjonen ville skade laget? Litt av svaret finnes kanskje i det faktum at resolusjonen vakte stor oppsikt da den ble lagt fram i Samfundet. I følge SosStud avis *Underveis* gjorde de konservative "...stormløp mot resolusjonen".⁵¹ Problemkomplekset var for omfattende, de kunne ikke ta stilling.

I artikkelen medga SosStud at resolusjonen var uvanlig og at den også var lengre enn vanlige resolusjoner. Hovedårsaken til konflikten i Midtøsten var altså de sosiale og økonomiske motsetningene. Og dette var motsetninger som stormaktene utnyttet i sitt maktpolitiske spill. Dersom disse ble løst ville det løse mye, men ikke alt. I *Underveis* vedgikk SosStud at denne tankegangen hadde et marxistisk preg. Men hovedtanken bak resolusjonen var at de som satt ved makten hadde en tendens til å lede indre aggresjon utad mot naboland. Dette var derimot ikke marxistisk tankegang. Dette var en tankegang de konservative i Samfundet også burde forstå, mente SosStud. Leser man hele resolusjonen, vil man se at den ikke var noe angrep på Israel. Dersom de sosiale og økonomiske motsetningene i araberlandene ble løst, ville det også trygge Israels eksistens.

⁴⁸ Resolusjonen er ikke lagt ved styreprotokollene, men finnes i Aake Anker Ordings arkiv; Arbark. Aake Anker Ordings arkiv. Boks 54. Mappe: Israel 1956.

⁴⁹ Arbark. Sosialistisk Studentlags arkiv. A - 0002 Møtebøker. Styreprotokoll 27.10.1955-25.11.1958.

⁵⁰ Det ble også vedtatt at saken skulle legges fram på et lagsmøte, men kildene sier ingenting om dette ble gjort.

⁵¹ *Underveis*, "Om resolusjoner og åndelige fedre", 1956, nr 2

Mange i Sosialistisk Studentlag var nært tilknyttet avisen *Orientering*, som startet opp i 1952. En av dem var Finn Gustavsen, som i 1955 ble valgt som formann i Oslo AUF. Han var samtidig redaksjonssekretær i *Orientering*. Avisen skulle være et partipolitisk uavhengig organ der oppgaven var ”å reise en fordomsfri debatt om norsk utenriks- og innenrikspolitik”.⁵² De første årene *Orientering* kom ut, hadde avisen så å si ingenting på trykk om forholdene i Midtøsten. Det ligger kanskje ikke noe unaturlig i dette; stormaktspolitikken og den kalde krigen gjorde først sitt inntog i Midtøsten i siste halvdel av 1950-tallet. Det er kanskje ingen tilfeldighet at det første redaksjonelle stoffet som eksplisitt tok opp den spente situasjonen mellom Israel og Egypt, dukket opp i *Orientering* like etter at Egypt hadde inngått en våpenavtale med Tsjekkoslovakia høsten 1955.⁵³ Og det var stormaktenes rolle i Midtøsten-konflikten som sto i fokus for *Orientering*. I likhet med Sosialistisk Studentlag pekte avisen på at USA ikke hadde forstått ”de sosiale og økonomiske krefter som er den dypereleggende årsak til spenningen i Midt-Østen”.⁵⁴ *Orientering* understreket sterkt at østblokklandenes våpensalg til araberstatene hadde bidratt til å øke krigsfaren i Midtøsten.⁵⁵

Da det britisk-franske angrepet på Egypt og Sovjetunionens inngripen i Ungarn nærmest smeltet sammen i tid, slo *Orientering* dette opp på første siden under tittelen ”Maktblokkene vanæret i øst og vest.”⁵⁶ Avisen ønsket å sidestille disse begivenhetene. Storbritannia og Frankrike hadde gjennom sin ”gemene selvtækt” knust det ideologiske grunnlaget for NATO. Organisasjonen hadde tjent en imperialistisk aggresjon som kunne sammenlignes med Sovjets aggresjon overfor Ungarn. I en av sine biografier forteller Finn Gustavsen at dette var den forsiden i *Orientering* som klarest markerte det såkalte ”tredje standpunkt”.

Det var trolig dette ”tredje standpunkt” som også Sosialistisk Studentlag ønsket å markere i etterkant av angrepet på Egypt. Da det ble satt i gang en hjelpeaksjon i forbindelse med oppstanden i Ungarn, henvendte styret i Sosialistisk Studentlag seg til sentralstyret i AUF og til Oslo distriktslag.⁵⁷ De sluttet rimeligvis opp om hjelpeaksjonen, men oppfordret samtidig om at det ble satt i gang en hjelpeaksjon for de krigsrammede i Midtøsten.

⁵² Trond Bergh, Helge Ø. Pharo (red), *Vekst og velstand : norsk politisk historie 1945-1965* (Oslo: Universitetsforlaget, 1987), 380.

⁵³ *Orientering*, ”Israelkonflikten?” nr. 20, 1955.

⁵⁴ *Orientering*, ”Våpenflommen til Midt-Øst-landene”, nr. 14, 1957.

⁵⁵ *Orientering*, ”Bare en stormaktskonferanse kan skape fred i Midtøsten”, nr. 8, 1956.

⁵⁶ *Orientering*, 1956, nr. 18:1.

⁵⁷ Arbark. Sosialistisk Studentlags arkiv. Boks A – 0002. Møtebøker. Styreprotokoll 27.10.1955-25.11.1958. Styremøte Sosialistisk Studentlag 6. november 1956.

Men verken *Orientering* eller Sosialistisk Studentlag kom med noen uttalt kritikk mot Israel. Resolusjonen som SosStud la fram i Samfundet må tvert om sees på som en støtteerklæring til Israel. Den kom på et tidspunkt da israel-vennene mobiliserte for fullt gjennom aksjonen "La Israel Leve". Også *Orientering*, i likhet med Arbeiderparti-pressen, ga uttrykk for synspunkter som kunne tyde på at redaksjonen forsto Israels handlinger i forbindelse med Suez-krisen. Israel var omgitt av fiender som hadde som mål å utslette landet. Landets "desperate opptreden" i forbindelse med denne konflikten måtte sees i lys av denne situasjonen.⁵⁸ Likevel var Israels angrep på Egypt en "feilvurdering" fordi landet gjennom å slå seg sammen med Frankrike og Storbritannia hadde forspilt "FNs good-will". Uansett var en garanti for Israels eksistens en "ufravikelig garanti" for at det kunne bli fred i Midtøsten.

I forhold til det tradisjonelle synet på Israel på Israel og konfliktene i Midtøsten representerte synspunktene til *Orientering* og Sosialistisk Studentlag en annerledes vinkling på hele problemkomplekset: Både Israel og de fiendtlige araberstatene var kun brikker i et større spill, der stormaktene var de virkelige aktørene. Stormaktsinteressene representerte en fare både for Israel og araberlandene.

Det som er viktigst i forhold til denne oppgaven, er hvor utbredt disse holdningene var i AUF mot slutten av 1950-tallet? Riktignok kunne AUF og kretsen rundt *Orientering* ha felles synspunkter når det gjaldt enkelte sider ved utenrikspolitikken og NATO-medlemskapet. Men Israel og Midtøsten var noe helt annet. Det er selvfølgelig ikke utenkelig at enkelte av synspunktene som er nevnt ovenfor også hadde appell til deler av medlemmene i Oslo distriktslag av AUF. Helt fram til studentlaget ble ekskludert fra AUF i 1959 arbeidet medlemmene aktivt innenfor lokallaget. For eksempel kan vi lese i semestermeldingen fra 1957 at lagets representantskapsgruppe i Oslo distriktslag hadde møtt fulltallig frem på møtene. Representantene hadde deltatt aktivt i debattene og satt fram forslag.⁵⁹ Men disse alternative synspunktene ser ikke ut til å ha hatt noe gjennomslag på topplanet i AUF.

En palestinsk frigjøringsorganisasjon blir dannet

I store deler av den arabiske verden fremsto Egypts statsjef Gamal Abdel Nasser som en ubestridt leder etter 1956.⁶⁰ Likevel var det en splittet arabisk verden som samlet seg til toppmøte i Kairo i januar 1964.⁶¹ Det viktigste punktet på agendaen var Israels forsøk på å

⁵⁸ *Orientering*, "Stormaktenes spill i Midt-Østen skader Israels sak", 1957, nr. 3

⁵⁹ Arbark. Sosialistisk Studentlags arkiv. Boks A - 0002. Møtebøker. Styreprotokoll 27.10.1955-25.11.1958.

⁶⁰ Shlaim, *The Iron Wall*, 186.

⁶¹ Butenschøn, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger*, 344.

omdirigere vann fra Jordanelven for å irrigere Negevørkenen. Man antok at dette ville redusere vannforsyningen til Syria og Jordan. Det ble besluttet å utarbeide en plan for å avlede Jordanelvens kilder slik at det israelske prosjektet ble svekket.⁶² Dette var samtidig også første gang at de arabiske statene i fellesskap slo fast at deres endelige mål var å tilintetgjøre staten Israel.

I Kairo ble det også besluttet å opprette en organisasjon som skulle representere palestinerne, og der det endelige målet var ”frigjøringen av Palestina”. Dannelsen av PLO var omstridt. Enkelte palestinere så PLO som et redskap for de arabiske statene som ønsket å kontrollere den voksende motstanden blant palestinerne.⁶³

En av skeptikerne var Yasser Arafat, som ledet den militante palestinske gruppen al-Fatah, som ble dannet i 1958. Arafat og al-Fatah vurderte situasjonen annerledes enn Nasser. De mente at frigjøringen av Palestina måtte komme først for å oppnå arabisk enhet. Bak denne vurderingen lå blant annet resultatene av det vellykkede opprøret mot fransk styre i Algerie. For Arafat var det viktig at frigjøringen av Palestina skulle være et palestinsk prosjekt som ikke var koblet til araberstatenes interessepolitikk og innbyrdes konflikter.⁶⁴ al-Fatah hadde fra starten av fokusert på palestinerne som et eget folk med egne interesser. På 1960-tallet var utålmodigheten stor blant mange palestinere. De mente at de arabiske landene hadde vært for ettergivende i sine forhandlinger med Israel. I tillegg hadde det internasjonale samfunnet ikke gjort noe for å finne en politisk løsning på flyktningeproblemet.

al-Fatah gjennomførte en rekke av aksjoner mot Israel på midten av 1969-tallet, blant annet rettet mot landets vanningsprosjekt. Disse aksjonene utgjorde ingen trussel for Israel, men førte til en opptrapping av konflikten mellom Israel og nabolandene. Ved utgangen av dette året var den arabiske verden fortsatt splittet, og mange av de arabiske lederne fryktet en ny militær konfrontasjon med Israel.

Fortsatt norsk støtte til Israel

I 1952 hadde Norge i FN aktivt fremmet et resolusjonsforslag om direkte forhandlinger mellom Israel og araberstatene. Før FNs generalforsamling i 1961 fikk den norske ambassadøren i Tel Aviv en forespørsel fra Israel om Norge nok en gang kunne tenke seg å ta et tilsvarende initiativ. Men i og med at USA var i mot forslaget mente den norske

⁶² Ibid., 343

⁶³ Ibid., 345.

⁶⁴ Ibid., 350.

delegasjonen i FN at Norge ikke burde støtte forslaget.⁶⁵ Dette var også Utenriksdepartementets vurdering. Stormaktenes holdning hadde størst vekt. I likhet med tidligere generalforsamlinger ble Midtøsten-konflikten behandlet i forbindelse med United Nations Relief World Agency (UNWRA), der direktøren la fram sin årlige rapport. Men rapporten ble hver gang etterfulgt av en debatt som kom til å omfatte hele Midtøsten-konflikten. I 1961 kom Norge til å stemme for det amerikanske forslaget som dreide seg om UNWRA, og avsto fra å stemme på det israelske forslaget. I 1963 skjedde det samme, men denne gangen trakk Israel sitt forslag tilbake. Imidlertid hadde den norske delegasjonen instruks om å ikke stemme for det israelske forslaget. Norge var ikke lenger villig til å gi Israel full støtte i FN, slik det hadde gjort før, men det innbar ikke at forholdet til Israel var dårlig. I likhet med det foregående tiåret var politikerne både på Stortinget og i regjeringen pro-israelske.

Når det gjelder flyktingene, stemte Norge hvert år i FN for resolusjon 194 som fastslo at flyktingene hadde rett til å velge mellom repatriering eller erstatning for eiendom i Israel. Imidlertid var det stor enighet i Norge om at løsningen på flyktingeproblemet lå i integrering av flyktingene i de arabiske land. Dette synet ble fastholdt utover på 1960-tallet.⁶⁶ Bak denne vurderingen lå tanken om at flyktingene først og fremst var arabere. Det var ingen forståelse eller interesse for at palestinerne så på seg selv som et eget folk. Interessen for flyktingenes situasjon var liten på Stortinget, og bare unntaksvis ble situasjonen for de palestinske flyktingene berørt. Men i 1964 ble Arbeiderparti-politikeren Rakel Seweriin interessert i dette spørsmålet etter en reise i Midtøsten der hun var UNWRAs gjest. Hennes syn var at opprettelsen av staten Israel hadde ført til et nytt problem som det ville være galt å lukke øynene for. Dette var nytt i Norge, der man først og fremst betraktet Israels sikkerhet som det avgjørende når det gjaldt konflikten i Midtøsten.

Flyktingeproblemet fortsatt kun et humanitært problem

Flyktingeproblemet som ble skapt etter den israelsk-arabiske krigen i 1948, ble overhodet ikke tatt opp av Fylkingens avis *Arbeiderungdommen* (senere *Fritt Slag*) på 1950-tallet. Situasjonen for flyktingene hadde fått en viss oppmerksomhet i politiske kretser i 1948 og 1949, men heller ikke på dette tidspunktet tok *Arbeiderungdommen* inn noe stoff som

⁶⁵ Heidi Olsen, "Seksdagarskrigen - et vendepunkt? : Norge og Midtøsten-konflikten på 1960-tallet" (Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1998), 11.

⁶⁶ *Ibid.*, 27.

omhandlet problemet. Utover på 1950-tallet ble det taust omkring flyktningenes situasjon i den norske opinionen.⁶⁷

En episode som muligens kan illustrere holdningen som både IUSY og Fylkingen hadde til det palestinske flyktningeproblemet, kan hentes fra IUSYs kongress i Oslo sommeren 1963. På en av ettermiddagssesjonene la den avtroppende generalsekretæren Per Aasen fram en rapport om ulike internasjonale forhold, blant annet om Israel.⁶⁸ På kongressen deltok den libanesiske representanten Hassib Wabeh. Under denne ettermiddagssesjonen tok Wabeh ordet. Han mente at IUSYs resolusjon om Israel var feil og basert på gal informasjon. Dette førte til protester fra den indiske ordstyreren, som mente at Wabeh gikk til angrep på en av IUSYs medlemmer (Israel), og det kunne han ikke tillate. Per Aasen grep deretter inn. Han slo fast at selv om den libanesiske representanten fikk ta opp dette punktet, så kom ikke det til å forandre IUSYs standpunkt. Han kunne derfor få snakke.

Wabeh ga deretter en beskrivelse av forholdene til arabere som var bosatt i Israel. For det første var hundretusener jaget fra sine hjem, og de som var blitt igjen, ble undertrykt og diskriminert. Han appellerte til IUSY om å se nærmere på den tragiske skjebnen til de palestinske flytningene. Den israelske representanten Avraham Geva fikk ordet. Han fortalte at Israel var et fritt land, og at mange som var til stede på kongressen hadde vært i Israel og sett på forholdene i landet selv. Araberne ble på alle måter akseptert og behandlet som likeverdige, slo Geva fast. Hele ordskiftet ble avsluttet med at Aasen understreket at en forutsetning for at det tragiske flyktningeproblemet skulle bli løst, var at araberstatene anerkjente Israel som en egen stat. Deretter gikk han videre til neste punkt i sin rapport.

Det er viktig å ha klart for seg at dette ordskiftet sannsynligvis bare varte i et par minutter. Men det skapte ikke debatt, og trolig ble det ikke lagt altfor godt merke til av forsamlingen.⁶⁹ IUSY, og sannsynligvis også AUF, var ikke villig til å betrakte flyktningeproblemet på noen annen måte enn at det var et humanitært problem og at det først kunne løses når araberstatene anerkjente Israel.

AUF blir mer internasjonalt orientert

I større grad enn før skulle verden utenfor Europa komme til å spille en mer vesentlig rolle i AUFs internasjonale arbeid. På 1950-tallet hadde Fylkingen først og fremst vært opptatt av

⁶⁷ For eksempel hadde Arbeiderbladet kun syv artikler på trykk som tok for seg palestinerne situasjon i perioden 1950-56. Waage, *Norge – Israels beste venn*, 105.

⁶⁸ Arbark. AUF. Boks Da – 0114. Korrespondanse I, 1963. Mappe 7c: IUSY-kongress, 1963. Det ser ut til å ha blitt vedtatt 20 resolusjoner om diverse konflikter/forhold rundt om i verden. Resolusjon nr 18 mangler, og det er trolig denne som omhandler Midtøsten.

⁶⁹ Daværende AUF-formann Reiulf Steen kan ikke huske at dette punktet var oppe til behandling. Samtale med Reiulf Steen 22.05.2008.

avkolonialiseringen. Men i tiåret som fulgte, kom utviklingsproblemene i fokus. I sitt ungdomsmanifest fra 1961 pekte AUF på de globale skjevhetene og at dette var en situasjon som både var urettferdig og farlig.⁷⁰

Særlig gjennom Sosialistisk Internasjonale (IUSY) kom AUF'ere i sentrale stillinger til å knytte internasjonale kontakter med Asia, Afrika og Latin-Amerika. Mange av dem hadde også sentrale verv i den internasjonale organisasjonen. Viktigst var det kanskje at Per Aasen ble valgt til generalsekretær i IUSY i 1960. I en av sine biografier forteller Reiulf Steen, som ble formann fra 1961, at hele AUF-miljøet ble ”meget internasjonalt orientert”.⁷¹ Dette kom blant annet til uttrykk gjennom økt reisevirksomhet.

IUSY hadde etter krigen startet opp som en nesten ren europeisk organisasjon. I denne sammenheng skal vi merke oss at Israel, sammen med Canada, utgjorde de eneste ikke-europeiske medlemmene i IUSY på slutten av 1940-tallet. Israel skulle etter hvert få stor innflytelse i organisasjonen. Israelerne hadde for eksempel fast plass i byrået på 1950- og 60-tallet. Grunnen til dette var enkel: Minnet om holocaust skulle ikke gå i glemmeboken, og hvem var bedre egnet enn en israelsk representant til å sørge for at det ikke skjedde.⁷² Denne utnevnelsen av en representant fra en av ungdomsorganisasjonene som representerte det israelske arbeiderpartiet var en naturlig følge av den sterke sympatien Israel hadde hos samtlige europeiske arbeiderpartier.

Men på begynnelsen av 1960-tallet var det organisasjonene fra Afrika og Asia som utgjorde hovedtyngden i IUSY.⁷³ Skulle disse medlemslandene bidra med impulser som også fikk betydning for AUFs holdning til problemene i Midtøsten?

Leir i Israel 1965

Hvert fjerde år arrangerte IUSY en internasjonal leir. I 1965 skulle leiren legges til Israel i tidsrommet 5-15. juli. *Fritt Slag* hadde håp om at så mange som 150 medlemmer skulle melde seg på, og oppfordret medlemmene til å legge til side et eget ”Israel-fond”.⁷⁴ Arbeiderpartiets organisasjonssekretær Paul Engstad var samme høst i Israel og orienterte i desember sentralstyret om forberedelsene til leiren og de samtaler han hadde hatt med arrangørene.⁷⁵

⁷⁰ Halvorsen, *Partiets salt*, 323.

⁷¹ Reiulf Steen, *Der hjertet banker: bilder fra et liv* (Oslo: Tiden, 1986), 87.

⁷² Henning Kjeldgaard, *I skyggen av den kolde krig – Internasjonalt ungdomsarbeide 1957-1966 og derefter* (Gedved: Eigel Holms forlag, 2002), 138.

⁷³ *Fritt Slag* ”AUF-gutter gjennomfører det første IUSY-seminar i Asia”, 1963, nr. 1

⁷⁴ *Fritt Slag*, 1964, nr. 8:15.

⁷⁵ Arbark. AUF. Boks Ab – 0003. Sentralstyreprotokoller. Tittel: AUF Sentralstyret. Forh. protokoll 29.4.1964-2.3. 1967. Protokoll fra sentralstyrets møte 11. desember 1964.

Imidlertid viste det seg i ettertid at Fylkingen hadde vært litt for optimistisk når det gjaldt den norske deltakelsen på Israel-leiren. I april 1965 ble det klart at AUF kom til å få en representasjon på kun ti stykker til leiren.⁷⁶ Det endelige tallet på norske deltakere ble åtte. I tillegg skulle Ulf Sand og Britt Hildeng fra sentralstyret reise som AUFs representanter på eksekutivkomitemøtet i IUSY, som skulle avvikles samtidig med leiren.⁷⁷

Ungdomsleiren var i regi av IUSY, men det var det israelske arbeiderpartiet Mapai, landsorganisasjonen Hisdatrut og de israelske ungdomsorganisasjonene som sto for selve arrangementet. Det skulle legges opp til et eget faglig seminar for de norske deltagerne. Det skulle redegjøres for fagbevegelsen i Israel og avvikles besøk til flere bedrifter som Hisdatrut eide.⁷⁸

Etter leiren beskrev Britt Hildeng leiren som et høydepunkt når det gjaldt IUSY-aktivitetene denne sommeren.⁷⁹ Ungdommer hadde fått anledning til å knytte internasjonale kontakter, samtidig som de hadde fått en førstehånds innføring i Israels politiske og kulturelle liv. I ettertid forteller Hildeng at holdningen til Israel først og fremst var idealistisk. Man så på landet og kibbutzene der som en forlengelse av tenkningen rundt sosialismen, og man var opptatt av mulighetene som lå i denne samfunnsformen.

”Det som skjedde i Israel på leiren var at vi møtte en stor skepsis, både fra afrikanske og særlig fra latinamerikanske land, til Israel og landets bosettingspolitikk. De opplevde den som veldig provokatorisk. Man forsto og kunne se at det var aggressivt, altså bosettingspolitikken ut mot grensene. Dette var litt overraskende, vi hadde jo liksom ikke dette på dagsordenen. Det vi var opptatt av, var jo de arabiske landenes forhold til Israel. I lys av det som vi opplevde der nede så ble det jo en større nyanse i hvordan du så forholdet mellom den arabiske verden og Israel. Det begynte der.”⁸⁰

Etter leiren i Israel var Hildeng med en delegasjon til Tunis i regi av IUSYs samarbeidende organisasjon Jeunesse Socialiste Destourienne. Hildeng forteller at opplegget ble sett på som oppsiktsvekkende i og med at de arabiske landene boikottet Israel. Hun erindrer at den spanske reiselederen klippet ut det israelske stempelet i passet hennes for å unngå ubehageligheter. Imidlertid ble Tunisia i følge Hildeng beskrevet som relativt liberal i sin linje overfor Israel.⁸¹ Turen skulle være en forlengelse av oppholdet i Israel, slik at man fikk belyst problematikken rundt Israel og araberstatene fra begge sider. I sin rapport kunne Hildeng

⁷⁶ Arbark. AUF. Boks Ab – 0003. Sentralstyreprotokoller. Tittel AUF Sentralstyret. Forh. protokoll 29.4 1964-2.3 1967: Protokoll fra sentralstyrets møte 23. april 1965.

⁷⁷ Arbark. AUF. Boks Ab – 0003. Sentralstyreprotokoller. Tittel AUF Sentralstyret. Forh. protokoll 29.4 1964-2.3 1967: Protokoll fra sentralstyrets møte 25. juni 1965.

⁷⁸ *Fritt Slag*, ”Norsk-språklig seminar under IUSY-leiren i juli”, 1965, nr. 1

⁷⁹ *Fritt Slag*, ”Stor IUSY-aktivitet i løpet av sommeren”, 1965, nr. 7

⁸⁰ Samtale med Britt Hildeng 05.06.2009.

⁸¹ Den tunisiske presidenten Habib Bourgiba mente at araberstatene burde akseptere FN's delingsplan fra 1947 som grunnlag for fredsforhandlinger med Israel. Butenschön, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, krig*, 344.

fortelle at enkelte i delegasjonen var skuffet over IUSY-sekretariatet. Man følte at det ble lagt sensur på spørsmål som dreide seg om forholdet mellom Israel og araberstatene. ”En ble nærmest nektet å snakke om disse problemene med vertsskapsfolkene,” skrev Hildeng.⁸²

Midtøsten-konflikten i et avkoloniseringsperspektiv

På eksekutivmøtet i forbindelse med Israel-leiren ble det vedtatt en rekke resolusjoner. Den saken som skapte mest debatt, var et forslag til uttalelse om forholdet mellom Israel og araberstatene.⁸³ En av resolusjonskomiteene la fram et felles-skandinaviske forslag i plenum. Forslaget tok generelt opp problemene i ulike konfliktområder i verden ”uten å trekke ut Palestinaproblemet i noe sterkere grad enn andre problemer”. Israelerne protesterte og ønsket heller en uttalelse spesielt om Israel-araberstatene. Til slutt ble imidlertid alle andre forslag trukket, og det felles-skandinaviske forslaget ble vedtatt enstemmig.

Det skandinaviske resolusjonsforslaget så de ulike konfliktene rundt om i verden, spesielt i Asia og Afrika, i et avkoloniseringsperspektiv. I kjølvannet av de nasjonale frigjøringsprosessene skulle nye grenser trekkes opp. Konfliktene mellom India og Pakistan, Marokko og Algerie og ”Israel and its neighbours” var eksempler på dette. Derfor krevde IUSY en meklingsinstans, bestående av medlemmer fra afrikanske og asiatiske land, som skulle bistå FN med løse disse konfliktene.

“Bakgrunnen for resolusjonen i Haifa var at det fantes ingen ensidig løsning på dette problemet. Jeg tror nok at nettopp det at vi var der nede bidro til større forståelse for den andre siden. Vi var jo veldig romantiske til Israel. Det begynte å være på gang en mer kritisk linje til hvordan Israel opptrådte. Det ble veldig synlig gjennom det israelske bosettingsprogrammet.”⁸⁴

Dette representerte noe nytt, både i AUF og i IUSY, når det gjelder synet på Israel-Palestinakonflikten. Gjennom hele 50-tallet hadde IUSY gitt Israel sin fulle støtte. På Kongressen i Roma i 1957 ble denne støtten nok en gang slått fast.⁸⁵ I resolusjonen fra kongressen het det at de arabiske landenes motvilje mot å anerkjenne Israel som en egen stat var en av de viktigste årsakene til konflikt og ustabilitet i Midtøsten.⁸⁶ Partene måtte være villige til direkte fredsforhandlinger. Når det gjaldt flyktingene, måtte det satses stort på

⁸² Arbak. AUF. Boks Da – 0142. Mappe: IUSY – diverse 1965 7A. ”Rapport fra seminar i Tunis 15-26. Juli 1965.

⁸³ Arbak. AUF. Boks Da - 0155 – Saksarkiv. Mappe 7A IUSY.

⁸⁴ Samtale med Britt Hildeng 05.06.2009.

⁸⁵ I tillegg til å være medlem av IUSYs byrå, var Bernt Lund medlem av kongressens presidium, formann av valgkomiteen og formann i arbeidskomisjonen.

⁸⁶ Arbak. Sosialistisk Studentlags arkiv. Boks D-0004. Mappe: IUSY-materiale. Korrespondanse og rapporter 1956-des.1958. ”Resolutions adopted at the fifth Congress of IUSY, Rome 26-30 oct. 1957”.

økonomisk hjelp gjennom FN ”with a view to re-settling the refugees...”. I en egen resolusjon gratulerte kongressen Israel, som snart fylte ti år, og uttrykte tilfredshet med ”the constructive achievements of Israel which are being carried out...”.

Kravet om direkte forhandlinger var noe Israel hadde krevd i FN helt siden 1952. Det fikk landet til å fremstå som samarbeidsvillig, mens de arabiske landenes hardnakkede motstand mot anerkjennelse og forhandlinger fikk dem til å fremstå som ansvarlig for konflikten.⁸⁷ Appellen om direkte forhandlinger ble gjentatt i en resolusjon året etter under eksekutivmøtet i Bombay. På dette møtet var Norge også medlem av eksekutivkomiteen.⁸⁸

Verken IUSY eller AUF hadde noen utstrakt kontakt med arabiske organisasjoner på slutten av 1950-tallet. På det nordiske lederkurset i Finland i 1959 ble dette punktet tatt opp under behandlingen av en rapport som blant annet tok for seg arbeidet innenfor IUSY. Gruppen mente at det kunne være verdifullt for IUSY å knytte kontakter i de arabiske land som for tiden var fiendtlig innstilt til Israel. Men formålet var klart: ”Syftet skulle vara att på längre sikt påverka grannländernas inställning till Israel i modifierande riktning.”⁸⁹ Kontakter med arabiske organisasjoner skulle altså ha til hensikt å endre den fiendtlige holdningen mot Israel. Det kan se ut som om denne holdningen holdt seg inn på 1960-tallet. På et møte i AUFs Internasjonale Utvalg i februar 1963 ble det foreslått at den daværende generalsekretæren i IUSY, Per Aasen, skulle kontaktes for å høre om IUSY ville stille som medarrangør i et prosjekt der en nordmann skulle reise til Midtøsten for å skaffe IUSY kontakter og innflytelse i arabiske land.⁹⁰

Både IUSYs og AUFs pro-israelske holdning kom til å bestå også etter 1965. Men Britt Hildeng og de andre norske representantene som var på besøk i Israel denne sommeren hadde lagt merke til at en endring var på gang.

AUF og DSU – en sammenligning

Den danske historikeren Henning Kjeldgaard slår fast konflikten mellom Israel og araberstatene ikke spilte noen rolle i dansk utenrikspolitikk på 1950- og 60-tallet.⁹¹ For å få et inntrykk av konflikten har han derfor sett nærmere på hvordan spørsmålet har blitt behandlet i

⁸⁷ Olsen, ”Seksdaggerskrigen - et vendepunkt?”, 10.

⁸⁸ Arbark. AUF. Boks Da-0019. Mappe: Internasjonalt utvalg Protokoller 1958-1960. ”AUFs Internasjonale arbeid”.

⁸⁹ Arbark. AUF. Boks Da 0019. Mappe: Internasjonalt Utvalg. Protokoller 1958-1960. ”Nordiske Lederkurs i Finland 25.-31. januar 1959”.

⁹⁰ Arbark. AUF. Boks Da - 0114 . Korrespondanse I, 1963. Mappe: Internasjonalt utvalg 1963, 7L. Møte i Internasjonalt Utvalg 19.02.1963.

⁹¹ Henning Kjeldgaard, ”Fra Hedtoft til Lykketoft: Socialdemokratiets holdning til konflikten i Mellemøsten 1947-2001”, *Arbejderhistorie – Tidsskrift for historie, kultur og politik*, nr. 1, 2007, 82. Forfatteren var i perioden 1960-63 medlem av Byrådet i IUSY.

Fri Ungdom, medlemsbladet til Dansk Socialdemokratisk Ungdom (DSU), i perioden 1958-1966. Når Kjeldgaard velger å ta utgangspunkt i året 1958, skyldes dette den såkalte ”Mellomøst-erklæringen” som den danske utenriks- og statsminister H.C. Hansen la fram i 1957. Erklæringen har siden utgjort grunnlaget for danske regjeringers holdning til Midtøsten-konflikten.⁹² Blant annet har det resultert i Danmark har unnlatt å kritisere Israel direkte og at landet i sentrale sikkerhetsspørsmål har unnlatt å stemme i mot Israel i FN, hevder Kjeldgaard.

Kjeldgaard finner at samtlige artikler DSUs medlemsavis tok utgangspunkt i forholdene i Israel ”...hvis økonomiske og sociale fremskritt roses i høje toner”.⁹³ Videre het det at Israel var omgitt av tilbakestående arabiske land som ønsket å kaste jødene på havet. Dette bidro til at Israel var tvunget til å opprettholde en omfattende militær beredskap. Videre ble den palestinske befolkningen utenfor Israel kun omtalt i *Fri Ungdom* på slutten av perioden. Omtalen av den arabiske befolkningen i Israel var innskrenket til rollen som tiggere og beduiner.

Kjeldgaard tar i særdeleshet for seg seks artikler som han mente gav et godt bilde av hvorfor unge danske sosialdemokrater i denne perioden sluttet helhjertet opp om Israel. Felles for dem er beundringen for den nye statsdannelsen og de resultatene som Israel hadde oppnådd på den korte tiden landet hadde eksistert.

”Det nye Israel er miraklernes land, og hvad dette folk på få år har opbygget under de vanskeligst mulige vilkår kan kun skape respekt. Den good-will som landet mer og mere er genstand for ude i verden, synes for os at være fuld fortjent.”⁹⁴

Beundringen for Israel som kom til uttrykk på 1950- og 1960-tallet er noe som DSU og AUF hadde til felles. Det samme gjaldt synet man hadde på de ”tilbakestående” arabiske landene som ønsket å utslette Israel. Men disse momentene alene forklarer ikke de organisasjonenes holdning på 1950-tallet og til et godt stykke ut på 1960-tallet. De nordiske sosialdemokratiske ungdomsorganisasjonene hadde på 1950-tallet sammen frontet antikoloniale synspunkter og fått gjennomslag for dem i IUSY. De hadde sammen protestert mot den britiske og franske intervensjonen i Suez og i skarpe ordelag fordømt Frankrikes fremferd i Algerie. Den franske kolonimakten hadde begått overgrep, blant annet i form av tvangsforflyttelse av den innfødte befolkningen. I en organisasjon som IUSY, der de nordiske medlemmene hadde avgjørende

⁹²Ibid., 81.

⁹³Ibid., 82.

⁹⁴Ibid., 84.

innflytelse og kampen mot kolonialisme utgjorde en av hovedpilarene: Hvorfor ble den palestinske flyktningetragedien oversett? Svaret er ikke nødvendigvis komplisert. I innledningen til sin artikkel kommer Kjeldgaard inn på kanskje den viktigste grunnen til den pro-israelske holdningene som eksisterte i de nordiske sosialdemokratiene i store deler av etterkrigstiden: Utryddelsen av 6 millioner jøder under krigen. "Den sosialistiske ungdomsinternasjonalen IUSYs møter op gjennom 1950'erne og 60'erne hadde således alle indlagt foredrag om denne skændselsgerning. Den måtte ikke gå i glemmeboken!", skriver Kjeldgaard. Det skulle ennå ta en stund før det palestinske problemet ikke bare skulle utgjøre en rent humanitært problem, men også et politisk problem.

Oppsummering

I sin bok "Israel - Norge beste venn" dokumenterer historikeren Hilde Henriksen Waage grundig Arbeiderpartiets og fagbevegelsens forhold til Israel i den perioden dette kapittelet omhandler. Waages konklusjon er entydig: Den norske arbeiderbevegelsen utviklet i denne perioden et nært vennskapsforhold til den nye jødiske staten.

AUF passer godt inn i dette bildet. Mine funn bekrefter på de fleste områder Waages fremstilling av arbeiderbevegelsen som "Israels beste venn". For den norske arbeiderungdommen var minnene om Holocaust høyst levende i tiårene etter krigen. Dette var den viktigste årsaken til at også AUF støttet fullt opp om Israel. For det andre vakte det begeistring at israelerne bygde opp et sosialistisk samfunn fra grunnen av i Midtøsten. Palestina ble ellers betraktet som en region preget av tilbakeliggenhet, der den arabiske befolkningen hadde fått til lite eller ingenting. Disse tre elementene kommer tydelig til syne i stoffet som AUFs medlemsavis hadde på trykk i denne perioden, og i de resolusjonene ungdomsorganisasjonen støttet opp om.

Det er altså ingen tvil om at AUF støtte fullt og helt opp om Israel. Men hvor stort var egentlig dette engasjementet? Verken innsamlingsaksjonen til Moshav Norge eller mobiliseringskampanjen "La Israel leve" i 1956 ser ut til å ha ført til noe stor medvirkning fra AUFs side. Støtten til Israel på 1950-tallet kom først og fremst til uttrykk gjennom noen få resolusjoner og hilsninger. Det store engasjementet var ikke tilstede, men dette er ikke så vanskelig å forklare. Når det gjelder internasjonale spørsmål, var AUF først og fremst opptatt av avkolonialiseringen og kampen mot fascistiske og kommunistiske diktaturer. Det var heller ingen i ungdomsorganisasjonens ledelse som hadde vært i Israel og kommet hjem som "nyfrelste", slik tilfellet var med Haakon Lie, Martin Tranmæl og en rekke andre størrelser innenfor arbeiderbevegelsen.

Det var først og fremst gjennom arbeidet i IUSY at AUFs ledelse kom i befatning med Midtøsten-konflikten. Gjennom viktige verv i IUSY hadde AUFs ledelse muligheter til å påvirke den politikken som ble vedtatt her. Gjennom hele 1950-tallet og størsteparten av 1960-tallet forble organisasjonen utpreget pro-israelsk. Men i dette kapittelet har vi sett at AUF, sammen med sine skandinaviske søsterorganisasjoner, hadde fått IUSYs eksekutivkomite med på en resolusjon i 1965 som slo fast at det ikke fantes noen ensidig løsning på konflikten i Midtøsten. Dette representerte noe nytt. Men det betydde ikke nødvendigvis noen redusert støtte til Israel.

Waage finner så godt som ingen motforestillinger eller noe som kan ligne på nyanserte holdninger til konflikten, i den norske arbeiderbevegelsen på 1950-tallet. Mine funn viser at dette også gjelder for AUF. Likevel kan det være grunn til å trekke frem Sosialistisk Studentlag (SosStud) som noe særegent, selv om støtten til Israel også her var entydig og sterk. SosStud valgte å se begivenhetene fra et litt annet ståsted enn den øvrige pro-israelske opinionen. For SosStud var Israel og de arabiske land begge ofre for stormaktspolitikken. Laget valgte dessuten å ta i bruk marxistisk analyse for å beskrive konflikten mellom Israel og araberstatene. Og under Suez-krigen i 1956 uttrykte SosStud sympati med krigens ofre på begge sider i konflikten. Samtidig som laget støttet innsamlingsaksjonen i forbindelse med oppstanden i Ungarn, oppfordret de til en tilsvarende innsamlingsaksjon for krigsofrene i Midtøsten. SosStud gikk dermed langt i å sidestille hendelsene i Midtøsten med oppstanden i Ungarn i en situasjon der så å si ingen i det politiske Norge uttrykte støtte og sympati med folket i Egypt.⁹⁵ Selv om SosStud ble ekskludert fra Arbeiderpartiet i 1959, fortsatte laget sin virksomhet etter dette med mange AUF'ere som medlemmer.

Konklusjonen er likevel klar: AUF støttet Israel så å si uten forbehold, fra den jødiske staten ble opprettet i 1948 og frem til midten av 1960-tallet.

⁹⁵ "Ingen uttrykte sympati og støtte til Nasser og det egyptiske folk. Som Ungarn var også Egypt brutalt overfalt av stormakter. Gjennomgangsmelodien var at blodbadet i Ungarn ikke kunne sammenlignes med angrepet på Egypt. Innen for alle politiske retninger, med unntak av NKP, ble det hamret fast hvor viktig det var å ha klart for seg "bakgrunnen" for hendelsene i Midtøsten." Waage, *Norge – Israels beste venn*, 386.

Kapittel 3. Konfrontasjon (1965-1973)

I dette kapittelet skal vi se nærmere på en utvikling som førte til at AUF formelt brøt med moderpartiets syn når det gjaldt vurderingen av Midtøsten-konflikten. Den tidligere Israel-vennlige holdningen ble nå erstattet med en anti-sionistisk holdning som var helt uforenlig med det tradisjonelle partisynet. Det virket som om organisasjonen ikke på noe punkt fant grunnlag for å si noe positivt om Israel.

Et viktig bakteppe for denne endringen er de radikale strømmingene blant ungdommer i hele den vestlige verden i siste halvdel av 1960-tallet. Dette skulle også komme til å prege AUF. Motstanden mot Vietnamkrigen står i denne sammenhengen sentralt. Den unge generasjonen som ble politisk aktiv i løpet av dette tiåret begynte nå å betrakte verdensbegivenhetene fra et nytt ståsted.

Det er svært vanskelig å få øye på noe som kan minne om kritikk av Israel hos den norske venstresiden og i opinionen generelt før 1967. Dette året blir gjerne fremstilt som et tidsskille. Et mål for dette kapittelet vil være å forsøke å tidfeste når det oppsto en ny holdning til Midtøsten-konflikten hos AUF. Skjedde dette omslaget brått, som en følge av seksdagerskrigen og Israels knusende seier over de arabiske nabostatene, eller var det en prosess som strakk seg over et lengre tidsrom? Og hva kan forklare omslaget fra en pro-israelsk til en anti-sionistisk holdning hos Arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon? I denne sammenhengen vil jeg også se nærmere på hvilke personer i AUF som var pådrivere for et nytt syn på konflikten i Midtøsten.

Vi skal innledningsvis se at AUFs kamp for å endre partiets Vietnam-standpunkt var vellykket. Dette viste at det faktisk var mulig å påvirke moderpartiets syn i viktige saker. Derfor er det også aktuelt å se nærmere på om AUFs nye holdning til Midtøsten-konflikten fikk noen betydning for Arbeiderpartiets politikk på dette området. Men helt først litt om begivenhetene som bidro til at året 1967 ble et tidsskille i Midtøstens historie.

Lynkrig i Midtøsten

Spenningsnivået i Midtøsten økte betraktelig i løpet av 1965 og 1966 som følge av palestinske geriljaaksjoner og israelske gjengjeldelsesangrep. Geriljakrigføringen som foregikk på tvers av grensene var et dilemma for de arabiske regimene som grenset opp mot Israel.

For Israel representerte grensen mot Syria det mest problematiske og turbulente frontavsnittet.⁹⁶ I tillegg til palestinske geriljaaksjoner var det strid om den demilitariserte sonen og vanntilførselen i området. Etter hvert ble også det syriske militæret involvert som følge av al-Fatahs geriljaaksjoner. Historikeren Avi Shlaim hevder at Israels ”opptrappingsstrategi” langs grensen til Syria muligens var den viktigste årsaken til at det brøt ut full krig i juni 1967.⁹⁷ Egypt hadde tidligere inngått en forsvarspakt med Syria, og president Nasser kom derfor til å bli involvert i stridighetene langs den syrisk-israelske grensen. Nasser var alt under sterkt press for å engasjere seg sterkere i kampen mot Israel.⁹⁸

Det som for ettertiden er blitt kjent som seksdagerskrigen brøt ut om morgenen 5. juni da Israel gikk til angrep på Egypt, Syria og Jordan. Gjennom en lynkrig som varte frem til 10. juni okkuperte Israel nå Sinai, Gaza, den jordanske delen av Jerusalem, Vestbredden og Golanhøydene; områder som var tre ganger større enn Israel. Innenfor de okkuperte områdene befant det seg 1,4 millioner innbyggere, hvorav de fleste var palestinere.

FN startet nå arbeidet for en langsiktig fredsordning i Midtøsten. Forhandlingene om en løsning på konflikten endret nå karakter.⁹⁹ Staten Israel var kommet for å bli. Fokuset ble satt på territoriene som Israel hadde erobret fra sine naboer, og stadig flere arabiske ledere innså at en tilbaketrekking fra disse områdene bare kunne oppnås ved en anerkjennelse av staten Israel.¹⁰⁰ I november 1967 vedtok FNs Sikkerhetsråd den såkalte resolusjon 242, som helt fram til i dag har vært det offisielle grunnlaget for alle forhandlingsforsøk mellom Israel og nabostatene. Som et hovedprinsipp slo resolusjonen fast ”the inadmissibility of the acquisition of territory by war and the need to work for a lasting peace in which every state in the area can live in security”.

Historikeren Avi Shlaim kaller resolusjonen ”a masterpiece of deliberate British ambiguity”.¹⁰¹ Israel godtok formuleringen fordi ”okkuperte områder” sto i ubestemt form. I følge teksten skulle Israel trekke seg tilbake fra okkuperte områder, og ikke fra *de* okkuperte områdene. Prinsippet ble kjent som territorier (i bytte) mot fred.¹⁰²

Men hva skulle skje med de okkuperte områdene? Fra og med 1967 oppsto det et nytt skille i israelsk politikk; sikring av det eksisterende Israel eller utbygging av nytt land? Allerede sommeren 1967 hadde grupper av settlere etablert bosetninger på Vestbredden,

⁹⁶ Shlaim, *The Iron Wall*, 229.

⁹⁷ Ibid., 235. Shlaim har imidlertid visse reservasjoner.

⁹⁸ Butenschøn, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger*, 264.

⁹⁹ Ibid., 377.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Shlaim, *The Iron Wall*, 162. Det var britenes FN-ambassadør Lord Caradon som formulerte dette prinsippet.

¹⁰² Butenschøn, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger*, 379.

Golanhøyden og Sinai.¹⁰³ Samtidig hadde israelske myndigheter like etter krigen gitt signaler om at de var villige til å gi opp både Golanhøyden og Sinai, men at de ønsket å beholde Vestbredden. Uansett var ikke Israel villig til å trekke seg tilbake fra noen okkuperte områder før en fredsavtale var kommet i stand gjennom direkte fredsforhandlinger med de arabiske statene.

Etter 1967 var de palestinske geriljagruppene, og da særlig al-Fatah, på fremmarsj. Fatah-leder Yassir Arafat ønsket å skape en palestinsk motstandsbevegelse som primært stolte på egne krefter.¹⁰⁴ Fram mot 1970 rekrutterte al-Fatah og andre kommandogrupper tusenvis av nye medlemmer.¹⁰⁵ På PLOs nasjonalkongress i februar 1969 hadde Fatah støtte fra et flertall av utsendingene, og Yassir Arafat ble valgt som leder av PLOs eksekutivkomite.¹⁰⁶ Dette innevarslet en ny æra i palestinernes selvstendighetskamp. Men Arafat hadde liten kontroll over de forskjellige grupperingene i PLO. Det viste flykapringene som blant annet PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine) utførte fra 1970 og utover. Samtidig hadde PLO blitt et problem for kong Hussein i Jordan. I september 1970 utnevnte han en militærregjering der målet var å ta et endelig oppgjør med den palestinske motstandsbevegelsen.¹⁰⁷ Innbyrdeskrigen ble kort og blodig. Etter å ha fått i stand en fredsavtale mellom Jordan og palestinerne, døde Egypts president Nasser 28. september 1970. Egypts nye president, Anwar Sadat, var villig til å inngå en fredsavtale med Israel, men fremstøtene ble ignorert av Israel i årene som fulgte.

Den norske pro-israelske holdningen ikke lenger like entydig

Reaksjonene på seksdagerskrigen demonstrerte tydelig at den pro-israelske stemningen som hadde eksistert helt fra slutten av 1940-tallet fremdeles var dominerende. En gallupundersøkelse som ble foretatt like etter seksdagerskrigen viser at i opinionen var stemningen fortsatt pro-israelsk. 74 prosent svarte at de sympatiserte med Israel, 5 prosent med de arabiske landene, mens 21 prosent oppga en nøytral holdning.¹⁰⁸

På Stortinget mente de fleste representantene at Israels krav om direkte forhandlinger og sikre grenser før tilbaketrekking fra områdene Israel hadde okkupert var rimelige. Israels sikkerhetsbehov var avgjørende, og denne betoningen viste at aktørene aksepterte den

¹⁰³ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 303.

¹⁰⁴ Butenschøn, *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger*, 387.

¹⁰⁵ *Ibid.*, 388.

¹⁰⁶ *Ibid.*, 390.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Peder O. Strøm, "Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten, 1967-1970", (Hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Bergen, 1971), 70.

israelske versjon av konflikten.¹⁰⁹ De dominerende synspunktene i Stortingets utenriksdebatter i årene som fulgte etter seksdagerskrigen forutsatte at de arabiske landene anerkjente Israels rett til å eksistere. Videre hadde Israel behov for å justere sine grenser, og det burde også være direkte forhandlinger mellom partene. Dette var i tråd med ønsker som Israel selv hadde. Få var opptatt av hva Israel måtte bidra med for at det skulle bli fred. Unntaket var at det var nødvendig å løse det palestinske flyktningeproblemet. Med andre ord var Stortinget preget av sympati med Israel og det jødiske folk. Men den pro-israelske holdningen var ikke lenger like entydig. Mange reagerte nå på pressens ensidige fremstilling av Midtøsten-konflikten. Reaksjonene kom først og fremst fra venstresiden i norsk politikk. Spesielt ble SF stadig mer kritisk til Israel etter seksdagerskrigen.

Offisielt skulle Norge imidlertid innta en nøytral rolle til de ulike partene i konflikten. For Utenriksdepartementet var de folkerettslige betraktningene viktige, slik de også hadde vært tidligere. I utgangspunktet aksepterte Utenriksdepartementet prinsippet om land i bytte for fred, men ble etter hvert mer kritisk til Israel da det viste seg at israelerne ikke kom til å trekke seg ut av okkuperte områder.

I Norge som i mange andre land førte seksdagerskrigen til økt fokus på flyktningeproblemet. Utenriksdepartementet mente dessuten at de palestinske frigjøringsorganisasjonene utgjorde en selvstendig maktfaktor i regionen. Bidragene til UNWRA kom derfor til å øke i tiden etter 1967 fordi Utenriksdepartementet betraktet dette arbeidet som et stabiliserende element i regionen. Også på Stortinget fikk palestinaflyktningene økt oppmerksomhet. Men som tidligere ble det pekt på at løsningen var økonomisk utvikling i området. Ingen var spesielt opptatt av hvordan palestinerne hadde det under israelsk okkupasjon.¹¹⁰

Vietnamkrigen som katalysator for politisk nyorientering

Det er en allmenn oppfatning blant historikere om at Vietnamkrigen dannet bakteppet for 1960-tallets ungdomsopprør og politiske protester. De radikale strømmingene påvirket også AUF i sterk grad. En ny generasjon begynte nå å betrakte verdenskonfliktene fra et annet ståsted. Nå var det i stedet konflikten nord-sør, og de økende forskjellene mellom fattige og rike land, som kom i fokus.¹¹¹

¹⁰⁹ Olsen, "Seksdagerskrigen - et vendepunkt?", 131.

¹¹⁰ Ibid., 101.

¹¹¹ Halvorsen, *Partiets salt*, 348.

I kjølvannet av ungdomsopprøret og Vietnamkrigen hadde det vokst fram en protestkultur i første halvdel av 1960-tallet som var fremmed for ledelsen i Arbeiderpartiet.¹¹² Dessuten fantes det en sterk skepsis mot tverrpolitiske aksjoner i partiet. Spesielt kom dette til syne på 1950-tallet, også i AUF. Oslo AUFs valg av metoder i Vietnam-motstanden skulle for alvor bryte med denne tradisjonen.¹¹³

Dette viste seg tydelig da Solidaritetskomiteen for Vietnam (Solkom) ble dannet i desember 1965. Solidaritetskomiteen gikk inn for bombestans, forhandlinger og tilbaketrekking av fremmede tropper fra Vietnam. Oslo D-lag støttet dette initiativet og engasjerte seg i Solkoms arbeid. Motstanden mot krigen vokste innad i AUF. Landsmøtet i 1967 endte med et kompromiss der AUF ga sin tilslutning til Solidaritetskomiteens opinionsdannende arbeid.

På Arbeiderpartiets landsmøte i mai 1967 tok venstrefløyen i partiet et oppgjør med partiledelsen i Vietnam-spørsmålet. Det endte med et utenrikspolitisk manifest som blant annet inneholdt en radikal uttalelse om krigen i Vietnam. Landsmøtet tok et klart standpunkt for FNL, mens USAs politikk i Vietnam ble fordømt. Mellom 1965 og 1967 hadde det altså skjedd en helomvending i Arbeiderpartiets syn på Vietnamkrigen.

Solidaritetskomiteen ble splittet på sitt første landsmøte i november 1967 da parolen ”Full støtte til FNL” ble vedtatt. ”Revolusjonær antiimperialisme” i stedet for ”humanisme og pasifisme” skulle være grunnlaget for det videre arbeidet.¹¹⁴ Det hersker stort sett enighet om at det som skjedde på landsmøtet var et kupp som ble ledet an av maoistene i SUF.¹¹⁵ AUF og de fleste øvrige organisasjonene trakk seg nå ut av Solkom. Som organisasjon ble fylkingen hardt rammet av splittelsen og for en tid var AUF ute av solidaritetsarbeidet.

Vietnam-saken og aktiviteten i Solkom var en viktig aksjons- og rekrutteringsarena i det politiske ungdomsarbeidet fra 1965 og utover.¹¹⁶ Historikeren James Godbolt har understreket at Solidaritetskomiteen etter hvert utviklet seg til å bli en ”organisasjon med ikke ubetydelig politisk kapital som kunne gi avkastning i den indre politiske maktkampen i

¹¹² James Godbolt, ”AUF og protesten mot Vietnamkrigen – opprør og kontinuitet”, *Arbeiderhistorie* 2003, *Årbok for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek*, 58.

¹¹³ I mars 1965 vedtok distriktslaget en uttalelse som klart brøt med moderpartiets syn på krigen. Oslo AUF godkjente ikke USAs militære innblanding som en nødvendig oppdemming mot kommunistisk aggresjon. USAs krigføring ble fordømt som ”et brutalt maktmisbruk og en trussel mot verdensfreden” (*Arbeiderbladet* 10.03.1965). Både SF, NKP, samt ungdomsorganisasjonene til disse partiene, delte AUF-opposisjonens syn på Vietnam-konflikten. Det samme gjaldt deler av Unge Venstre.

¹¹⁴ Tarjei Johannessen Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986”, (Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2007), 18.

¹¹⁵ Godbolt, ”AUF og protesten mot Vietnamkrigen”, 72.

¹¹⁶ *Ibid.*, 73.

Norge”.¹¹⁷ Var den radikale holdningen som AUF etter hvert inntok når det gjaldt Palestina-konflikten et forsøk på å møte den politiske utfordringen som SUF (m-l) representerte i rekrutteringen til det politiske ungdomsarbeidet på venstresiden? Eller var den radikale holdningen som AUF fikk til konflikten i Midtøsten først og fremst en naturlig konsekvens av ”imperialismeforståelsen” som vokste fram hos opposisjonen i AUF i kjølvannet av vietnamprotesten og en økende skepsis til USA? Vi skal senere i kapittelet se nærmere på disse problemstillingene i lys av AUFs utenrikspolitiske nyorientering.

Vietnam-protesten kom også til å avdekke klare generasjonsmotsetninger. For de fleste eldre i partiet var det andre verdenskrig som dannet fortolkningsrammen for hvilke standpunkter man inntok i utenrikspolitiske spørsmål. For den nye generasjonen på 1960-tallet ble Vietnam-krigen en egen fortolkningsramme, noe som førte til at ungdommen så på de utenrikspolitiske begivenhetene med helt nye øyne.

Kampen om Arbeiderpartiets standpunkt i Vietnamspørsmålet var en klar seier for AUF-opposisjonen. Kampen hadde vist at det faktisk var mulig å påvirke moderpartiets standpunkt, selv i spørsmål der kontroversene var store. Men skulle det bli like lett i Midtøsten-spørsmålet, der mange fra den eldre generasjonen i partiledelsen hadde tette bånd til Israel?

Den nye opposisjonen

Frem mot 1967 hadde det altså vokst frem en opposisjon som nå hadde vind i seilene og som konfronterte USA-lojaliteten som preget Arbeiderpartiet i synet på Vietnam-konflikten.

Like etter landsmøtet i 1967 skrev en av opposisjonens representanter, Arne Kielland, en lengre fremstilling av hvordan denne opposisjonen hadde vokst frem og om begivenhetene på landsmøtet dette året.¹¹⁸ I følge Kielland var særlig Oslo distriktslag blitt merkbart radikalisert i årene forut for 1967. Opposisjonen mente holdningen overfor moderpartiet burde bli langt dristigere enn hva den hadde vært. Dette hadde blant annet sin bakgrunn i hvordan AUFs formann Ola Teigen hadde håndtert Vietnamspørsmålet.¹¹⁹

I følge Kielland var utgangspunktet for opposisjonen misnøye blant ledelsen i Sør-Trøndelag distriktsstyre da det ble klart at Arvid Jacobsen kunne bli valgt til ny formann ved

¹¹⁷ Godbolt bruker begrepet ”politisk kapital” her som i daglig tale, som ”noe som individuelle politikere eller kollektive aktører investerer i det politiske spillet, eller det politiske feltet, for å fremme sine politiske interesser”. James Godbolt: *Den norske Vietnambevegelsen 1967-1973*, Acta Humaniora 328. (Dr.philos-avhandling, Universitetet i Oslo, 2008), 66.

¹¹⁸ Arne Kielland: ”To partier i ett – et statsvitenskapelig deltakerstudium av landmøtet i AUF i 1967” (upublisert). Kielland var da distriktslagsformann i Telemark AUF.

¹¹⁹ Sentralstyret under Ola Teigens ledelse var splittet i synet på Vietnamkrigen. Teigen stilte seg bak Arbeiderpartiets nøytral linje.

landsmøtet i 1967. Et opposisjonelt landsmøteopplegg ble deretter drøftet med representanter fra Telemark. Litt senere ble opposisjonen i Oslo AUF involvert i dette samarbeidet. Etter at det ble klart at Jacobsen ikke kom til å stille til formannskandidat, falt en del av opposisjonen fra. For andre i opposisjonen var politikken viktigere enn valget av ny formann. Etter avskallingen utgjorde de ledende i opposisjonen Arne Kielland fra Telemark, Terje Dalen fra Trondheim, samt Johs Wike, Rolf Lasse Lund, Jan Otto Hauge, Rune Gerhardsen og Bernt Bull fra Oslo AUF.

Ved landsmøtet i 1967 ble Ola Teigen gjenvalgt som formann. Men en rekke representanter fra opposisjonen fikk plass i sentralstyret. Fortsatt hadde Teigen og hans støttespillere flertall her. Som vi tidligere har sett fikk opposisjonen gjennomslag for sitt syn på Solidaritetskomiteen for Vietnam. Det viktigste stridsspørsmålet var imidlertid NATO. I en uttalelse som ble enstemmig vedtatt, gikk AUF inn for fortsatt NATO-medlemskap, men på visse betingelser. NATO måtte gjennomgå radikale omforminger. Vedtaket viste at opposisjonen var på fremmarsj i AUF.¹²⁰

Fram mot det ekstraordinære landsmøtet i 1969 var det hard kamp mellom opposisjonen og ledelsen i AUF om den sikkerhetspolitiske kursen. Landsmøtet i 1969 ble en klar seier for opposisjonen når det gjaldt NATO-spørsmålet. Med godt over to tredjedels flertall ble det vedtatt at AUF skulle gå inn for å melde Norge ut av NATO. I Oslo AUF hadde det blitt arbeidet målbevisst for å få skiftet ut Ola Teigen som formann.¹²¹ Dette lyktes, men valget av ledelse ble ikke helt slik distriktslaget hadde håpet. Ny formann ble Hans Raastad, som av Oslo-opposisjonen ble sett på som lite radikal. Imidlertid ble NATO-motstanderne Rune Gerhardsen og Arne Treholt valgt inn som nye sentralstyremedlemmer.

Som representant for den nye opposisjonen i AUF mente Gerhardsen at det var behov for en nyorientering av hele arbeiderbevegelsen.

”Her hjemme hadde vi kommet til veis ende langs den materialistiske linjen og langs den linjen som siktet mot å løfte massene fra armod til velferd. Vi var blitt en del av vestmaktene, vi øynet en profil mot fattige land og frigjøringskrigene, og kamp mot fattigdom og utbytting. Til grunn for en nyorientering måtte det ligge en samfunnsanalyse. Det eneste vi kjente til av samfunnsanalyser som hadde dugd så langt var den marxistiske klasseanalysen.”¹²²

¹²⁰ Halvorsen, *Partiets salt*, 351.

¹²¹ *Ibid.*, 360.

¹²² Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

For Gerhardsen og andre i den nye opposisjonen var marxismen fortsatt relevant for å forstå konfliktene rundt om i verden. Denne ideologien representerte en bevisstgjøring i forhold til maktstrukturer.

Orienteringen mot marxismen førte til at AUF ble ytterligere radikalisert mellom 1967 og 1969. Spesielt gjaldt dette Oslo AUF, som i følge Gerhardsen nærmest var en ideologisk fabrikk der medlemmene ble skolert gjennom studieringer om marxismen. Opposisjonen hadde i 1969 vunnet frem i spørsmålet om NATO-medlemskapet. Opposisjonens utenrikspolitiske plattform skulle bygges videre ut, og for den nye ledelsen i AUF var det naturlig å ta fatt på Midtøsten-konflikten.

Taushet fra Fylkingen

Da spenningen var på bristepunktet i Midtøsten i slutten av mai 1967, vedtok Arbeiderpartiets sentralstyre å opprette en Israelkomite. I sine memoarer forteller Haakon Lie at det i 1967 var helt naturlig for Arbeiderpartiet å gå i bresjen for Israels sak.¹²³ På det konstituerende møtet 9. juni ble det understreket at aksjonen skulle være partipolitisk uavhengig. Komiteens oppgave skulle være å iverksette og samordne humanitære hjelpetiltak til gjenreisningen av Israel.

AUF-formann Ola Teigen var en av dem som stilte seg i spissen for aksjonen.¹²⁴ Det ser heller ikke ut til at det var noen diskusjon i sentralstyret om AUFs deltakelse i Israelkomiteens arbeid. AUF og Teigen hadde i ukene før krigen brøt ut mottatt flere henvendelser fra IUSY om å støtte Israel. Organisasjonens generalsekretær, Per Hækkerup, oppfordret IUSYs medlemmer til å støtte israelske kamerater og å sørge for at regjeringene i medlemslandene gjorde sitt ytterste for å forhindre en krig som truet Israels eksistens.¹²⁵ Hækkerup minnet samtidig medlemslandene på en av IUSYs resolusjoner, som tok til orde for bilaterale avtaler og direkte forhandlinger mellom Israel og nabolandene. I resolusjonsteksten går det fram at dette var helt på linje med det som den ”israelske sosialistiske opinionen” ønsket.

Fem dager før krigen brøt ut sendte Ola Teigen telegram til sin gamle venn Michael Harish i Mapai Youth: ”AUF has followed the situation in the Middle East with deep concern. Resolution just released expresses full solidarity with the people of Israel and your fight for existence.”¹²⁶ Teigen møtte et par uker senere Harish på IUSYs eksekutivkomite-møte i

¹²³ Haakon Lie, - *slik jeg ser det*, (Oslo: Tiden, 1975), 407.

¹²⁴ Halvorsen, *Partiets salt*, 304.

¹²⁵ Arbark, AUF. Boks Da - 0166, Mappe: 7A. Press Release. The situation in the Middle East. Datert 29.05.1967.

¹²⁶ Arbark. AUF. Boks Da – 0168. Mappe: 7P. Det går ikke klart frem hvilken resolusjon Ola Teigen her viser til. Sannsynligvis dreier det seg om Israelkomiteens opprop.

Jönköping, etter at krigshandlingene var over.¹²⁷ Under møtet takket Harish medlemmene for støtten til Israel.

AUF stilte seg altså på Israels side i seksdagerskrigen. I kildene er det heller ingenting som tyder på at sentralstyret diskuterte hvilken side ungdomsorganisasjonen skulle stille seg på, eller hva AUF skulle mene om konflikten. På sentralstyremøtet 22. juni, det første etter at seksdagerskrigen var over, ble IUSYs oppfordring om støtte tatt til etterretning, og Teigen orienterte om arbeidet til Israel-komiteen.

Fritt Slag utdypet AUFs syn på Midtøsten-konflikten i sitt juninummer. I en usignert artikkel ble det slått fast at:

”Det som bør skje etter vår mening er at araberstatene nå må erkjenne at staten Israel har kommet for å bli. Og det som kanskje er enda viktigere: de arabiske flyktingenes eksistens må føres over i menneskeverdige forhold. Vi ser ingen annen løsning enn at partene i den bitre striden må fire på sine krav, og møtes i kompromiss. I disse forhandlingene må FN ha suveren myndighet.”¹²⁸

I følge redaksjonen var det naturlig at Israel ga avkall på områdene de hadde erobret under seksdagerskrigen. Når det gjaldt Norges forhold til konflikten, mente *Fritt Slag* at man ikke kun kunne støtte den ene av partene – Israel. Artikkelen ble avsluttet med formuleringen: ”De mangesidige motsetningene mellom Israel og araberstatene må for vesentlige spørsmål også sees på fra arabernes synsvinkel.”

Ola Teigen hadde altså uttrykt sin støtte til Israel i konflikten og støttet opp om Den Norske Israelkomite. I sentralstyret ser det heller ikke ut til å ha vært uenighet om dette. Samtidig ser man antydninger til nye toner i *Fritt Slag*. Redaksjonens artikkel ga ingen utvetydig støtte til Israel. Nytt fra AUF var det også at konflikten også måtte betraktes fra arabernes synsvinkel. Men når det gjelder spørsmålet om flyktingenes situasjon, var AUF tilbakeholden og betraktet dette som et humanitært problem.

Artikkelen i *Fritt Slag* kan tyde på at AUF var i ferd med å nyansere sitt syn på Midtøsten-konflikten. Men støtten til Israel var klar. Verken i AUF sentralt eller i Oslo AUF ble Midtøsten behandlet på det formelle plan i årene forut for seksdagerskrigen. Heller ikke *Fritt Slag* viet dette temaet noe oppmerksomhet i denne tiden. I april 1967 hadde sentralstyret vedtatt hva som skulle bli de prioriterte utenrikssakene fremover.¹²⁹ Midtøsten-spørsmålet var ikke blant disse.

¹²⁷ Arbark, AUF. Boks Da – 0166. Mappe: 7A: ”Minutes of the IUSY Executive Committee Meeting, Jönköping, 17.06.1967-18.06.1967. Teigen møtte som representant for kontrollkomisjonen.

¹²⁸ *Fritt Slag*, 1967, nr. 6

¹²⁹ Arbark, AUF. Boks Ab – 0004. Møtebøker sentralstyret. Sentralstyrekonferanse 29-30. april 1967.

Men enkelte medlemmer i AUF begynte nå å stille spørsmål rundt hva som egentlig skjedde i Midtøsten. I egenskap av å være sekretær i Solidaritetskomiteen for Vietnam hadde Jan Otto Hauge fra Oslo AUF vært på rundreise i Sørøst-Asia våren 1967 sammen med Ivar Brendmo.¹³⁰ På tilbaketuren var Hauge innom Beijing. Det var her han fikk nyhetene om at det var brutt ut krig i Midtøsten.

”Vi trodde ikke først noe på at det var Israel som hadde angrepet nabolandene. Jeg hadde ingen spesielle holdninger til spørsmålet, og var i likhet med andre dårlig orientert før dette. Israel var sosialistisk styrt og vi var fascinert av kibbutz-systemet. Da jeg kom jeg hjem til Norge, viste det seg at det var sant det jeg hadde hørt i Beijing; at det var Israel som hadde gått til angrep. Jeg reagerte på støtten til Israel og trakk konklusjonen at her var det grunn til å se nærmere på hva som skjedde.”¹³¹

Det samme inntrykket hadde Rune Gerhardsen, også han fra Oslo AUF. Han reagerte på at Israel hadde prøvd å skape inntrykk av at dette var en forsvarskrig. ”Da det kom fram at Egypts flystyrke hadde stått på bakken da den ble ødelagt av israelerne, tenkte jeg at her må det være noen kraftige greier.”¹³² For Gerhardsen kunne ikke Israels krigføring oppfattes på noen annen måte enn en angrepskrig.

Både for Hauge og Gerhardsen ble seksdagerskrigen sommeren 1967 et vendepunkt, men begge beskriver dette som en modningsprosess som varte frem mot slutten av tiåret. Det var først da det ble klart at Israel ikke aktet å trekke seg tilbake fra områdene det hadde okkupert i juni 1967 at enkelte for alvor begynte å stille spørsmålstegn ved Israels politikk overfor nabolandene og palestinerne. FN skulle senere på høsten 1967 vedta 242-resolusjonen som krevde at Israel trakk seg tilbake til grensen landet hadde før krigen. For Jan Otto Hauge og andre var dette en bekreftelse på at de var på rett kurs da de hadde inntatt en skeptisk holdning til den ensidige støtten til Israel i moderpartiet.¹³³

Den ensidige støtten til Israel fra Arbeiderpartiet og de borgerlige partiene var noe bakgrunnen for at Oslo AUF sammen med Fritt Forum, SUF og Norges Kommunistiske Ungdom i mai 1968 demonstrerte i forbindelse med markeringen av 20-års dagen for Israels opprettelse. Under feiringen som ble holdt i Universitetets Aula, deltok Israel utenriksminister Ebba Eban. Utenfor ble det delt ut løpesedler med et opprop om at Israel måtte trekke seg ut av de okkuperte områdene. Inne i aulaen kom det til håndgemeng da demonstranter reiste seg under Ebans tale og ropte slagord. Demonstrantene ble raskt fjernet av Haakon Lie og andre

¹³⁰ Ivar Brendmo var den første lederen i Solkom.

¹³¹ Samtale med Jan Otto Hauge 16.11.2009.

¹³² Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

¹³³ ¹³³ Hans Svein Urdahl Wendelbo: ”DNA og Midt-Austen: Det Norske Arbeiderparti og Midt-Austenkonflikta”, (Hovedoppgave i historie, Universitetet i Trondheim 1980), 37.

partitopper som var tilstede. I Oslo AUFs årsberetning går det frem at laget ikke kjente til at oppropet skulle deles ut som en løpeseddel.¹³⁴ Dessuten ble det påpekt at under demonstrasjonen ble det brukt transparenter med politisk innhold som gikk langt ut over det Oslo AUF hadde gått med på.

Sannsynligvis stemmer Lunds fremstilling om at AUF ikke kjente til demonstrasjonen i Universitetets Aula.¹³⁵ I følge Rune Gerhardsen ville ikke Oslo AUF ha hatt noen moralske anfektelser med å gjøre noe slikt på dette tidspunktet, men samtidig ville det være lite taktisk og kontraproduktivt å delta i en slik provokasjon inne i Aulaen. Det ville dessuten være å gå for langt.

”Men da vi gikk inn i dette tverrpolitiske landskapet, som til da hadde vært tabu, var vi litt ukritiske til hva vi var med på. Vi definerte en tverrpolitisk plattform for en del saker der ungdomsorganisasjonene var enige og strakk oss langt for denne enigheten. Det ble litt konkurranse om å være militant en stund. Vi skulle ikke ligge etter når det gjaldt tydelige holdninger og klare budskaper.”¹³⁶

Demonstrasjonen i og utenfor Aulaen i mai 1968 er blitt omtalt som den første Palestina-demonstrasjonen i Norge.¹³⁷ Til tross for det kun var visse grupperinger i Oslo AUF som deltok, var det tydelig at det nå fantes to meningsfløyer i Arbeiderpartiet. Men det skulle ennå gå en stund før denne uenigheten for alvor kom opp til overflaten.

AUFs taushet rundt dette spørsmålet under seksdagerskrigen og i første par årene som fulgte er ikke vanskelig å forklare. Midtøsten-spørsmålet var en sak som AUF, både sentralt og i Oslo AUF, ikke var særlig opptatt av. Opposisjonen skulle komme til å sette alt fokus inn på Vietnam-motstanden, og senere NATO-spørsmålet. ”Det var nærmest som om hendelsene i Midtøsten virket forstyrrende på oss, vi var nærmest monomant opptatt av Vietnam og NATO,”¹³⁸ sier Rune Gerhardsen. Dessuten var opposisjonen i mindretall i sentralstyret frem til 1969. Den hadde således små muligheter for å få gjennomslag for en omvurdering av AUFs forhold til Israel ”Det er jo dette med en sak. Man klarer bare en sak. Det er jo litt tungt å løfte flere ting på en gang, og i disse årene gjaldt det jo NATO,”¹³⁹ kommenterer Bernt Bull om tiden mellom 1967 og 1969. I disse årene var han medlem i Oslo AUFs

¹³⁴ Arbark. AUF i Oslo arkiv. Boks C – 0004. Årsberetning 19.11.1967- 07.12.1968.

¹³⁵ Det finnes motstridende versjoner av denne episoden. I en samtale med Svein Urdahl Wendelboe forteller Haakon Lie at representanter for AUF hadde plassert seg på strategiske plasser i salen før arrangementet tok til. Da de ikke etterkom oppfordringen om å forlate salen, ble de kastet på dør. Dette blir også bekreftet av Jan Otto Hauge i samtale med Wendelbo. I Arbeiderbladet og Dagbladets fremstilling kom det til tumulter kun under Ebba Ebans tale. Ingen av informantene i denne oppgaven kan verken bekrefte eller avkrefte noen av disse fremstillingene.

¹³⁶ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

¹³⁷ Wendelbo: ”DNA og Midt-Austen”, 71.

¹³⁸ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

¹³⁹ Samtale med Bernt Bull 20.10.2009.

internasjonale utvalg, men kan ikke huske at Midtøsten-spørsmålet noensinne var oppe til behandling.

Oslo AUF hadde i 1968 gått sammen med SUF for å demonstrere mot den ensidige pro-israelske støtten i den norske opinionen. Før vi går videre skal vi stoppe og se nærmere på hvilke holdninger som kom til uttrykk i SF og partiets ungdomsorganisasjon SUF i Midtøsten-spørsmålet, og på hvilken måte AUF ble påvirket av disse.

Impulser fra venstresiden

SF ble primært dannet som en protest og opposisjon mot Arbeiderpartiets utenriks- og sikkerhetspolitikk. SF mente i motsetning til de andre partiene på Stortinget at det ikke var Israels eksistens som var hovedspørsmålet i Midtøsten-konflikten. Partiet hevdet i en uttalelse 10. juni 1967 at det var stormaktenes politiske og økonomiske interesser som var den vesentligste faktor. SF hevdet at vestmaktenes søkte å ivareta disse ved å spille på konflikten mellom Israel og araberstatene, og mellom araberstatene. SF var særlig opptatt av flyktningenes situasjon.¹⁴⁰ Dessuten delte ikke partiet den utbredte oppfatningen i den norske opinionen om at jødene nok en gang sto i fare for bli utryddet, og de skilte seg ut ved ikke å fordømme de arabiske landene for aggresjon mot Israel, og de stilte krav til Israel.

SFs ungdomsparti skulle imidlertid gå mye lenger i sin kritikk av Israel våren 1967. SUFs sentralstyre gikk samme dag som moderpartiet ut med en resolusjon som slo fast at Israel var ”en brikke i vestlige stormakters spill for å beholde sine økonomiske og strategiske privilegier i Midt-Østen”.¹⁴¹ Sentralstyret beklaget samtidig den ensidige holdningen pressen hadde vist i disse dagene.

Senere på høsten holdt SUF sitt landsmøte. Her ble det klart at ungdomspartiet nå hadde dreid kraftig mot venstre. En av resolusjonene som ble vedtatt, dreide seg om Midtøsten:

”Så lenge Israel fortsetter sin aggressive, ekspansjonistiske og rasistiske politikk må vi slå fast følgende:

1. SUF støtter palestina-flyktningenes og de undertrykte araberes kamp for å få tilbake sitt fedreland.
2. Staten Israel i sin nåværende form som brohode for imperialisme må opphøre å eksistere.
3. Den nåværende befolkning i Israel må garanteres sin rett til å bo i Midt-Østen.”¹⁴²

Vedtaket skulle utløse intens debatt i avisen *Orientering* høsten 1967. Ordskiftet avdekket at det på venstresiden i norsk politikk fantes høyst ulike vurderinger av Midtøsten-konflikten.

¹⁴⁰ I 1967 foreslo en av SFs representanter å øke bidraget til UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East) utover det som Utenriksdepartementet hadde satt opp i budsjettforslaget. Dette var første gang noen på Stortinget tok initiativ til å øke bidraget til de palestinske flyktningene.

¹⁴¹ Resolusjonsteksten er hentet fra Odd Karsten Tveit: *Alt for Israel* (Oslo: Cappelens forlag, 1996), 394.

¹⁴² Resolusjonsteksten er hentet fra *Orientering* 14.10.1967, ”SUF om Midt-Østen”.

Det som var hovedsaken for *Orienterings* redaksjon, var Israels fortsatte rett til å bestå som egen stat innenfor de grensene landet hadde før seksdagerskrigen startet. Her konstaterte redaksjonen at det fantes en ”dyp og beklagelig meningsforskjell mellom SF og SUF”.¹⁴³ SUFs standpunkt var uforsonlig og lite veloverveid. ”Israel som stat må få bestå”, het det fra redaksjonen, som mente at resolusjonen delvis bygde på ”manglende innsikt i den aktuelle problematikk”.

SUFs svar kom i neste nummer av *Orientering*. Sentralstyret i ungdomsorganisasjonen etterlyste dokumentasjon av ”de sviktende forutsetninger og den manglende innsikt”, og kalte redaksjonens innstilling for hovmodig.¹⁴⁴ For SUF var det ikke forpliktende, verken for Norge eller SF, å støtte opprettelsen av staten Israel fordi det var vedtatt i FN. Dersom SF og *Orientering* var enig i de uheldige utslagene av Israels steile holdning overfor sine arabiske naboer, så var det inkonsekvent å motsette seg en endring av status quo i Midtøsten. Israel var i følge SUF ”en underavdeling av USAs verdensomspennende politivirksomhet mot oppkomsten av radikale regimer i den fattige verden”. Videre var denne statsdannelsen dannet på et religiøst og rasemessig grunnlag. Før eller senere måtte tanken om en ren jødisk stat enten gis opp, eller så måtte Israel forsterke den undertrykkingen av arabere som allerede hadde funnet sted. En sosialistisk, antiimperialistisk stat, der arabere og jøder hadde like rettigheter, kunne skape fred i Midtøsten. ”Men en slik stat ville ikke være staten Israel,” slo SUF fast.

Selv om sympatien for Israel fortsatt var dominerende også på venstresiden i norsk politikk, så hadde alternative synspunkter nå kommet til uttrykk. På samme måte som Vietnam-striden hadde avdekket generasjonsmotsetninger mellom Arbeiderpartiet og AUF, så hadde det samme skjedd mellom SF og SUF i Midtøsten-spørsmålet. Den eldre generasjonens fortolkningsramme, der sympati med jødernes skjebne under krigen og støtten til Israel var viktige elementer, var nå blitt utfordret. Spørsmålet om hvorvidt Israel hadde rett til fortsatt å bestå som en egen stat, brakte fram sterke følelser hos ledelsen i SF og *Orientering*.

AUF og SUF – felles kontaktpunkter

En AUF’er som tidlig fattet interesse for det ”sosialistiske eksperimentet” i Israel var Oslo-gutten Hans Bendiksbj. Han hadde meldt seg inn i Centrum AUL i 1958. Allerede da var han medlem av Sosialistisk Gymnasiastlag, som var en rekrutteringsbase for Sosialistisk Studentlag (SosStud). På samme tid var han en ivrig leser av avisen *Orientering*. Til tross for

¹⁴³ *Orientering* 14.10.1967, ”Motsetninger”.

¹⁴⁴ *Orientering* 21.10.1967, ”SUF og Midt-Østen”.

at SosStud hadde blitt ekskludert fra AUF i 1959, var det vanlig at AUF'ere også var medlemmer av SosStud. Mange var også medlemmer i både SosStud og det nyopprettede Arbeiderpartiets Studentlag, som var blitt opprettet etter eksklusjonen av SosStud. SosStud ble etterhvert et felles møtested for studenter fra AUF og SUF. For Bendiksby og andre unge sosialister var SosStud det store."Vi ga blaffen i dette med eksklusjonene. Det var SosStud som drev sakene fram i Det Norske Studentersamfund. Motsetningene var ikke verre enn at man kunne sitte i samme forening og passe litt på hverandre, og være litt opptatt av hvem som hadde flertall i styret."¹⁴⁵

Samtidig som Bendiksby var formann i SosStud vår- og høstsemesteret 1965, tilbrakte han noen måneder ved en kibbutz i Israel. Kibbutzen, som var marxistisk orientert, lå i det fruktbare dalføret øst for havnebyen Haifa.

Konflikten med palestinerne, eller araberne som det konsekvent het der, lærte vi egentlig lite om. Jeg fikk vel det inntrykket, at hvis du var litt blåøyd, så besto Israel kun av jødiske innbyggere. Men i denne kibbutzen var det en del opposisjonelle folk som var klar over at det var en kime til konflikt for staten i det faktum at man hadde en minoritet som var i slekt med dem som var drevet ut. På en ås bak kibbutzen lå åsen en svær ruinhaug. Da jeg spurte hva det var, fikk jeg til svar at der lå det en arabisk landsby, på det som er "vårt område", som de sa."¹⁴⁶

Det var SF'eren Bjørg Åse Sørensen som organiserte kibbutz-turene gjennom SosStud. De fleste som deltok på disse turene på denne tiden kom enten fra SosStud eller A-stud.¹⁴⁷

Som formann i SosStud i 1965 hadde Bendiksby med seg trønderen Peder Martin Lysestøl som styremedlem. Han hadde også bak seg et opphold i en israelsk kibbutz. Lysestøl skulle tidlig innta et pro-palestinsk standpunkt. Politisk tilhørte han SUF og ble etter hvert formann i SFs ungdomsparti. Han var imidlertid ikke med i den såkalte Bryn/Hellerud-gjengen som fra 1967 ble drivkraften i den maoistiske retningen som SUF etter hvert ble dominert av. Samme vår som seksdagerskrigen brøt ut ble de norske ungdomspartiene invitert til å delta i "First International Student Conference" i Kairo.¹⁴⁸ Lysestøl ble sendt ned som felles observatør for ungdomspartiene på venstresiden, blant annet AUF. Under sitt opphold i Midtøsten denne våren besøkte han blant annet flyktningeleirene i Gaza. Det var her han ble overbevist om at palestinerne burde få hans støtte.

Under sitt opphold i Israel fikk Bendiksby større innsikt i forholdene i landet, men uten at dette førte til noen omvurdering av hans syn på konflikten mellom Israel og

¹⁴⁵ Samtale med Hans Bendiksby 27.10.2009.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ *Underveis* 1965, nr. 3

¹⁴⁸ Vågstøl, "Den norske solidaritetsrørsla for Palestina", 24.

palestinerne. Det skjedde først i kjølvannet av 1967-krigen. I norske aviser leste Bendiksby om den israelske bosettingspolitikken, veisperringer som ble satt opp, konfiskering av land og hvordan palestinske politiske ledere på Vestbredden ble utvist fra sitt eget hjemland.

”Dette var ikke noe man la merke til umiddelbart, men det ble tydelig i årene etter 1967”, sier Bendiksby. Men som tidligere Israel-venn følte han at SUFs landsmøteresolusjon var for enkel fordi den ikke hadde noen forståelse for Israels situasjon.

”Jeg skrev av og til noen innlegg i avisene her og der. Jeg følte meg litt ensom; jeg hadde ikke lyst til å kaste meg på resolusjonskverna på venstresiden. Jeg hadde et håp om at det skulle bli annerledes. At Israels politikk skulle bli lagt om. De hadde jo en genuin sjanse etter 1967. Men så gikk det raskt feil vei. Det ble ganske tydelig at Israel ikke hadde tenkt å gi fra seg en tomme av de okkuperte områdene.”¹⁴⁹

Tromsø-gutten Steinar Tamsfoss skulle etter hvert bli en nær støttespiller for Hans Bendiksby. Som student ble han med i Fritt Forum i 1963. For Tamsfoss og andre studenter var lørdagsmøtene i Det Norske Studentersamfund den store politiske begivenheten. Det var i stor grad her debatten skjedde. ”Miljøet var ikke større enn at alle kjente hverandre, og det var mye samrøre.”¹⁵⁰ Tamsfoss hadde i utgangspunktet ingen spesiell interesse for Palestinaspørsmålet, men dette endret seg etter seksdagerskrigen i 1967. På dette tidspunktet var han også blitt internasjonal sekretær i Fritt Forum. I følge Tamsfoss eksisterte det trolig kritiske holdninger til Israel før 1967 i studentmiljøet, men disse ble ikke luftet i det offentlige.

”Etter krigen i 1967 begynte vi å diskutere innad. Det var mange som begynte å stille spørsmål om Israels politikk. Støtten til Israel var sterk, men det måtte også finnes en annen side i dette. Hva var det de egentlig slåss om? Kunnskapsnivået hos meg og andre var dårlig, og jeg begynte å lese. Jeg skjønnte raskt at forholdene i Midtøsten var helt annerledes enn det vi hadde fått servert i media. Utover høsten 1967 ble det ganske umiddelbart en diskusjon om dette i studentmiljøet.”¹⁵¹

Tamsfoss var mer enn bare ”interessert” i temaet Midtøsten. Han satte seg grundig inn i den historiske bakgrunnen og dannet seg et syn på konflikten. Ganske raskt kom han fram til en konklusjon; han ønsket å støtte palestinerne frigjøringskamp. Fra høsten 1967 og utover jobbet han aktivt for fremme sitt syn i studentmiljøet. Dette er nok en viktig grunn til at Fritt Forum i Oslo på sitt landsmøte tidlig i 1968 vedtok en pro-palestinsk resolusjon.¹⁵²

¹⁴⁹ Samtale med Hans Bendiksby 27.10.2009.

¹⁵⁰ Samtale med Steinar Tamsfoss 18.11.2009.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Det har ikke lyktes å finne ordlyden til denne resolusjon i det skriftlige kildematerialet. Men i følge Tamsfoss var dette en resolusjon som støttet de palestinske frigjøringsorganisasjonene.

Våren 1969 inviterte den kommunistiske ungdomsinternasjonalen¹⁵³ Steinar Tamsfoss med som representant for en internasjonal ungdomsgruppe som skulle reise til Midtøsten for å studere forholdene der. I denne gruppen av europeisk ungdom, som fikk navnet ”Fact Finding Mission”, fantes det både liberale, sosialister og kommunister. Reisen skjedde på et tidspunkt Fatah og Yassir Arafat seilte på en medgangsbølge i den arabiske verden. På PLOs nasjonalkongress i februar 1969 fikk frigjøringsorganisasjonen støtte av et flertall av utsendingene. Arafat ble valgt som ny leder for PLOs. Dette er av PLO selv blitt beskrevet som begynnelsen på palestinerne moderne selvstendige kamp for frigjøring av Palestina og for en egen stat.

Tamsfoss og hans reisefølge besøkte i løpet av en periode på tre uker Egypt, Libanon, Syria og Jordan. I følge Tamsfoss fikk han under reisen en bedre fundert forståelse av hvordan palestinerne var rammet av konfliktene i Midtøsten. Med egne øyne kunne han observere forholdene i de palestinske flyktningeleirene. I Jordan kom Tamsfoss og de andre europeiske ungdommene i kontakt med representanter fra Fatah. Det var her geriljaorganisasjonen hadde hovedtyngden av sine soldater og den militære infrastrukturen.

Etter at Tamsfoss kom tilbake til Norge var han overbevist om at Fatah burde støttes i kampen for et fritt Palestina. Han ble invitert som deltaker i flere debatter, både i og utenfor studentmiljøet. Blant annet skrev han om sine inntrykk fra reisen i AUFs organ *Fritt Slag* høsten 1969. I en lengre artikkel foretok han en relativt grundig gjennomgåelse av de palestinske frigjøringsbevegelsene og deres politikk.¹⁵⁴ Innledningsvis slo han fast at palestinerne ”er av stormaktspolitikken umyndiggjort” og av Israel omgjort til ”arabiske terrorister” eller ”redskaper i de arabiske staters aggresjonspolitik”. Tamsfoss slo fast at støtte til Israels politikk ikke bidro til noen løsning, så lenge denne politikken stadig utvidet konfliktområdene. De palestinske interessene sto i skarp kontrast til denne politikken. Han konkluderte: ”Palestinerne står i dag fram som en selvstendig, progressiv politisk kraft som med tiden kan utløse store omveltninger i arabiske land som de forhåpentligvis kan klare i Israel.”¹⁵⁵

Etterhvert skulle SUFs maoistiske linje komme til å dominere på venstresiden i studentpolitikken. Men fram til høsten 1967 ser det ut til å ha eksistert en slags ”fellestenkning” rundt utenrikspolitiske spørsmål til venstre i studentpolitikken. Sosialistisk

¹⁵³ ”World Federation of Democratic Youths” (WFDY).

¹⁵⁴ *Fritt Slag* ”Konflikten fremstilles som et sosialt problem”, 1969, nr. 10

¹⁵⁵ Ibid.

Studentlag skulle bli et felles møtepunkt, enten man tilhørte AUF eller SUF, inntil motsetningene ble så store at man skilte lag.

Mot en avklaring

Under det ekstraordinære landsmøtet i 1969 ble Rune Gerhardsen valgt inn i AUFs sentralstyre. Gerhardsen forteller at Steinar Tamsfoss ble en stor inspirator for ham i denne tiden. Tamsfoss var skolert, tydelig og flink til å formidle sitt engasjement i Midtøsten-spørsmål. Som nytt sentralstyremedlem fikk Gerhardsen blant annet ansvaret for saksområdet Midtøsten. Selv om Gerhardsen, som en av de ledende i den nye opposisjonen, hadde vært engasjert i utenrikspolitikk helt siden han ble aktivt med i AUF høsten 1965, var de palestinske frigjøringsbevegelsene nytt stoff for ham. ”Jeg hørte om Fatah lenge før jeg hørte om PLO. Det gikk en stund før jeg fikk tak i hva som var forskjellen på dem. Den nye kunnskapen fikk jeg fra Steinar Tamsfoss, som var den som hadde spesiell kunnskap og innsikt i disse tingene.”¹⁵⁶ Formannen i Telemark AUF, Arne Kielland, tok også kontakt med Tamsfoss for å få innspill i Midtøsten-debatten.

Fra sommeren 1969 arbeidet Gerhardsen som sivilarbeider. Noe av denne tiden brukte han til å forfatte et hefte om Midtøsten.¹⁵⁷ Heftet inneholdt blant annet en oversikt over den historiske utviklingen i Midtøsten og stoff om de palestinske frigjøringsbevegelsene.

AUF hadde registrert at det nå var de palestinske geriljaorganisasjonene som var toneangivende fra arabisk side i Midtøsten-konflikten, og at dette hadde sammenheng med ”en klar og sterk palestinsk nasjonalisme”. Spesielt ble Fatah og PLO trukket frem. Fatah ønsket å opprette en palestinsk stat, og Israel skulle forsvinne som statsdannelse. Gerhardsen understreket at Fatah først og fremst kjempet mot sionismen, ikke jødene. ”Palestinerne har selv kvittet seg med de som roper på hevn, og som vil kaste Israel på sjøen”, mente han.

Et interessant trekk ved dette debattheftet er at Rune Gerhardsen bruker mye plass på å diskutere sionismen som politisk bevegelse. Det var den sionistiske bevegelsen som var den sterkeste drivkraften bak innvandringen til Israel, og bak bevegelsen sto rike jøder i Europa og USA med stor innflytelse. Midtøsten-konflikten var først og fremst en konflikt mellom sionisme og palestinsk nasjonalisme, ikke kamp mellom Israel og araberstatene, slik det hadde vært vanlig å oppfatte det. Det var sionismen som var selve drivkraften bak Israels aggresjonspolitikk. I følge Gerhardsen var det viktig at disse tingene kom mer frem i opinionen.

¹⁵⁶ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

¹⁵⁷ Arbark. AUF i Oslos arkiv. Boks Da - 0208. Mappe 3j: ”Midt-Østen-debatt”.

På landsmøtet i 1967 hadde AUF vedtatt å støtte frigjøringsbevegelser som kjempet for nasjonal selvstendighet og sosialisme. Denne grunnholdningen innebar nå at man også støttet slike krefter i Palestina. For Gerhardsen betydde dette støtte til Fatahs krav om opprettelsen av en selvstendig stat der alle etniske grupper hadde de samme rettighetene. Videre måtte Fatah anerkjennes som representant for palestinerne interesser og trekkes inn i fredsforhandlingene.

Våren 1970 vedtok landsstyret at AUFs holdning til Midtøsten måtte avklares.¹⁵⁸ Ledelsen ønsket nå å sette i gang en prosess og bred debatt fram mot neste landsmøte i 1971. Grunnlagsmaterialet for debatten ble Rune Gerhardsens hefte om Midtøsten. Sentralstyret ønsket å starte en debatt for å se om det var mulig å få gjennomslag for et nytt syn på Midtøsten-konflikten.¹⁵⁹

Knappt en måned etter at Landsstyret hadde vedtatt behovet for en avklaring, behandlet styret i Oslo AUF et resolusjonsforslag om Midtøsten.¹⁶⁰ Forslaget konkluderte med full støtte til den palestinske frigjøringsbevegelsens målsetting i kampen mot sionisme og arabisk reaksjon. Oslo AUF burde støtte ”de krefter i Israel som motarbeider den sionistiske samfunnsordningen til fordel for et demokratisk samfunnssystem hvor alle folkegrupper – innvandrede, jøder og palestinere – skal ha like rettigheter”. Hvilke frigjøringsbevegelser det her var snakk om, sa forslaget ikke noe om, og på dette punktet ønsket styret en nærmere presisering.

I en noe omarbeidet form ble forslaget vedtatt med overveldende flertall på Oslo AUFs årsmøte 23. mai 1970.¹⁶¹ Et lite mindretall på ti stemte for å utsette behandlingen av spørsmålet. Det kom ingen presisering av hvilke frigjøringsbevegelser AUF burde støtte, annet enn at det burde gis støtte til frigjøringsbevegelser som hadde en demokratisk stat med like rettigheter for alle som mål. Oslo AUF tok avstand fra Israels aggressive aksjoner, men også fra ”de virkemidler som enkelte palestinske grupperinger har tatt i bruk, for eksempel flykapring og angrep på sivile kommunikasjonsmidler”. I vedtaket ble det også hevdet at palestinske fanger fra motstandsbevegelsen ble utsatt for tortur i israelske fengsler.¹⁶²

¹⁵⁸ Landsstyreprotokollene for disse årene mangler i arkivet til Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Vedtaket i Landsstyret om en avklaring blir opplyst på forsiden til debattheftet som Rune Gerhardsen utarbeidet.

¹⁵⁹ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

¹⁶⁰ Arbark: AUF i Oslos arkiv. Boks A - 007. Protokoll fra styremøte 15.05.1970. Forslaget ble fremsatt av Sturla Bjerkaker, Karl Gunnar Gudmundsen og Borgny Stølen.

¹⁶¹ Arbark. AUF i Oslos arkiv. Boks F - 0001. Årsmøteberetning.

¹⁶² Påstanden om tortur i israelske fengsler stammer sannsynligvis fra Steinar Tamsfoss. Han hadde dokumentasjonen fra Amnesty International. På et møte i Det Norske Studentersamfund høsten 1969, der han fortalte om sin tur i Midtøsten samme vår, hadde Tamsfoss i et innlegg hevdet at tortur forekom mot palestinske motstandsfolk i israelske fengsler. I følge Tamsfoss førte dette til ”ville protester” i Samfundet. Samtale med Steinar Tamsfoss 18.11.2009.

Reaksjonene lot ikke vente på seg. Fra moderpartiet gikk både Haakon Lie og Guttorm Hansen hardt ut i avisene mot Oslo AUF og lagets formann, Jan Otto Hauge. I sørlandsavisen *Fædrelandsvennen* hadde man også merket seg vedtaket fra Oslo AUF. I et innlegg rykket formannen i Aust-Agder AUF, Knut Engen, ut og forsvarte vedtaket. Han presiserte at resolusjonen ikke var noe ensidig angrep på Israel. Striden i Midtøsten var i første rekke en kamp mellom palestinsk nasjonalisme og sionistisk imperialisme.¹⁶³ Engen fant ikke grunnlag for noe pro-israelsk standpunkt, og Arbeiderpartiets syn på konflikten burde kraftig nyanseres. Dette viser at det ikke bare var i Oslo at det eksisterte et kritisk syn på Israel på denne tiden.

Senere denne sommeren besøkte AUF det israelske arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon, Hamishmeret Hatzeira.¹⁶⁴ Turen gjorde dypt inntrykk på deltagerne. I *Fritt Slag* skriver den samme Knut Engen om turen. ”Den reaksjonære holdningen Arbeiderpartiet har overfor araberne er skremmende. Den samme holdning har sterk grobunn i hele den jødiske del av befolkningen.”¹⁶⁵

Ikke på noe sted i Engens artikkel ble det dratt fram noe positivt hva Israel angikk. Det er all grunn til å tro at AUFs kritikk mot Israel ble ytterligere forsterket av denne reisen. Det var tydelig at det hadde skjedd et markert stemningsskifte i Midtøsten-spørsmålet og at man i AUF nå betraktet Israel med et meget kritisk blikk. For øvrig er det interessant å observere at de norske ungdommene på denne studieturen nå betraktet Midtøsten-konflikten som ”en konflikt mellom klasser, mellom den veletablerte jødiske befolkning og det lavere sosiale sjiktet representert ved araberne”.¹⁶⁶

Landsmøtet 1971

På AUFs landsmøte i 1971 ble det lagt fram et omfattende prinsippprogram som hadde en klar forankring i ortodoks marxisme.¹⁶⁷ Klassebegrepet ble også anvendt på internasjonale forhold. Rune Gerhardsen hadde i sin tidligere analyse av forholdene i Midtøsten snakket om de økonomiske klasseskillene i regionen. De store økonomiske forskjellene mellom Israel og araberstatene var i seg selv konfliktskapende.

Det var et forslag fra Centrum AUL i Oslo AUF som skulle opp til behandling i forbindelse med Midtøsten.¹⁶⁸ Forslaget var hovedsakelig basert på resolusjonen som Oslo AUF hadde vedtatt i juni året før. Palestina-konflikten hadde sitt utgangspunkt i kampen

¹⁶³ *Fædrelandsvennen*, ”Haakon Lie er skuffet – annet var ikke å vente”, 12.05.1970.

¹⁶⁴ Det finnes ingen utfyllende opplysninger om dette besøket i det kildematerialet som er gjennomgått. Det kan synes noe underlig at AUF sa ja takk til en invitasjon fra Hamishmeret Hatzeira på dette tidspunktet.

¹⁶⁵ *Fritt Slag*, 1970, nr. 9

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ Halvorsen, *Partiets salt*, 371.

¹⁶⁸ Landsmøteprotoll AUF 1971, 123.

mellom sionisme og palestinsk nasjonalisme, ble det slått fast. ”Forutsetningen for en varlig fred må være at staten Israel opphører å eksistere som en jødisk stat, og at det opprettes en progressiv palestinsk stat hvor alle etniske grupper kan leve sammen side om side under full likestilling.”¹⁶⁹

Sentralstyret var betydelig mer moderat i sin innstilling.¹⁷⁰ ”Staten Israel i et overveiende arabisk befolket område er et faktum,” het det her. Sentralstyret gikk dermed ikke inn for å avvikle Israel som en jødisk stat. Det viktigste var å ”bidra til en politisk løsning av konflikten som må føre til fred og rettferd for undertrykte folkegrupper”. Sentralstyret gikk inn for å støtte Sikkerhetsrådets resolusjon 242 fra november 1967, som blant annet krevde at Israel skulle trekke seg tilbake fra områder som var blitt okkupert under seksdagers-krigen samme år. I norsk opinion måtte det mobiliseres til støtte for de undertrykte og forviste arabiske folkegruppene.

Begrepet sionisme, som Rune Gerhardsen og Oslo AUF hadde lagt vekt på, ble overhodet ikke nevnt i sentralstyrets innstilling. Men da programkomiteen på landsmøtet la fram sin innstilling, vendte man igjen tilbake til samme begrepsbruk som Centrum AUL. AUF kunne ikke akseptere det eksklusive prinsippet som staten Israel bygde på. Fokuset var kampen mot det sionistiske Israel. AUF skulle støtte palestinske frigjøringsorganisasjoner som ville skape en demokratisk palestinsk stat for alle. Jødene i området skulle aksepteres som vanlige borgere. FN skulle tvinge igjennom rettferd og fred på følgende premisser:

1. De jødene som nå bor i Israel, sikres liv og vanlige rettigheter.
2. Palestinerne får vende tilbake til sitt fedreland, og ytes kompensasjon.
3. Jødene må akseptere det demokratisk prinsipp for statsdanning og sammen med de andre folkegruppene utforme staten Palestina. Immigrasjonen stanses eller blir strengt regulert.¹⁷¹

Etter at programkomiteen hadde lagt fram sin innstilling, ble det en del debatt, men det kom ikke fram store meningsforskjeller. Rune Gerhardsen påpekte at det viktigste for landsmøtet var å gi uttrykk for et synspunkt på konflikten der AUF støttet dem som gikk inn for et demokratisk, progressivt samfunn. En resolusjon om Midtøsten skulle ikke være noe fredsforslag, mente Gerhardsen. Den som skulle gå lengst i radikal retning, var landsstyrets Alf Hildrum. Sentralstyrets formulering ”Israel trekker seg tilbake til områdene fra før juni-krigen 1967” ville han fjerne fordi dette stadfestet staten Israels eksistens. Kanskje var dette sterk kost for en del av landsmøtedelegatene. Men Hildrum var kjent for å være en

¹⁶⁹ Landsmøteprotoll AUF 1971, 123.

¹⁷⁰ Landsmøteprotoll AUF 1971, 123.

¹⁷¹ Landsmøteprotoll AUF 1971, 168.

person som fanget opp stemningen og retorikken i slike sammenhenger, og hadde nok mange med seg.¹⁷²

Resolusjonen ble deretter tatt opp til votering punkt for punkt. Det var 297 landsmøtedelegater som hadde stemmerett. Tre stemte i mot avsnittet om Midtøsten. Jan Otto Hauge fra landsstyret ønsket en opptelling av hvor mange som hadde avholdt seg fra å stemme. Det viste seg at 116 ikke stemte. 60 prosent av landsmøtedelegatene hadde altså stemt for resolusjonen, mens om lag 40 prosent ikke ønsket å ta noe klart standpunkt til resolusjonen. Hvordan skal man tolke dette resultatet?

AUF hadde nå rent formelt brutt med det pro-israelske synet Arbeiderpartiet hadde stått for i hele etterkrigstiden. Ikke nok med det, det anti-sionistiske standpunktet sto i skarp kontrast til moderpartiets syn. På landsmøtet var det et relativt knapt flertall som støttet palestinernes frigjøringskamp. Men hvilke holdninger hadde de 116 som valgte ikke å stemme? For en del var nok vedtaket i sterkeste laget. Spesielt standpunktet om at den jødiske statsdannelsen, slik den hadde eksistert siden 1948, burde opphøre å eksistere. I Oslo AUF var det et stort flertall for et pro-palestinsk standpunkt, men i store deler av organisasjonen skulle det positive synet på Israel fortsatt bestå i lang tid fremover. Særlig gjaldt dette i det såkalte "bibelbeltet" på Sør- og Vestlandet.¹⁷³ I en uttalelse i forkant av landsmøtet avviste AUF i Aust-Agder kravet om at Israel skulle opphøre å eksistere som egen stat, og distriktslaget ga uttrykk for sterk skepsis til de palestinske frigjøringsorganisasjonene.¹⁷⁴ Staten Israel burde aksepteres som statsdannelse, og det burde komme i stand forhandlinger mellom Israel, araberstatene og frigjøringsorganisasjonene.¹⁷⁵ Enkelte lesere av Fritt Slag protesterte også. For eksempel sa en abonnent i Bergen opp "Fritt Slag" i protest på grunn av avisens pro-palestinske holdning. Her ble det referert spesielt til Knut Engens rapport fra AUFs Israelreise sommeren 1970.

Men selv om mange på landsmøtet ikke ønsket å støtte opp et om et pro-palestinsk standpunkt, så er det rimelig å anta at en stor del av disse 116 var kritiske til Israel. Det gjaldt også AUF i Aust-Agder. Mange av disse støttet sannsynligvis kravet om at Israel burde trekke seg tilbake fra de områdene som landet hadde erobret i 1967, og var kritiske til Israels okkupasjonspolitik. Sympatien med flyktningene som hadde blitt fordrevet under krigene i 1948 og 1967, var stor. Og de fleste var nok enige i kravet om en politisk løsning på Midtøsten-konflikten, som også var rettferdig for palestinerne.

¹⁷² Samtale med Bernt Bull 20.10.09.

¹⁷³ Halvorsen, *Partiets salt*, 364.

¹⁷⁴ Arbark. AUF. Boks Da – 0213. Mappe 7N. Forslag fra Ole Bjørn Røeggen om Midt-Østen.

¹⁷⁵ Ibid.

I 1971 hadde AUF'eren Hans Bendiksby for lengst inntatt et klart pro-palestinsk standpunkt. I likhet med flertallet på landsmøtet så han for seg en ikke-sionistisk stat, med like rettigheter for jøder og palestinere. Men samtidig var han splittet i forhold til landsmøtets vedtak:

”På den ene siden visste jeg mye om Midtøsten-konflikten, men samtidig opplevde jeg at mange som stemte for sånne resolusjoner i AUF, de visste ikke noe særlig. Det ble bare satt automatisk likhetstegn mellom kolonialisme og Israel. Men hvis du visste litt mer om historien til Israel, om idealismen som var med å bygge opp landet, og det faktum at jødene som kom til Palestina både før og etter andre verdenskrig, ikke hadde noe sted å gjøre av seg, så følte man det kanskje litt annerledes.¹⁷⁶”

Selv om Bendiksby hadde stor sympati med palestinernes sak, var det også viktig å se den andre siden i konflikten. Han hadde håp om at det var mulig å bygge bro over motsetningene. AUFs standpunkt i 1971 innebar i liten grad en forståelse for israelernes synspunkter. ”Det var et dilemma for de av oss som var virkelig interessert i Israel, og som hadde venner i Israel,” fremhever Bendiksby.

Sannsynligvis var ikke dette bare et dilemma for Bendiksby og andre som hadde et sterkt engasjement på dette feltet. Sympatien for jødene og deres skjebne under siste verdenskrig var fortsatt sterk, både i AUF og resten av det norske folk.

Palestinakomiteen

Høsten 1968 dro Peder Martin Lystestøl tilbake til Midtøsten, denne gangen med utvekslingsstipend for å studere sosialøkonomi i Kairo. I følge Lysestøl var den egyptiske hovedstaden et sentrum for frigjøringsbevegelser fra hele verden. Her kom han i kontakt med palestinere og representanter for PLO og Fatah.

Da Lysestøl kom tilbake til Norge våren 1969, tok han initiativ til å starte Arbeidsgruppe for Fritt Palestina.¹⁷⁷ SUF hadde etter sin Midtøsten-resolusjonen på landsmøtet i 1967 startet arbeidet med utformingen av en ”solidaritetsideologi” for palestinerne. Likevel ser det ut til at Arbeidsgruppen på dette tidspunktet opererte temmelig selvstendig, med Lysestøl som kontaktpunkt til SUF (m-l). Noen av medlemmene kom også fra Sosialistisk Studentlag. Våren 1970 kom Finn Sjøe og Kjell Bygstad med.

AUF'erne Hans Bendiksby og Steinar Tamsfoss var klar over at Arbeidsgruppa kunne bli dominert av SUFs nye politiske linje, men valgte likevel å bli med fra starten av. ”Da jeg ble med, var min holdning at man må la saken gå foran, for å se om det var mulig å få gjort

¹⁷⁶ Samtale med Hans Bendiksby 27.10.2009.

¹⁷⁷ Vågstøl, ” Den norske solidaritetsrørsla for Palestina”, 27.

noe ordentlig arbeid når det gjelder dette.”¹⁷⁸ Blant annet ønsket Bendiksby å skape større forståelse for palestinerne skjebne og jobbe for at PLO skulle få egen representasjon i Norge.

Etter at enkelte av medlemmene i Arbeidsgruppa hadde vært på reise i Jordan, ble det sendt ut invitasjon til stiftelsesmøte for Palestinakomiteen. Møtet ble holdt 29. september 1970 og omlag 50 personer møtte opp. På møtet ble det presentert et minimumsprogram som skulle utgjøre det ideologiske grunnlaget for Palestina-komiteen:

1. Full støtte til det palestinske folkets nasjonale frigjøringskamp på deres egne vilkår.
2. Full støtte til opprettelsen av et demokratisk Palestina hvor jøder, kristne og muhammedanere har samme rettigheter og plikter.
3. Bekjemp USA-imperialismen og den sionistiske staten Israel.
4. Bekjemp alle stormaktsløsninger som vil garantere den sionistiske staten Israels eksistens, og knuse det palestinske folkets frigjøringskamp.¹⁷⁹

I oppstarten ble det lagt vekt på studiearbeid. Her kom Steinar Tamsfoss til å spille en sentral rolle. Det var ham som skrev de første studiebrevene som Palestinakomiteens lokallag brukte.¹⁸⁰

I desember 1971 holdt Palestinakomiteen sitt første landsmøte på Lysebråten i Hurum. For Steinar Tamsfoss og Hans Bendiksby ble dette en spesiell opplevelse. I følge begge ble det her klart at SUF ønsket å bruke Palestinakomiteen i partibyggende hensikt. Bendiksby opplevde at møtet i liten grad kom til å dreie seg om Palestina. Spesielt husker han den Sovjetfiendtlige holdningen på landsmøtet.

”Vår argumentasjon var jo at Sovjet støttet PLO, med både våpen og treningsleire. Vi var tilhengere av å holde en kanal åpen til Sovjet. Det aller viktigste var jo at dette ikke hadde noe med Palestina å gjøre. Men på dette punktet ble vi overkjørt, og da vi reiste hjem ga vi beskjed om at vi meldte oss ut. Samtidig meddelte vi AUF sentralt om erfaringene vi hadde gjort oss på Lysebråten”¹⁸¹

På sett og vis kom den motbøren Bendiksby og Tamsfoss opplevde når det gjelder synet på Sovjetunionen til å foregripe det som ble årsaken til Palestinakomiteens splittelse fem år senere. For mange andre medlemmer i Palestinakomiteen ble det etterhvert uakseptabelt at Sovjet ble fremstilt som det palestinske folkets hovedfiende, på linje med USA.¹⁸²

¹⁷⁸ Samtale med Hans Bendiksby 27.10.2009.

¹⁷⁹ *Fritt Palestina*, ”Referat fra det konstituerende møtet for Palestinakomiteen i Norge”, 1970, nr. 1

¹⁸⁰ Samtale med Steinar Tamsfoss 18.11.2009.

¹⁸¹ Samtale med Hans Bendiksby 27.10.2009.

¹⁸² Kjell Bygstad, ”Norsk Midt-Østenpolitikk og solidaritetsarbeidet for palestinerne”. *Vardøger* 29.10.2004. AUFs forhold til Palestinafronten, som ble opprettet i 1976, vil bli behandlet i neste kapittel.

AUFs samarbeid med Palestinakomiteen ble altså en kortvarig affære. Formelt hadde AUF aldri sluttet seg til komiteens arbeid, og den hadde siden splittelsen i Solidaritetskomiteen for Vietnam i 1967 utviklet en dyp skepsis til SUFs og partiets arbeidsmetoder. Kun et par uker etter den formelle stiftelsen av Palestinakomiteen høsten 1970 vedtok AUFs sentralstyre at det på det nåværende tidspunkt ikke ønsket å støtte dannelsen av flere Palestina-foreninger i Norge.¹⁸³ Sentralstyret ga ingen begrunnelse for denne beslutningen, men det er sannsynlig at man sentralt i AUF ønsket å se hvordan arbeidet kom til å utvikle seg i den nyopprettede Palestinakomiteen. En annen årsak kan være frykt for at en ny Palestinagruppe også kom til å bli totalt dominert av SUF (m-l).

Tilbake til et sentrumsstandpunkt?

AUFs Midtøsten-vedtak på landsmøtet i 1971 kom til å stå som et foreløpig høydepunkt for organisasjonens støtte til palestinerne sak. Men det viktigste vedtaket på dette landsmøtet var AUFs beslutning om å si nei til EF. I følge historikeren Terje Halvorsen representerte EF-striden selve kulminasjonen i den prosessen som hadde skapt så store motsetninger mellom AUF og moderpartiet i den perioden som dette kapitlet behandler.¹⁸⁴ Da striden raste som verst, skulle det lenge bli stilt rundt AUFs Midtøsten-engasjement.

Etter det såkalte "Lillehammer-drapet" i juli 1973 fikk AUF igjen muligheten til å demonstrere sin sterkt kritiske holdning til Israel. Den 22. juli ble marokkaneren Ahmed Bouchiki skudd ned og drept på Lillehammer av israelske etterretningsagenter fra Mossad. Bouchiki var blitt forvekslet med Ali Hassan Salameh, den antatte lederen av terrorgruppen fra den palestinske organisasjonen Svart September.

På lederplass tok Fritt Slag opp saken under overskriften "Terrorstaten Israel".¹⁸⁵ Israelerne fremsto som terrorister, "og det var noe man trodde var forbeholdt den andre parten".¹⁸⁶ Avisen kritiserte norsk presse for å ha snudd hele mordsaken på hodet. "En måtte nærmest få det inntrykk at det var araberne som hadde skylden."¹⁸⁷ Fritt Slags redaktør Alf Hildrum benyttet anledningen til å slå fast målet som AUF kjempet for når det gjaldt Midtøsten: "...nemlig opprettelsen av en palestinsk stat, der alle etniske og religiøse grupper skal kunne leve sammen på like fot".¹⁸⁸ Landsmøtevedtaket fra 1971 ble stadfestet.

¹⁸³ Arbark AUF: Boks Da – 0213, Mappe 7N. Brev fra Hans Raastad til Arne Kielland angående opprettelsen av en palestinaorganisasjon.

¹⁸⁴ Halvorsen, *Partiets salt*, 380.

¹⁸⁵ *Fritt Slag* 1973, nr. 7

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Ibid.

Arbeiderbladet fikk også passet sitt påskrevet i samme utgave. Måten avisen hadde håndtert denne hendelsen på like etter drapet, ble stemplet som skamletter som ikke var norsk arbeiderbevegelse verdig. ”Det er bare det at oppslaget langt fra er noe arbeidsuhell. Det glir på en treffende måte inn i det mønster som *Arbeiderbladet* har tegnet av konflikten. Palestinaarabernes tragedie glemmes eller ties i hjel.”¹⁸⁹

Radikale barnsligheter eller velfunderte standpunkter?

Israel-vennen og Dagbladet-journalisten Karl Emil Hagelund mener at det viktigste for opposisjonen som vokste fram i AUF fra midten av 1960-tallet var jakten etter radikale utenrikspolitiske saker.¹⁹⁰ Dette fant man i engasjementet mot det portugisiske koloniherrdømmet i Afrika, mot amerikanernes krigføring i Vietnam, mot apartheid-styret i Sør-Afrika og endelig i palestinernes kamp mot den israelske staten.

Arbeiderpartiets partisekretær fra 1969, Ronald Bye, ga i 1972 uttrykk for et lignende synspunkt.¹⁹¹ Bye mente at radikaliseringen i AUF også skyldtes utfordringen fra andre organisasjoner på venstresiden. Her siktet nok Bye til SUF (m-l), som i langt større grad enn AUF hadde greid å trekke til seg ungdommen på begynnelsen av 1970-tallet. For å konkurrere med de andre kunne ikke AUF være mindre ”kritisk” til det etablerte, mente Bye. Har Hagelunds og Byes synspunkter noe for seg?

Til en viss grad kan man gi Hagelund rett. For Jan Otto Hauge, som var en av de ledende i den ny opposisjonen fra 1967 og utover, så var det viktig å plassere AUF godt til venstre i det politiske landskapet. Men i følge Hauge valgte ikke AUF-ledelsen å kjøre fram sine synspunkter på Midtøsten kun fordi disse var radikale, eller for den sakens skyld; fordi AUF ønsket å konkurrere med SUF (-ml) om å være ”kritisk” til det etablerte.

”Det vi gjorde derimot, var at vi hele tiden prøvde å finne saker som kunne provosere Arbeiderpartiets partikontor mest mulig, som vi visste at partiledelsen ville bli grønne av forbannelse over. Spesielt Haakon Lie. I denne sammenhengen var Midtøsten-spørsmålet helt perfekt.”¹⁹²

Slike beveggrunner kan selvfølgelig virke en smule barnslig. Men Hauge understreker at når det gjelder Midtøsten, så mente AUF det sterkt og ektefølt. Oslo AUFs pro-palestinske vedtak fra 1970 var noe han som formann kunne stå for, helt og fullt.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Karl Emil Hagelund, *Israel – elsket og hatet: Norske holdninger gjennom 35 år*. (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1983), 92.

¹⁹¹ Tveit: *Alt for Israel*, 474.

¹⁹² Samtale med Jan Otto Hauge 16.11.2009.

For den nye opposisjonen, som for alvor hadde vunnet AUF i 1969, så var det nye Midtøsten-standpunktet kun en del av et større prosjekt. Rune Gerhardsen og andre i opposisjonen følte at det var tvingende nødvendig med en nyorientering, også i utenrikspolitikken, for at ikke arbeiderbevegelsen i Norge skulle stivne helt. En avklaring av AUFs holdning til Midtøsten var ikke en sak som den nye ledelsen fra 1969 ønsket å tvinge igjennom for enhver pris. Debatten på grunnplanet startet allerede våren 1970 og varte fram til landsmøtet året etter.

”Vi var mest opptatt av å distansere oss og bygge en ny plattform som lå utenfor den konvensjonelle utenrikspolitiske tenkningen i Arbeiderpartiet. Men i den aller første fasen, da vi gikk inn i dette landskapet med radikale ungdomsorganisasjoner, eksisterte det en fellestenkning rundt utenrikspolitikken som vi gikk helt inn i, og som vi var ukritiske til. Men ganske raskt etter 1967 fant vi ut at vi ønsket å distansere oss fra SUFs nye linje. Frigjøringsprosessen bort fra den konvensjonelle tenkningen innebar også en gradvis frigjøring fra m-l tenkningen.”¹⁹³

Denne ”fellestenkningen” ga seg blant annet utslag i demonstrasjonen sammen med SUF i Universitetets Aula i mai 1968.

Det bør likevel nevnes at AUF følte ”presset” fra SUF som problematisk til tider. Kanskje gjaldt dette først og fremst i studentmiljøet. For enkelte, som Hans Bendiksby, ble SUF opplevd både som en utfordring og en fristelse. ”De hadde klare standpunkter som de kunne begrunne, de var velskolerte og det var ikke lett å diskutere med dem. SUF satte gjerne premissene for diskusjonen.”¹⁹⁴ Da Bernt Bull ble valgt som formann i Oslo AUF høsten 1968, følte han imidlertid behov for å ta et oppgjør med fraksjonsvirksomheten som SUF bedrev innad i lokallaget. ”Vi så jo at mange flinke folk forsvant fra oss og ble dradd mot SUF. Man ble påvirket av dette, men vi ville samtidig kjøre en politikk som var forskjellig fra dem.”¹⁹⁵

SUF hadde allerede i 1967 tatt et klart standpunkt i Midtøsten-konflikten. Dersom det eksisterte et ”konkurranses”-forhold mellom AUF og SUF; hvorfor kom ikke AUF med et tilsvarende klart standpunkt før 3-4 år etter? Spørsmålet kan virke banalt, men åpner opp for flere interessante betraktninger.

For det første hadde opposisjonen i AUF et ekstremt målbevisst fokus på saker den ønsket å vinne frem med. Fra 1965 og frem til 1967 brukte opposisjonen all sin energi på Vietnam-spørsmålet. Etter å ha vunnet frem i denne saken ble oppmerksomheten rettet mot Norges medlemskap i NATO. I Solidaritetskomiteen for Vietnam satt Jan Otto Hauge som

¹⁹³ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

¹⁹⁴ Samtale med Hans Bendiksby 27.10.2009.

¹⁹⁵ Samtale med Bernt Bull 20.10.2009.

sekretær. Han hadde sin fulle hyre med å stagge SUFs påtrykk for å fremme andre saker som hadde front mot ”USA-imperialismen”, men som ikke hadde noe med Vietnam-protesten å gjøre. Det var tydelig at den maostiske retningen i SUF ønsket å markere avstand til moderpartiet på flest mulig fronter. Men for AUF var det viktig å ta en sak av gangen.

For det andre er det helt tydelig at AUF valgte å definere seg inn i Midtøsten-spørsmålet på en helt annen måte enn det SUF gjorde. For AUF var det aldri aktuelt å snakke om Israel som ”brohode for imperialismen”, slik SUF gjorde i 1967. Riktignok skulle AUF tidlig slå inn på en antiimperialistisk linje i utenrikspolitiske spørsmål. Spesielt i Vietnam-spørsmålet fulgte AUF en radikal diskurs, med USA som den store fienden. Men det var ikke i et slikt perspektiv organisasjonen betraktet den israelske statsdannelsen og konflikten i Midtøsten. Israel ble ikke oppfattet som noen kolonimakt. Det var heller ikke naturlig å sammenligne FNL i Vietnam med PLO i Palestina, til tross for at man i Oslo AUF hadde drevet studiearbeid rundt frigjøringsbevegelsene siden 1967.¹⁹⁶

Et nytt perspektiv på Midtøsten-konflikten

Dersom man ”finleser” debatten som raste i Orientering, etter at SUF kom med sin radikale Midtøsten-resolusjon høsten 1967, legger man merke til følgende: Ikke på ett eneste sted vil man finne begreper som sionisme, eller for den sakens skyld; anti-sionisme.¹⁹⁷ Både for SF, SUF og avisen Orientering ble konflikten i Midtøsten først og fremst oppfattet som en krig mellom Israel og araberlandene.¹⁹⁸ Og både SF og SUF kunne være enige om ”det skjebnesvangre i den nære alliansen mellom Israel og vestlige, imperialistiske interesser rettet mot arabiske frigjøringsbestrebelse”.¹⁹⁹ Men SUF gikk altså et skritt lenger og hevdet at staten Israel, fordi den var et redskap for USA-imperialismen, ikke hadde livets rett. Dette var altså uakseptabelt i for SF-ledelsen.

Fra 1967 og utover er det god grunn til å hevde at det fantes Israel-kritiske strømninger i AUF. Som jeg har prøvd å argumentere for, så var det ikke nærliggende for opposisjonen i AUF å tolke Palestina-problematikken i samme anti-imperialistiske diskurs som SUF gjorde i 1967. Det kan se ut som om Tarjei Vågstøl i sin masteroppgave om Palestinakomiteen er inn på noe av det samme når han karakteriserer SUFs Palestina-

¹⁹⁶ Det finnes heller ingenting i det skriftlige kildematerialet som tyder på at Oslo AUF tok opp de palestinske frigjøringsbevegelsene som tema før 1970.

¹⁹⁷ Debatten var omfattende. Jeg har her valgt å konsentrere meg om innleggene som var på trykk i Orientering i perioden fra midten av oktober 1967 til slutten av november 1967. Unntakene, det vil si der begrepet sionisme blir nevnt, er et par avsnitt der Isaac Deutscher er sitert.

¹⁹⁸ Denne betraktningmåten hadde SF og SUF selvfølgelig til felles med resten av det politiske miljøet i denne perioden.

¹⁹⁹ Orientering, ”Motsetninger”, 14.10.1967.

resolusjon fra 1967 som et sammentreff: ”Samstundes som det var organisatorisk viktig for SUF å markera seg som meir radikale enn morpartiet, dukka det opp ein ny frigjeringskrig. Slik vart Palestina-standpunktet hengande ved den norske ml-rørsla heilt frå starten.”²⁰⁰ Eller sagt på en annen måte: SUFs Palestina-standpunkt i 1967 fremstår som noe helt særegent. Riktignok hadde opposisjonen i AUF også behov for å markere seg overfor moderpartiet i 1967, men det lå andre premisser til grunn for den gryende Israel-kritikken.

Det som synes klart, er at det i perioden 1967 til 1969 skjedde en markert endring i hvordan de sosialistiske ungdomspartiene betraktet konflikten mellom Israel og palestinerne. Begrepene sionisme og anti-sionisme blir spesielt fra høsten 1969 nye innslag i den politiske retorikken både blant ungdomspartiene og i studentpolitikken.²⁰¹ Fra dette tidspunktet kommer det på rekke og rad vedtak og resolusjoner som er klart anti-sionistiske: Etter at Peder Lysestøl kom hjem fra Midtøsten, startet han opp Arbeidsgruppen for Fritt Palestina, som skulle berede grunnen for et bredere solidaritetsarbeid i Norge. I november 1969 vedtok Det Norske Studentersamfund en resolusjon som tok til orde for at staten Israel måtte opphøre å eksistere.²⁰² Samme høst begynte Rune Gerhardsen å sette seg inn i Palestinakonflikten, og startet på arbeidet med å få i gang en debatt i AUF om Midtøsten. Gerhardsen søkte råd og innspill hos Steinar Tamsfoss, som samme vår hadde vært på reise i området. Våren 1970 kom Oslo AUF med sitt Midtøsten-vedtak og på høsten dette året ble Palestinakomiteen stiftet. Og på nyåret 1971 kom landsmøtet i AUF med sitt vedtak. Nå ble den sionistiske ideen om en egen jødisk stat angrepet. Samtidig uttryktes det klar støtte til PLO og Fatah.

I sin masteroppgave forsøker Vågstøl å forklare årsakene til at Palestinakomiteen ble dannet i 1970. Han legger avgjørende vekt på studere aktørene og trekker fram den personlige interessen og politiske aktivismen til Peder Martin Lysestøl og Finn Sjøe.²⁰³ Etter min mening er det grunn til utvide dette perspektivet. Etter at Lysestøl og Tamsfoss kom hjem til Norge våren 1969, tok debatten i de ungdomspolitiske miljøene på venstresiden i norsk politikk en ny vending.²⁰⁴ Det kan synes som om Lysestøl og Tamsfoss her spilte hovedrollen. Begge arbeidet iherdig for å få gjennomslag for sine synspunkter i Det Norske Studentersamfund, og

²⁰⁰ Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986”, 42.

²⁰¹ Fra SUFs side var det mer eller mindre stille når det gjelder Midtøsten-konflikten etter resolusjonsvedtaket høsten 1967. Unntaket er et innlegg i avisen Orientering 05.10.1968, der SUF gjentar sitt standpunkt fra 1967. Samtidig understreket SUF at en rent jødisk stat bygd på sionistiske prinsipper (min understreking) var ensbetydende med kolonisering og fordriving av den palestinske befolkningen. Strøm, ”Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten 1967-1970”, 103.

²⁰² Strøm, ”Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten 1967-1970”, 128.

²⁰³ Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986”, 42

²⁰⁴ Det bør nevnes at Peder Martin Lysestøl tilbrakte et helt studieår i Midtøsten, mens Steinar Tamsfoss kun tilbrakte tre uker på reise i regionen. Mitt poeng er likevel det samme; begge gikk like helhjertet inn for støtte til PLO og Fatah og manet til kamp mot den sionistiske statsdannelsen Israel etter at de kom tilbake til Norge.

de hadde mer eller mindre sammenfallende synspunkter på konflikten. Lysestøl hadde avgjørende innflytelse på standpunktene som SUF og Palestinakomiteen kom til å innta, mens synspunktene til Tamsfoss ble lyttet til hos AUFs sentralstyre. Det ser ut til at Tamsfoss, sammen med Rune Gerhardsen, hadde stor innflytelse på premissene for debatten som ble startet innad i AUF i 1969/1970, og som ledet fram til det klart anti-sionistiske vedtaket på landsmøtet i februar 1971.

AUF og Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiet kom til å opprettholde sitt tradisjonelle syn på Midtøsten-konflikten i hele den perioden som er behandlet i dette kapittelet. Likevel var det tegn til at partisynet ikke var like entydig pro-israelsk som tidligere. Den mest markerte Israel-kritikeren på Stortinget var representanten Arne Kielland, som også var sentralstyremedlem i AUF.²⁰⁵

Partikollega Tor Oftedal uttalte at den sterke sympatien for Israel hadde fått store deler av den norske opinionen til å overse at konflikten hadde to sider.²⁰⁶ Også Guttorm Hansen kom med uttalelser som han tidligere ikke hadde gitt uttrykk for: ”Uten at man finner frem til en løsning på palestina-arabernes problemer vil denne delen av verden stadig være en kruttønne som når som helst kan eksplodere.”²⁰⁷

Den nye omtalen av palestinerne som et eget folk med legitime rettigheter er kanskje den mest merkbare endringen i Arbeiderpartiets syn på Midtøsten-konflikten. I det politiske miljøet ble palestinerne tidligere omtalt som en gruppe arabiske flyktninger. Etter 1970 ble de omtalt som et eget folk med rettmessige interesser i Palestina.

Også i Arbeiderbladet dukket det høsten 1970 for første gang opp synspunkter som hadde mye til felles med AUFs syn på Midtøsten-konflikten. *Arbeiderbladets* utenrikskommentator, Jakob Sverdrup, var ikke i tvil om at Israel ønsket en ordning med sine arabiske nabostater:”(...) men israelernes tenkning er så dominert av militære hensyn at de ikke våger å ta noen sjanser. Denne holdning har ført til at Israel ikke er i stand til å støtte de mer moderate krefter innen den arabiske verden.”²⁰⁸

Det er vanskelig å vurdere AUFs rolle i denne holdningsendringen. Spesielt Tor Oftedal har i alle fall helt klart gitt uttrykk for at AUFs standpunkt i 1971 hadde betydning for partiet. I et intervju med Svein Urdal Wendelbo sier Oftedal at en av hovedgrunnene til at flere i Arbeiderpartiet tok sin holdning til Midtøsten opp til ny vurdering var den nye

²⁰⁵ Wendelbo, *DNA og Midt-Austen*, 66.

²⁰⁶ *Ibid.*, 100.

²⁰⁷ *Ibid.*, 67.

²⁰⁸ *Arbeiderbladet* 14.11.1970.

politikken som Richard Nixon tok til orde for.²⁰⁹ Men samtidig spilte de klare standpunktene til SF og AUF inn, mente Oftedal.

Som sentralstyremedlem i AUF opplevde Rune Gerhardsen at det etter hvert ble lettere å snakke om Midtøsten-konflikten i partiet.²¹⁰ Samtidig var sentrale politikere som Knut Frydenlund og Thorvald Stoltenberg åpne for dialog. Gerhardsen hadde på AUFs landsmøte i 1971 understreket viktigheten av å ta et standpunkt i konflikten. Selv om støtten til Israel fortsatt var dominerende, så hadde AUF klart å løfte konflikten opp i sfæren for alminnelig diskusjon. Bernt Bull, som var partisekretær i AUF fra 1971, gir uttrykk for noe av det samme når han sier at AUF ”dyttet i gang en prosess i et parti som tidligere hadde vært totalt dominert av en pro-israelsk holdning”.²¹¹

AUF bidro til at skillelinjene i norsk Midtøsten-debatt nå gikk et annet sted enn de hadde gjort i 1967. Denne endringsprosessen skulle fortsette utover på 1970-tallet. Stadig flere i den norske opinionen fikk nå øyene opp for at denne konflikten i det minste hadde to sider.

Oppsummering

Når skjedde det en endring i AUFs holdning til Midtøsten-konflikten? Det er åpenbart at krigshandlingene Midtøsten sommeren 1967 representerte et tidsskille. AUFs ledelse stilte seg på Israels side i 1967, slik den hadde gjort før. Likevel er det enkelte forhold som tyder på at det hadde skjedd en forsiktig holdningsendring i synet på konflikten i løpet av 1960-tallet. Redaksjonen i *Fritt Slag* ga uttrykk for at Norge ikke kun kunne støtte en av partene i konflikten – Israel. Dessuten burde flyktningenes situasjon ”føres over i menneskeverdige forhold”. I forrige kapittel så vi at AUF i 1965, sammen med sine skandinaviske søsterorganisasjoner, gikk inn for å betrakte konflikten i Midtøsten på linje med andre konfliktområder rundt om i verden. Bak dette lå erkjennelsen av at det ikke fantes noen ensidig løsning på dette problemet. Ser man disse to uttalelsene i sammenheng, kan det se ut som om AUF fra midten av 1960-tallet fikk et mer nyansert syn på konflikten. Likevel var støtten til Israel sterk, og flyktningeproblemet ble fortsatt betraktet som et ”humanitært” problem.

²⁰⁹ Da Nixon ble valgt til president i 1969 tok han til orde for at USA og resten av verden, måtte vise mer respekt for de arabiske statene. Disse landene hadde i lengre tid levd i skyggen av den vestlige verdens forhold til Israel. Samtidig understreket Nixon at denne nye ”given” ikke skulle gå utover Israel. Wendelbo, ”DNA og Midt-Austen”, 70.

²¹⁰ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

²¹¹ Samtale med Bernt Bull 20.09.2009.

Etter støtteerklæringen til Israel i forbindelse med seksdagerskrigen skulle AUF-ledelsens holdning til Midtøsten-spørsmålet i flere år fremover bli preget av taushet. Det finnes flere forklaringer på denne tausheten. Sentralstyret, der det også satt representanter for opposisjonen i AUF, var sannsynligvis splittet og hadde problemer med å fronte et samlet syn utad i denne saken. For mange som hadde sentrale verv i organisasjonen var årene etter 1967 en periode der mange gradvis fikk et nytt syn på konflikten i Midtøsten. Men det var andre saker som dominerte AUFs arbeid. Vietnam-protesten hadde tatt nesten all plass frem til 1967. Deretter kom NATO-spørsmålet til å stå i fokus frem til 1969. Samtidig var AUF fra 1967 preget av en indre maktkamp, som kulminerte med at opposisjonen i 1969 fikk flertallet i organisasjonens ledelse. I 1969 var tiden moden for å bygge ut opposisjonens politiske plattform ytterligere, og en avklaring av Midtøsten-spørsmålet ble en naturlig del av dette.

Alle informantene som er brukt i dette kapittelet var enten lite opptatt av hva som skjedde i Midtøsten eller positivt innstilt til Israel før seksdagerskrigen i 1967. Trolig var disse holdningene ganske representative når det gjaldt AUFs medlemmer. Men Israels knusende seier over sine arabiske naboer førte til at det nå ble stilt spørsmål omkring det som hittil hadde vært den rådende oppfatningen om en liten jødisk stat som sto i fare for å bli knust av fiendtlige og militært overlegne arabiske stater. Men det er viktig å understreke at dette holdningsskiftet ikke skjedde brått. Fra 1967 og utover vokste det gradvis fram en skepsis til Israels politikk og handlemåter i Midtøsten. En konkretisering av AUFs nye holdning skulle først vise seg ved inngangen til 1970-tallet, om kom først til uttrykk i Oslo AUF.

Jeg har i dette kapittelet lagt vekt på at AUFs nye Midtøsten-syn, slik det fremsto ved inngangen til 1970-tallet, primært var anti-sionistisk motivert. Konflikten var først og fremst en konflikt mellom sionisme og palestinsk nasjonalisme. Dermed definerte AUF seg inn i Midtøsten-problemet annerledes enn SUF. For AUF var det ikke naturlig å definere Israel som en imperialistisk stat. Det var sionismen som et ekskluderende prinsipp som fikk AUF til å reagere negativt. Dette synet fikk for alvor gjennomslag ved inngangen til 1970-tallet og var trolig en del av en bredere anti-sionistisk strømning på venstresiden i norsk politikk fra høsten 1969 og utover.

I det ungdomspolitiske miljøet ser denne tenkningen ut til å ha sitt utspring fra sammenslutninger som Sosialistisk Studentlag og Fritt Forum. Dette var fellesarenaer for både AUF og SUF, og der det til viss grad eksisterte en form for "fellestenkning" rundt Midtøsten-spørsmålet. Det var først og fremst i dette miljøet at man fant enkeltpersoner som hadde et spesielt engasjement i Midtøsten-konflikten.

Av betydning for AUF var samarbeidet mellom sentralstyremedlem Rune Gerhardsen og Steinar Tamsfoss. Det var Gerhardsen som fikk i oppgave å formulere en ny Midtøsten-politikk i AUF, og i dette arbeidet mottok han viktige impulser fra Tamsfoss. Slik sett er det ingen tilfeldighet at AUFs nye Midtøsten-politikk og Palestinakomiteens program mer eller mindre hadde samme politiske innhold. Det nye synet innebar at AUF på et rent antisjonistisk grunnlag gikk i mot å opprettholde den daværende statsdannelsen Israel. Samtidig stilte man seg på palestinerne side i Midtøsten-konflikten, noe som innebar støtte til de palestinske frigjøringsorganisasjonene. Landsmøtet i 1971 virket nok konsoliderende på AUF, etter at den nye opposisjonen fikk sitt gjennombrudd i 1969. Men hvor sterkt sto det nye Midtøsten-synet i organisasjonen? Avstemningsresultatet demonstrerte ingen entydig holdning fra AUFs side.

Enkelte kritikere av AUFs nye Midtøsten-standpunkt mente at dette skiftet i ungdomsorganisasjonens politikk først og fremst kunne forklares med at opposisjonen ”jaktet” på radikale utenrikspolitiske og ”konkurrerte” med SUF (m-l) om å være kritisk til det etablerte. Men dette er ingen fullgod forklaring på hvorfor AUF snudde i synet på Midtøsten-konflikten. Dersom dette motivet hadde vært dominerende, er det naturlig å forvente at en avklaring på dette spørsmålet ville kommet tidligere enn rundt 1970. Som vi har sett var AUFs nye antisjonistiske holdning rundt 1970 vesensforskjellig fra SUFs anti-imperialistiske vedtak i 1967. Dessuten var det nye Midtøsten-standpunktet kun en del av et større prosjekt som tok sikte på å bygge en ny utenrikspolitisk plattform. Den nye ledelsen i AUF ønsket en grunnleggende nyorientering av Arbeiderpartiets utenrikspolitikk. Likevel kunne presset fra SUF oppleves som problematisk, spesielt for de som hadde tilhørighet til AUF og var aktive i Palestina-spørsmålet. Det var gjerne SUF som satte premissene for diskusjonen.

I første halvdel av 1970-tallet var Arbeiderpartiet i all hovedsak fortsatt pro-israelsk. Likevel kan det se ut som om AUF hadde bidratt til å løfte temaet Midtøsten opp i sfæren for alminnelig diskusjon gjennom å innta et klart standpunkt til konflikten. AUF-ledelsen opplevde nå at det ble lettere å snakke om Midtøsten-konflikten i partiet. Fra 1973 overtok Arbeiderpartiets Knut Frydenlund som utenriksminister. For AUF var Frydenlund en politiker som var villig til å lytte til ungdomsorganisasjonens synspunkter.

Kapittel 4. Mot et nyansert standpunkt? (1973-1982)

Situasjonen i Midtøsten var i stadig endring på 1970-tallet. PLOs vilje til moderasjon og Israels invasjon i Sør-Libanon i 1978 er eksempler på begivenheter som på ulike vis skulle få stor betydning for Midtøsten-debatten her hjemme i Norge. De sterke pro-israelske holdningene i opinionen og i det politiske miljøet skulle gradvis miste sin dominerende rolle. Samtidig skulle forståelsen for palestinerne sak bli større, både hos det norske folk og i den offisielle norske utenrikspolitikken. Men dette var en utvikling som gikk langsomt. Først ved inngangen til 1980-tallet kan vi snakke om at det hadde skjedd en holdningsendring i arbeiderbevegelsens forhold til Israel og palestinerne.

Etter hvert erkjente AUFs ledelse at organisasjonens radikale Midtøsten-standpunkt fra landsmøtet i 1971 måtte revideres, og hvilke vurderinger ble gjort da et nytt syn på Midtøsten-konflikten skulle formuleres? Skulle den sterke støtten til palestinerne frigjøringskamp og PLO fortsatt bestå? Og hva med det klart uttalte kravet en felles statsdannelse i Palestina?

PLO åpner for en tostatsløsning

Det var mange brudd på våpenhvilen i Midtøsten på begynnelsen av 1970-tallet, men ingen hadde ventet en større krig. Men 6. oktober 1973 gikk Egypt og Syria til angrep på Israel uten forvarsel. Angrepet ble etterfulgt av et massivt motangrep fra Israel. Tapene var store på begge sider. USA og Sovjetunionen klarte i fellesskap å stoppe konflikten før den kom ut av kontroll. Utenriksminister Henry Kissingers skytteldiplomati førte til at Israel, Egypt og Syria godtok FNs våpenhvileresolusjon 22. oktober.²¹² Den 26. oktober var krigen over.

Etter den såkalte Yom Kippur-krigen innså Israel at landet måtte komme til en eller annen ordening med sine naboer.²¹³ I september 1975 kom partene frem til en avtale som innebar at israelske styrker trakk seg 40-50 kilometer innover i Sinai. Dessuten ble FN-styrker utstasjonert i det evakuerte området.

Etter et dårlig valg i 1977 måtte det israelske arbeiderpartiet gi fra seg regjeringmakten til høyrealliansen Likud, og Menachem Begin ble statsminister. Tilnærmingen til Egypt skulle likevel fortsette. Blant annet kom Egypt president Anwar Sadat på besøk og fikk tale i den israelske nasjonalforsamlingen, Knesset.

²¹² Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 324-330.

²¹³ Karl Egil Johansen, *Jødefolket inntar en særstilling – Norske holdninger til jødane og staten Israel* (Portal Forlag, Kristiansand 2008), 327-328.

PLO viste vilje til en mer politisk og moderat tilnærming til Palestinaspørsmålet på begynnelsen av 1970-tallet.²¹⁴ Fra 1974 kom PLO til å legge vekt på politiske løsninger, samtidig som det ble åpnet for en tostatsløsning. Dette førte til at PLO ble anerkjent som den eneste legitime representant for palestinerne av den arabiske liga. I FN ble PLO-leder Yassir Arafat invitert til å tale i generalforsamlingen. Organisasjonen fikk dessuten observatørstatus i FN. Men dette betydde ikke at frigjøringsorganisasjonen ville gi opp bruken av militære midler. Libanon ble en ny hovedarena for PLO, spesielt i grenseområdene mot Israel i sør.²¹⁵ Fra dette kjerneområdet ble det satt i gang aksjoner rettet mot Israel. Samtidig ble PLO involvert i den libanesiske borgerkrigen i 1975-1976. I mars 1978 invaderte israelske styrker Sør-Libanon, men trakk seg ut etter tre måneder og overlot området til FNs styrker.

Samme år skrev Egypts president, Anwar Sadat, Israels statsminister Menachem Begin og USAs president Jimmy Carter under på den såkalte Camp David-avtalen. Avtalen var et rammeverk som skulle legge grunnlaget for varig fred mellom de to landene. Forholdet mellom Egypt og Israel ble i årene som fulgte gradvis normalisert. Men fortsatt var Palestina-spørsmålet like uløst.

Mot et nyansert norsk syn

Sympatien med Israel var stor i den norske opinionen også i første halvdel av 1970-tallet. Og i norsk politikk var de pro-israelske kreftene fremdeles svært sterke. Krigen i 1973 demonstrerte dette tydelig.²¹⁶ Men samtidig økte forståelsen og sympatien for palestinerne sak utover i dette tiåret.

PLO var nok først og fremst forbundet med terroraksjoner og ekstremisme, men dette ensidige synet på frigjøringsorganisasjonen var i endring i den norske opinionen. Ikke minst skyldtes dette at PLO nå viste vilje til å finne politiske løsninger på Palestina-konflikten. Av betydning var det også at organisasjonen nå ble gitt observatørstatus i FN og at Yassir Arafat ble invitert til å tale i FNs generalforsamling i 1974.

Men spørsmålet om PLOs nye status i FN skapte politisk konflikt i norsk politikk. Utenriksdepartementet var bekymret for de politiske konsekvensene av å gi norsk støtte til at Arafat skulle få tale i FN. Også utenriksminister Knut Frydenlund var i tvil, men sa til slutt ja. Men denne beslutningen vakte store protester fra hele det politiske miljø, ikke minst i

²¹⁴ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 330-334.

²¹⁵ *Ibid.*, 353.

²¹⁶ Tamnes, *Oljealder*, 377.

Arbeiderpartiet.²¹⁷ Motstanden som utenriksminister Frydenlund møtte, gjorde inntrykk på ham. Ved neste avstemning i FN, som dreide seg om PLOs observatørstatus, fikk den norske delegasjonen beskjed om å gjøre helomvending. Norge plasserte seg fortsatt i den pro-israelske leiren i FN og Frydenlund ble svært forsiktig i sine uttalelser om Midtøsten.

Til tross for dette tilbakeslaget var norsk Midtøsten-politikk i endring. I 1977 dro Stortingets utenrikskomite på rundreise i Midtøsten. For mange politikere som deltok ble reisen en øyeåpner, og de fikk etter reisen et mer nyansert syn på konflikten mellom Israel og palestinerne.²¹⁸ Men en større forståelse for palestinerne betydde ikke nødvendigvis større støtte til PLO. I minst like stor grad skulle den norske deltakelsen i UNIFIL-styrken i Libanon få betydning for holdningsendringene i Norge.²¹⁹ De norske offisererne og soldatene som tjenestegjorde i Midtøsten kom hjem med holdninger som var langt mer nyanserte og skeptiske til Israel.

Selv om Norge offisielt var tilbakeholden overfor PLO, hadde uoffisiell kontakt med PLO eksistert siden før 1974. Den norske diplomaten Hans Wilhelm Longva kom til å knytte tette kontakter til organisasjonen.²²⁰ Dette bidro til en gradvis oppmyking av de norske holdningene til PLO. Også i den tidlige så pro-israelske arbeiderbevegelsen var holdningsendringene tydelige. På slutten av 1970-tallet dro en rekke representanter for den norske arbeiderbevegelsen til Midtøsten for å besøke PLO. De viktigste endringene kom på begynnelsen av 1980-tallet. I 1981 vedtok LO-kongressen å likestille kontakten med den israelske og palestinske fagbevegelsen. Og i Arbeiderpartiets politiske program var det tydelig at det hadde skjedd en markant holdningsendring. I 1982 vedtok partiet at det måtte opprettes en palestinsk stat, og i 1983 ble PLO anerkjent.

Da Høyre tok over regjeringmakten i 1981 førte ikke det til noen umiddelbare forandringer i norsk Midtøsten-politikk. Den uformelle kontakten med PLO fortsatte og Arbeiderpartiet fortsatte presset for å få til en endret holdning overfor den palestinske frigjøringsorganisasjonen.

²¹⁷ ” Jahn Otto Johansen, *Tendensen i norsk Midt-Øst-politikk*. Norsk Utenrikspolitisk årbok 1979. Red. John Kristen Skogan, 53-54.

²¹⁸ Utenriksminister Knut Frydenlund mente at utenrikskomiteens reise i Midtøsten førte til en klimaforandring i Stortinget når det gjaldt forholdet til Israel. Tveit, *Alt for Israel*, 606.

²¹⁹ Rolf Tamnes, *Oljealder: 1965-1995* (Oslo: Universitetsforlaget, 1997), 379.

²²⁰ Hilde Henriksen Waage, ”Hvorfor Norge? Oslo-prosessen politiske forhistorie”. I *Motstrøms: Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*. Sven G. Holtsmark, Helge Ø. Pharo, Rolf Tamnes (red), (Oslo, Cappelen Akademisk Forlag, 2003), 408.

Skyttergravskrig

AUFs reaksjoner på begivenhetene i Midtøsten høsten 1973 viste at organisasjonen fortsatt sto på sitt standpunkt som ble vedtatt på landsmøtet i 1971. I oktober gjentok sentralstyret at det ikke kunne godtas det eksklusive standpunktet som staten Israel var bygget på og stadfestet samtidig sin støtte til de palestinske frigjøringsbevegelsene.²²¹ En forutsetning for fred i Midtøsten var at det ble opprettet en demokratisk palestinsk stat med like rettigheter for alle etniske og religiøse grupper.

Hisdatruts representant i Norge, Bjørn Dworsky, tok initiativet til et opprop: ”Støtt Israel”, som ble trykt i avisene 11. oktober.²²² Flere fremtredende representanter fra Arbeiderpartiet og LO skrev under, blant annet Tor Aspengren, Otto Totland, Aase Lionæs og Paul Engstad. Et par dager senere ble det vedtatt å sette i gang en støtteaksjon for Israel.

Støtteaksjonen for Israel provoserte AUF. Med store overskrifter på førstesiden av *Fritt Slag* het det: ”Palestina-araberne trenger vår hjelp.”²²³ AUF oppfordret her leserne direkte til å ta avstand fra aksjonen. Steinar Tamsfoss var nå mer krass i sin kritikk enn noensinne. *Fritt Slag* rettet et direkte spørsmål til dem som hadde skrevet under på oppropet ”La Israel leve”: ”Hva bygger dere på?” *Fritt Slag* mente at årsaken var mangel på informasjon. Parolen ble av redaksjonen karakterisert som total forakt for menneskelige rettigheter og ”... hinsides alle holdninger som hittil har vært oppfattet som Arbeiderpartiets”. Redaksjonen i *Fritt Slag* anså spørsmålet som så viktig at de oppfordret til debatt.

Utfallene mot støtteaksjonen for Israel var såpass harde at Bjørn Dworsky ba om et møte med AUF-formann Rune Gerhardsen og *Fritt Slags* redaktør Alf Hildrum.²²⁴ I følge Dworsky medga Gerhardsen og Hildrum at de hadde fått sine informasjoner hovedsakelig fra Palestinakomiteen.²²⁵ I løpet av møtet hadde dessuten Gerhardsen gitt uttrykk for at han kanskje hadde tatt feil på visse punkter. Noen dager senere uttalte Dworsky til *Morgenbladet* at AUF ”konkurrerer med Rød Front om å være mest anti-israelsk i håp om å vinne oppslutning blant ungdommen”.

AUF hadde en annen versjon av møtet. På nyåret 1974 ble det slått fast i *Arbeiderungdommen* at Dworsky ikke på ett eneste punkt var i stand til å påvise noe feilaktig

²²¹ Arbark. AUF. Boks AB – L0012, Mappe: 1973. Protokoll fra sentralstyremøte 17.10.1973.

²²² Wendelbo: ”DNA og Midt-Austen”, 103.

²²³ *Fritt Slag*, 1973, nr.10

²²⁴ Tveit, *Alt for Israel*, 560.

²²⁵ Det er lite sannsynlig at formann Rune Gerhardsen og AUF på det daværende tidspunkt (1973) hentet informasjon fra Palestinakomiteen. Men som vi så i forrige kapittel hadde Gerhardsen utformet premisset for landsmøte-vedtaket i 1971 i samarbeid med Steinar Tamsfoss. Tamsfoss gikk ut av Palestinakomiteen umiddelbart etter oppstarten i 1970.

i AUFs argumentasjon, slik den var fremkommet i Fritt Slag.²²⁶ Dessuten hadde Hisdatruts representant i Norge under møtet bekreftet at Israel drev med forskjellsbehandling av palestinere og jøder og at Israel ikke aktet å la palestinerne få lov til å vende tilbake til sine hjem.

I 1967 var støtten til Israel nokså massiv, men slik var det ikke i 1973. Noen dager etter at israel-vennene hadde gått ut med sitt opprop ”Støtt Israel”, tok redaktøren i *Alle Kvinners Blad*, Brita Ruud, initiativet til et opprop som uttrykte støtte til araberne. Her ble det appellert til myndighetene om ”ikke å la en ensidig vurdering av konflikten i Midt-Østen føre til en fordømmelse av den ene av de impliserte parter.”²²⁷ Blant dem som støttet oppropet fant man Hallvard Bakke, Jacob Jervell og Yngvar Ustvedt.

I fagbevegelsen sluttet LO-formann Tor Aspengren og mange andre i ledelsen opp om ”La Israel leve”-aksjonen. Likevel ble appellen avslått i LOs sekretariat da den var oppe til behandling.²²⁸ På tampen av 1973 dukket det også for første gang opp et leserinnlegg i LOs organ *Fri Fagbevegelse* som var israelkritisk.²²⁹ Her tok NRK-medarbeiderne Fritz Nilsen og Inger Inadomi til orde for at fagbevegelsen burde få en mer nyansert forståelse av problemene i Midtøsten.

Frontene var altså steile mellom AUF og israel-vennene i Arbeiderpartiet, men i 1973 representerte disse to grupperingene ytterpunktene i arbeiderbevegelsens syn på konflikten i Midtøsten. AUF sto ikke lenger alene med sitt israelkritiske syn og kravet om å vise solidaritet med palestinerne.

En ”mykere” holdning til Israel?

I slutten av januar 1975 reiste en offisiell partidelegasjon, med fungerende Arbeiderparti-formann Reiulf Steen i spissen, til Israel. Fra AUF deltok AUF-formann Rune Gerhardsen. I løpet av det omfattende programmet møtte delegasjonen fremtredende representanter for israelsk politikk, blant annet statsminister Yitzak Rabin og utenriksminister Yigal Allon.

Gerhardsen ble positivt overrasket over møtet med israelerne. ”Vårt vertskap la for dagen nøkterne, og framfor alt nyanserte synspunkter. Israels Midt-Østen-debatt, slik vi opplevde den, er langt mer nyansert enn den norske,”²³⁰ konstaterte AUF-formannen. Mens israelsk politikk lenge hadde vært preget av en uforsonlig holdning overfor palestinerne hadde

²²⁶ *Arbeiderungdommen* 1974, nr. 1. Fra og med dette nummeret skiftet *Fritt Slag* navn til *Arbeiderungdommen*.

²²⁷ Wendelbo, ”DNA og Midt-Austen”, 103.

²²⁸ *Ibid.*, 104.

²²⁹ Øystein Jackwitz Rovde, ”I solidaritetens navn. LOs forhold til Midtøsten 1947–2002” (Hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2004), 66.

²³⁰ *Arbeiderungdommen*, ”På besøk i Israel”, 1975, nr 2

det angivelig i løpet av kort tid skjedd en endring. I følge Gerhardsen anerkjente Israel nå også palestinerne krav om integritet og nasjonale rettigheter. ”Modellen er altså det de kaller en Jordansk-Palestinsk stat, gjerne som en føderasjon mellom et Jordan og et Palestina med indre autonomi, men likevel som en stat.”²³¹

Møtet med israelerne hadde nok gitt ledelsen i AUF en bedre forståelse av problemene og utfordringene i Palestina. Men Gerhardsen så ingen grunn til at AUF skulle endre sin grunnholdning i dette spørsmålet: Støtte til palestinerne sak, til deres krav om nasjonal integritet og nasjonale rettigheter. Dette skulle fortsatt være en grunnpilar i ungdomsorganisasjonens Midtøsten-politikk. Samtidig tok Gerhardsen til orde for å støtte de kreftene i Israel som anerkjente palestinerne krav. Det ville gi representantene for ”den harde linja” hjemme i Norge et signal om at de støttet ekstremister.

Ikke overraskende ble Gerhardsens positive inntrykk etter reisen lagt merke til av Bjørn Dworsky, som nå var av den mening at både Rune Gerhardsen og Torill Lien hadde skiftet mening overfor Israel.²³² Til ledelsen i det israelske arbeiderpartiet skrev han: ” Da jeg snakket med Rune Gerhardsen, medga han at alle folk – også jødene, har rett til sin egen uavhengige stat, og både han og Torill Lien understreket at de etter besøket på Golan forsto at Israel nølte med å gi høydene tilbake til Syria.” I følge Dworsky hadde Gerhardsen i et møte i AUF sagt at han mente organisasjonen burde revurdere sin holdning til Midtøsten-konflikten.

Et av hovedpunktene i AUFs Midtøsten-vedtak fra landsmøtet i 1971 var at organisasjonen skulle sende en solidaritetsorganisasjon til Midtøsten for å blant annet besøke PLO. Men dette vedtaket ble altså ikke fulgt opp i praksis i årene fulgte. I stedet dro representanter fra AUF på flere besøk til Israel og snakket med representanter for det israelske arbeiderpartiet og myndighetene der. Og Rune Gerhardsen, som var en av ”arkitektene” bak det sterkt pro-palestinske landsmøtevedtaket i 1971, hadde etter sin reise til Israel gått langt i retning av å antyde at han også hadde forståelse for Israels situasjon i den konfliktfylte regionen. Betydde dette at AUF nå hadde fått et annet syn på Midtøsten-konflikten?

Fra enstats- til tostats-løsning

I en usignert lederartikkel i *Arbeiderungdommen* ble det slått fast at Norges ja til at PLO-leder Yassir Arafat skulle få tale i FN var i tråd med offisielle norske nøytralitetsholdninger.²³³ De to påfølgende avstemningene ble karakterisert som en skandale. Den norske Midtøsten-

²³¹ Ibid.

²³² Tveit, *Alt for Israel*, 581.

²³³ *Arbeiderungdommen*, 1974, nr. 11-12

debatten og avstemningene i FN høsten 1974 hadde illustrert forvirringen og motsetningene som hersket både i opinionen og blant politikerne, mente *Arbeiderungdommen*.

Til tross for at AUF var skuffet over den norske avstemningen i FN om Palestina-resolusjonen, så uttrykte AUF denne gangen forståelse overfor utfallet. For det første hadde regjeringen fått den borgerlige pressen og borgerlige partier mot seg etter den første avstemningen. For det andre fantes det fortsatt en sterk pro-israelsk fraksjon i Arbeiderpartiet som ble ledet av Haakon Lie. Oppropet fra ”La Israel Leve”-aksjonen hadde den klare hensikt å sparke beina under regjeringens forsøk på å holde en mer nøytral kurs i Midtøsten-spørsmålet.

På nyåret 1975 stadfestet og forsvarte *Arbeiderungdommens* redaktør Alf Hildrum AUFs støtte til palestinerne sak.²³⁴ Han kritiserte dessuten araberstatene for å bruke det palestinske flyktningeproblemet til å fremme egne interesser. Som vi så i forrige kapittel var Hildrum en av de skarpeste kritikerne av den israelske staten på landsmøtet i 1971. Men nå refererte redaktøren av AUFs organ inntrykkene som Rune Gerhardsen hadde fra delegasjonsreisen til Israel: Midtøsten-debatten var langt mer nyansert i Israel enn hjemme i Norge. Og i den israelske befolkningen var det en stadig stigende bekymring for palestinerne sak. Men fortsatt gjensto det at Israel fullt ut anerkjente palestinerne rettigheter og gikk med på forhandlinger med palestinske representanter, understreket Hildrum.

Det kan se ut som om den kompromissløse og harde retorikken som hadde preget AUFs holdning til Midtøsten-spørsmålet forsvant etter oktoberkrigen og ”La Israel Leve”-aksjonen senhøsten 1973. Kravet om at staten Israel burde erstattes med en ny statsdannelse, der jøder og palestinere hadde like rettigheter, kom ikke til å bli gjentatt av AUFs ledelse etter dette.²³⁵ Men som vi senere skal se sto dette standpunktet fortsatt sterkt i Oslo AUF.

Da AUF i 1971 valgte å vise solidaritet med palestinerne og den palestinske frigjøringsorganisasjonen PLO, innebar dette også politisk støtte til Fatahs krav om opprettelse av en selvstendig stat der alle etniske grupper hadde samme rettigheter og plikter.²³⁶ Dette kravet ble også gjentatt i de første årene etter landsmøtet i 1971. Men allerede fra slutten av 1972 hadde de mest revolusjonære grupperingene i PLO vist vilje til moderasjon

²³⁴ *Arbeiderungdommen*, 1975, nr. 1: 2.

²³⁵ Formelt sett kom dette vedtaket fra landsmøtet i 1971 til å ha gyldighet helt fram til landsmøtet i 1979. I juni 1974 ga AUF ut et hefte i serien ”Politisk informasjon for AUF-ere” som tok for seg retningslinjene for AUFs internasjonale arbeid. Retningslinjene skulle ligge til grunn for sentralstyrets arbeid med internasjonale saker fram 1975. Dette inneholdt blant annet hele landsmøtevedtaket om konflikten i Midtøsten. (Da – 0271. Mappe: 4c. AUFs Internasjonale Utvalg . Imidlertid var ikke Midtøsten-konflikten oppe til behandling på landsmøtet i 1975.

²³⁶ Arbark. AUF. Boks Da - 0208, Mappe: 3j, 9. ”Midtøsten-debatt”.

i sine krav.²³⁷ Det skulle ennå drøye et par år før Det palestinske nasjonalrådet i juni 1974 antydet muligheten av en tostatsløsning, ved at Palestina ble delt mellom Israel og en palestinsk stat.²³⁸ Samme høst erklærte Den arabiske liga at PLO var å regne som den eneste legitime representant for palestinerne. Og i FN ble PLO-formann Yassir Arafat invitert til å tale i generalforsamlingen, og organisasjonen fikk observatørstatus i FN. Dette var begivenheter som ble lagt merke til i AUF.

En del standpunkter "fader ut". Det ble fort tydelig for oss at det var umulig å opprettholde standpunktet om at "Israel i sin nåværende form skulle opphøre å eksistere". Det hadde vært en part fra krigen og frem til nå i Midtøsten-konflikten, men nå hadde verden fått øynene opp for palestinerne. Når dette standpunktet ble litt normgivende for debatten så var vel vi over på andre oppgaver. For de av oss som hadde vært med på dette, så gikk vi over i en annen fase.²³⁹

For Gerhardsen innebar ikke dette noen markant endring i AUFs syn på Midtøsten-konflikten. AUFs viktigste oppgave var å bringe bevisstheten om Arafat og palestinerne frem og å ta deres parti i en situasjon der de var blitt urettferdig behandlet. Støtten til palestinerne sak var klar og sterk, selv om AUF etter hvert forlot standpunktet om en enstatsløsning.

Jeg tror at vedtaket fra 1971 var en posisjon i retning av å ta standpunkt, men at det raskt etter det utviklet seg en forståelse av det folkerettslige forholdet når det gjaldt staten Israels eksistens, den delen som gikk på at man ville fjerne Israel fra kartet og lage en nøytral stat. Og særlig da PLO kom med nye signaler, så var vel AUF fort på og skiftet standpunkt.²⁴⁰

De internasjonale begivenhetene hadde nok størst betydning for at AUF nå gikk inn for en tostatsløsning i Palestina. Men hjemlige forhold hadde også betydning. Etter at EF-striden var over i 1972, gjaldt det å bygge opp organisasjonen igjen. Etter landsmøtet i 1973 hadde mange meldt seg ut av AUF. De fleste gikk til Demokratiske Sosialister AIK, Sosialistisk Valgforbund og SUF (m-l).²⁴¹ Det gjaldt å gjenvinne det tapte terrenget. Avskallingen innebar også at mange av de som ivret mest for et radikalt Midtøsten-standpunkt forsvant ut av organisasjonen. Samtidig var det viktig å få til en forsoning med Arbeiderpartiet. AUFs Midtøsten-resolusjon fra 1971 hadde vært en av de sakene som hadde skapt store gnisninger i forholdet til moderpartiet. Spesielt hadde AUFs standpunktet om en enstatsløsning vært svært tungt å svelge for de ivrigste Israel-vennene i partiet.

²³⁷ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 330-331.

²³⁸ Rolf Tamnes, *Oljealder: 1965-1995* (Oslo: Universitetsforlaget, 1997), 378.

²³⁹ Samtale med Rune Gerhardsen 04.11.2009.

²⁴⁰ Samtale med Bernt Bull 20.10.2009.

²⁴¹ Halvorsen, *Partiets salt*, 399.

Viktig var det nok også at AUF fra midten av 1970-tallet fikk en ny ledelse som ikke hadde vært med på den store politiske turbulensen som hadde preget slutten av 1960-tallet og begynnelsen på 1970-tallet. Selv om ordskiftet ikke var like skarpt som tidligere, var det ingen tvil om hva som var AUFs standpunkt i Midtøsten-konflikten. Da AUF-leder Sissel Rønbeck ble invitert til den israelske ambassadørens kontor i Norge, hadde hun sagt rett ut hva hun mente om Israel og Palestina-konflikten.²⁴² Rønbeck mente at palestinerne hadde fått lide for nordmennenes dårlige samvittighet etter andre verdenskrig, og at de hadde krav på en egen stat.

Misnøye med Norge i FN

Siden 1971 hadde Nasjonalkomiteen for Internasjonalt Ungdomsarbeid (NIU) hvert år plukket ut en ungdom som fikk være med den norske FN-delegasjonen som observatør for ungdomsorganisasjonene i Norge. Høsten 1975 deltok AUFs Thorbjørn Jagland på hele den 7. ekstraordinære generalforsamlingen i FN.²⁴³

I forkant av den 31. generalforsamlingen høsten 1976 ga AUFs sentralstyre uttrykk for sin mening om Norges politikk i FN i et brev til utenriksminister Knut Frydenlund.²⁴⁴ Fram til nå hadde debatten om norsk FN-politikk vært lite konstruktiv, hevdet sentralstyret. Spesielt gjaldt dette Midtøsten-konflikten. ”Denne lite fruktbare debatten har ført til at Norge har tatt standpunkter i en lang rekke saker som er svært uheldig.”²⁴⁵

Høsten 1974 hadde generalforsamlingen bekreftet det palestinske folks rettigheter i Palestina gjennom å vedta resolusjon 3236. Dette inkluderte også retten til selvbestemmelse og nasjonal uavhengighet. Her hadde Norge altså stemt i mot og utgjorde sammen med syv andre land et lite mindretall.²⁴⁶ Nok en gang beklaget AUF Norges stemmegivning i denne saken. ”Vi er av den mening at en løsning av Palestina-problemet i første omgang bør kunne løses gjennom dannelsen av en egen palestinsk stat,” uttalte sentralstyret. Formuleringen ”i første omgang” viser at AUF nå var på gli når de gjaldt kravet om en enstatsløsning, slik det ble fremsatt på landsmøtet i 1971.

²⁴² Tveit, *Alt for Israel*, 587.

²⁴³ *Arbeiderungdommen*, ”AUF med observatør i FN”, 1975, nr. 10-11. Før Thorbjørn Jagland hadde AUF hatt to ungdomsobservatører ved FN. Arne Treholt var den første ungdomsobservatøren i 1971. Terje I. Olsen var observatør i 1972. Ordningen var betalt av Utenriksdepartementet.

²⁴⁴ Arbark. AUF. Boks Ab - L0012, Mappe: Sentralstyreprotokoll 1976. ”Norges politikk under FN’s 31. Generalforsamling”.

²⁴⁵ Arbark. AUF. Boks Ab - L0012, Mappe: Sentralstyreprotokoll 1976. ”Norges politikk under FN’s 31. Generalforsamling”.

²⁴⁶ De øvrige landene var Israel, USA, Island, Costa Rica, Bolivia, Chile og Nicaragua. Wendelbo, ”DNA og Midt-Austen”, 139.

Norsk Midtøsten-politikk var bygget på Sikkerhetsrådets resolusjoner 242 og 338. Men i praksis hadde ikke Norge ikke en ”upartisk” rolle i avstemningene i generalforsamlingen, påpekte AUF. Et annet eksempel var en resolusjon som ble vedtatt av generalforsamlingen i 1975 der det ble gitt uttrykk for at PLO måtte innbys til å delta på like fot med andre deltakere i alle møter og konferanser i FNs regi om Midtøsten. Her hadde Norge avstått fra å stemme. AUF ba utenriksministeren om at Norge i fremtiden måtte stemme for en lignende resolusjon. Palestinerne måtte bringes inn i forhandlingene, understreket sentralstyret.

Til tross for at AUF var svært skuffet over den norske holdningen i FN, var ikke tonen overfor den norske regjeringen og utenriksminister Frydenlund utpreget skarp. I ungdomsorganisasjonen hadde ledelsen forståelse for utenriksminister Frydenlunds meget forsiktige linje i Midtøsten-spørsmålet etter ”tilbakeslaget” i 1974. Da opplevde Frydenlund en proteststorm mot seg fra israelf venner i eget parti og fra opposisjonen, etter at han gikk inn for at PLO-leder Yassir Arafat skulle få tale i FN. Som formann i AUFs internasjonale utvalg satt Ragnar Nordgreen også i partiets internasjonale utvalg i årene fra 1975 til 1979. Han fikk et godt og vennskapelig forhold til Frydenlund.

Opplevelsen av Frydenlund var at han på en helt annen måte enn tidligere brukte internasjonalt utvalg til å drøfte og kvalitetssikre sine utspill. Det var det som gjorde det så moro å sitte i utvalget i disse årene. Vi var utålmodige og forbannet over det som hadde skjedd i 1974, men samtidig skjønnte vi situasjonen han var i. Det betyr ikke at vi delte hans konklusjoner. Men Frydenlund håndterte oss ikke bare med respekt, det var også en likeverdighet i måten han behandlet oss på.”²⁴⁷

Men fortsatt hadde Israels venner stor innflytelse i Arbeiderpartiet, et faktum AUF også var fullstendig klar over. Dette kan forklare hvorfor ungdomsorganisasjonen ikke gikk sterkere ut med støtte til Frydenlund høsten 1974, selv om AUF var enig med utenriksministeren.²⁴⁸

På gli i Midtøsten-spørsmålet

Siste halvdel av 1970-tallet var en periode som innebar store endringer i Midtøsten. Dette skulle også komme til å prege AUFs holdning til Palestina-konflikten. Arbeidet med å formulere nye standpunkter til konflikten var en langsom prosess frem mot årsmøtet i 1979. AUF hadde vedtatt å støtte PLO som representant for det palestinske folket. På midten av 1970-tallet var det ikke lenger entydig hva som var PLOs holdning.

²⁴⁷ Samtale med Ragnar Nordgreen 11.02.2010.

²⁴⁸ ”Ikke engang AUF kom offentlig ut med støtte til Frydenlund, selv om ungdomsorganisasjonen i sak var enig med ham.” Johansen, *Tendensen i norsk Midt-Øst-politikk*, 54.

PLO hadde vedtatt tipunksprogrammet som åpnet for en fredsavtale og etableringen av en palestinsk stat på Gaza og Vestbredden.²⁴⁹ Da frigjøringsorganisasjonen valgte å støtte den muslimske siden i den libanesiske borgerkrigen, var det begynnelsen på en lang rekke tilbakeslag for PLO. Samtidig ble organisasjonen splittet mellom "Nei-fronten" (Rejection front), som sa nei til tipunksprogrammet, og Fatah som var åpne for forhandlinger.²⁵⁰

Høsten 1976 mente internasjonalt utvalg at tiden var moden for å revidere retningslinjene for AUFs internasjonale arbeid. Blant annet skulle det vurderes hvordan tidligere vedtak var blitt fulgt opp.²⁵¹ Midtøsten ble spesielt trukket fram. I første omgang ble det bestemt at AUF skulle henvende seg til den israelske søsterorganisasjonen Hamishmeret Hatzeira for å få en uttalelse om dens syn på situasjonen i Midtøsten.²⁵² Dette tyder på at AUF også la vekt på å lytte til israelske synspunkter, noe Rune Gerhardsen hadde tatt til orde for etter sitt Israel-besøk året før.

Men hva med solidariteten overfor palestinerne? Utvalget bemerket at siden prinsippvedtaket i 1971 om å sende en solidaritetsdelegasjon til Midtøsten for besøke blant annet PLO, hadde flere fra AUF vært i Israel uten at dette ble fulgt opp. "Kan dette bety at AUF har endret sitt realitetssyn i denne saken," var spørsmålet som ble stilt.²⁵³

Senere kom internasjonalt utvalg fram til at formen på landsmøtevedtaket fra 1971 var for "bastant".²⁵⁴ Her tenkte utvalget først og fremst på spørsmålet om en enstatsløsning. I 1971 hadde AUF støttet målsettingen om en demokratisk palestinsk stat med like rettigheter for alle. Nå ønsket internasjonalt utvalg en uttalelse som gikk mer i retning av et finsk forslag fra IUSY-kongressen i 1977. Her het det at en varig fredsløsning i *det lange løp* best kunne oppnås ved at det ble opprettet et forent, demokratisk Palestina.²⁵⁵

I et intervju våren 1978 slo AUF-formann Thorbjørn Jagland fast at AUF fortsatt mente at prinsippet om en enstatsløsning var riktig på lang sikt.²⁵⁶ Men slik situasjonen var i Midtøsten var ikke dette aktuell politikk akkurat da. AUF hadde registrert en viss glidning innenfor PLO i retning av at et kompromiss-standpunkt var det mest realistiske. "Kompromisset må bestå i at man fastslår Israels rett til å leve videre sammen med at palestinerne får sin egen stat," mente Jagland. Enhver løsning på konflikten måtte ha som

²⁴⁹ Vågstøl, "Den norske solidaritetsrørsla for Palestina", 46.

²⁵⁰ Ibid.

²⁵¹ Arbark. AUF. Boks Da – 0299. Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 08.09.1976.

²⁵² Ibid.

²⁵³ Arbark. AUF. Boks Da-0299. Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 20.09.1976.

²⁵⁴ Arbark. AUF. Boks Da-0315. Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 15.11.1977.

²⁵⁵ Ibid. "Resolutions for the XII Congress of IUSY: "In the long run this could best be accomplished by the establishment of a unified, democratic Palestine."

²⁵⁶ *Palestina-Nytt*, "I brennpunktet", 1978, nr. 4

utgangspunkt at staten Israel var et faktum. En israelsk og en palestinsk stat, side om side, var etter AUFs mening den eneste realistiske veien mot det endelige målet om en demokratisk stat i hele Palestina, slo AUF-formannen fast.

I februar 1978 samlet AUFs ledelse seg om ti hovedpunkter som skulle utgjøre AUFs holdning til konflikten, og som skulle drøftes i organisasjonen fram mot landsmøtet i 1979.²⁵⁷ I det endelige forslaget til sentralstyret ble det føyd til ytterligere to punkter.²⁵⁸ Viktigst var første punkt som innebar full støtte til det palestinske folkets rettigheter. Dette innebar at palestinerne måtte få rett til å vende hjem til sitt eget land. Et eget punkt presiserte dessuten at palestinerne i Israel måtte gis fulle og uinnskrenkede borger- og menneskerettigheter der. Punkt nummer tre slo fast at staten Israel var et faktum og måtte få være til innenfor trygge landegrenser. AUF understreket at dette standpunktet var knyttet opp til kravet om at alle folkegruppene i Israel, inkludert palestinerne, måtte ha de samme rettighetene. Et eget punkt slo fast at PLO måtte godkjennes som talsmann for det palestinske folket.

Men hva innebar det rent konkret at palestinerne måtte få vende hjem til sitt eget land, slik AUF krevde? I sitt forslag kom sentralstyret overhodet ikke inn på om det så for seg en egen palestinsk stat eller en felles stat som inkluderte både palestinere og jøder. En mulig forklaring på dette er at det nå var ganske uklart hva PLO mente om dette spørsmålet. ”Vi visste ikke hvor PLO sto på dette tidspunktet. Det var kanskje ikke så rart, vi hadde inntrykk av at frigjøringsorganisasjonen ikke visste det selv heller,”²⁵⁹ sier Ragnar Nordgreen.

Samtidig som AUF arbeidet med å formulere et nytt syn på Midtøsten-konflikten pågikk det fredsforhandlinger mellom Egypt og Israel. Til å begynne med stilte AUF seg positivt til tilnærmingen mellom de to landene. Et viktig punkt var at Egypts president Anwar Sadat gjennom sitt initiativ hadde vist at han aksepterte Israels eksistens.²⁶⁰ For det andre hadde de tosidige forhandlingene vist at samtaler var mulige. En barriere var brutt, mente AUFs sentralstyre. Men våren 1978 var det ennå for tidlig å si om disse forhandlingene innebar noen forbedring når det gjaldt palestineres situasjon.

Israels invasjon i Sør-Libanon i mars 1978 kompliserte situasjonen i Midtøsten ytterligere. Målet var å få slutt på PLO-dominansen i området. Dette var en aksjon som AUF tok kraftig avstand fra, og Israel ble oppfordret til å trekke seg ut av landet så fort som

²⁵⁷ Arbark. AUF. Boks Da - 0333, Mappe: 052. ”Utkast til Inter-info om konflikten i Midtøsten, 01.02.1978.

²⁵⁸ Arbark. AUF i Oslos arkiv. Boks E-0008. AUFs 36. ordinære landsmøte. 22-25. Mars 1979. Innkomne forslag. Landsmøtehefte nr. 1. Et av punktene som ble føyd til var et krav om at Libanons selvstendighet måtte respekteres.

²⁵⁹ Samtale med Ragnar Nordgreen 11.03.2010.

²⁶⁰ Arbark: AUF. Boks Da-0333, Mappe: 052. ”Utkast til Inter-info om konflikten i Midtøsten, 01.02.1978.

mulig.²⁶¹ Thorbjørn Jagland mente det var viktig at opinionen i de enkelte land presset på så hardt de kunne for at Israel skulle trekke seg ut. ”Denne opinionen er voksende i mange viktige land, blant andre USA og ikke minst i Israel. Vi tror ikke det er mulig å holde seg i Sør-Libanon hvis dette presset fortsetter,”²⁶² registrerte AUF-formannen.

I første omgang førte fredsforhandlingene i Midtøsten fram til den såkalte Camp David-avtalen som ble undertegnet i september 1978. Håpet om en varig fred mellom Egypt og Israel var nå styrket, men AUF konstaterte at det fremdeles sto igjen uløste problemer.²⁶³ En avtale i Midtøsten måtte ikke bli en avtale bare mellom to parter i konflikten. Bare en mest mulig samlende fredsavtale for Midtøsten ville kunne ta hensyn til palestinerne interesser, fremhevet landsstyret.²⁶⁴ I fredsforhandlingene hadde Egypt forsøkt å trekke flere sider av konflikten inn drøftingene, men dette hadde blitt avvist av Israel. Landsstyret uttalte derfor at det fullt og helt var Israels ansvar at det ikke var fred i Midtøsten

AUF stilte seg dessuten uforstående til at Nobels fredspris for 1978 gikk til Anwar Sadat og Menachim Begin, og tok til orde for å endre sammensetningen av Nobelkomiteen.²⁶⁵ Begge fredsprisvinnerne hadde vist en uforsonlig og undertrykkende holdning overfor de palestinske flyktningene og nøden blant det palestinske folk, kommenterte Arbeiderungdommen på lederplass.

Det kan se ut til at kritikken av israelske myndigheter igjen ble skjerpet fra 1978. Dette skyldtes først og fremst invasjonen i Sør-Libanon dette året og Israels motarbeiding av en fredsløsning som også omfattet palestinerne. Sentralstyret mente likevel at det var viktig for AUF å formulere et syn som tok hensyn til begge parter i Midtøsten-konflikten. I følge Ragnar Nordgreen var det helt åpenbare grunner til at AUF landet på et mer nyansert syn på konflikten i forkant av landsmøtet i 1979.

”Vi var opptatt av at det skulle bli politikk ut av vårt standpunkt. Skulle vi få gjennomslag for et pro-palestinsk syn i Arbeiderpartiet, var det nokså åpenbart at vi måtte ta utgangspunkt i fynd-ordet ”Israels rett til å eksistere”. Muligens så vi ikke alvoret i en slik formulering den gang, som nå. Vi ønsket ikke å bli marginalisert i Midtøsten-debatten. Dette var et nødvendig synspunkt for å få gjennomslag for det vi mente.”²⁶⁶

Samtidig skilte selve arbeidet med å formulere et nytt syn på Midtøsten-konflikten seg ut fra tilsvarende bestrebelser i forkant av landsmøtet i 1971. Prosessen tok nå lengre tid og debatten

²⁶¹ *Palestina-Nytt*, ”I brennpunktet”, 1978, nr.4

²⁶² Ibid.

²⁶³ Arbark. AUF. Boks Da-0350. Mappe: 052. Protokoll fra Landsstyret, Voksenkollen 18-19.11.1978

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid.

²⁶⁶ Samtale med Ragnar Nordgreen 11.03.2010.

var bredere. Standpunktet var mer gjennomarbeidet og kvalifisert. ”Det ble bygd mye mer på kunnskap enn det vi kunne gjøre i 1971,” sier Nordgreen.²⁶⁷

AUFs formann Thorbjørn Jagland hadde gitt uttrykk for at en tostatsløsning var det mest realistiske på kort sikt. Men ikke alle var enige i dette synspunktet. En måned før landsmøtet i mars 1979 uttalte årsmøtet i Oslo AUF at det måtte opprettes en sekularisert stat med like rettigheter for jøder og palestinere.²⁶⁸ Landsmøtevedtaket fra 1971 sto altså fortsatt sterkt i dette lokallaget. At det kom til å bli debatt på landsmøtet, var ganske åpenbart. Var det mulig for ungdomsorganisasjonen å gå inn for ”full støtte til det palestinske folks rettigheter”, samtidig som Israels interesser ble ivaretatt?

Landsmøtet 1979

Utviklingen i Midtøsten i løpet av 1978 gjorde altså sitt til at Palestina-spørsmålet ble et høyaktuelt tema da AUF avholdt sitt landsmøte våren 1979.

Kritikken av sentralstyrets forslag til et nytt Midtøsten-vedtak kom ikke uventet fra Oslo AUF. Distriktslagets formann Øystein Mæland mente at dette forslaget både var preget av uklarheter og selvmotsigelser.²⁶⁹ I første punkt tok sentralstyret til orde for full støtte til palestinernes rettigheter. Mæland mente at dette ikke ble fulgt opp i resten av forslaget. Dersom man anerkjente PLO som talsmann for det palestinske folket, så innebar også dette støtte for PLOs krav; en demokratisk stat i Palestina. Oslo AUF så ingen grunn til å la være å støtte palestinernes krav om en enstatsløsning, selv om en slik løsning ikke virket realistisk i overskuelig framtid. ”Kampen for fred i Midtøsten vil bli en lang kamp, men tidsperspektivet må ikke være retningsgivende for våre standpunkter og prinsipper i spørsmålet om støtte til et folk som undertrykkes og fornedres. Slik som tilfellet er med det palestinske folk.”²⁷⁰

Tilhengerne av en tostatsløsning mente også at støtten til palestinernes rettigheter var kommet for dårlig fram i sentralstyrets forslag. Reidar Hansen fra Akershus AUF gikk inn for palestinernes rett til en egen stat burde inn i forslaget.²⁷¹ Han fikk støtte fra Egil Knudsen i landsstyret. En tostatsløsning var et forsøk på å komme fram til en mulig løsning på konflikten, slik AUF-formann Thorbjørn Jagland tidligere hadde hevdet. Når fremtredende

²⁶⁷ Samtale med Ragnar Nordgreen 11.03.2010.

²⁶⁸ Arbark. AUF i Oslos arkiv. E-0012. Mappe: Årsmøteberetning 1977-80. Beretning AUF i Oslo 17.02.1979-16.02.1980.

²⁶⁹ Protokoll fra AUFs 36. landsmøte 22.- 25.mars 1979: 70.

²⁷⁰ Ibid: 72.

²⁷¹ Ibid.

ledere i PLO hadde antydnet mer realistiske løsninger, da måtte også AUF kunne gjøre der. ”Det er ingen grunn til at AUF skal være mer radikal enn ledelsen i PLO,” mente Knudsen.²⁷²

Det var Ragnar Nordgreen som hadde hatt ansvaret for saksområdet Midtøsten i sentralstyret. I sitt innlegg kunne han konstatere at uenigheten om hvorvidt organisasjonen burde gå inn for en enstats- eller tostatsløsning stakk dypere enn i AUFs rekke. Selv innad i PLO var det strid om dette spørsmålet. I følge Nordgreen var dette grunnen til at sentralstyret hadde unnlatt å fremme et forslag som gikk inn for ett av de to alternativene. Det var ikke opp til Fylkingen å løse PLOs problemer, men opp til PLO selv, forklarte han.

Da sentralstyrets forslag kom opp til votering, forelå det dissens fra to medlemmer i Oslo AUF, Vigdis Fossum og Jens Stoltenberg. Stoltenberg begrunnet dissensen med at det måtte slås helt fast hva som var palestinernes grunnleggende rett; nemlig en demokratisk, sekularisert stat i Palestina. Samtidig ønsket Stoltenberg å stryke punkt 3 i sentralstyrets forslag. Det var dette punktet som slo fast at Israel måtte få være til innenfor trygge grenser.

Det som kan synes klart, er at AUFs Midtøsten-standpunkt fra 1971 fortsatt levde i i beste velgående i Oslo AUF. For tilhengerne av en enstatsløsning var det problematisk at AUF skulle gå inn for fullt utviklede borger- og menneskerettigheter for palestinere i Israel, samtidig som det ble slått fast at staten Israel var et faktum og måtte få eksistere innenfor trygge landegrenser. Det var selve statssystemet i Israel som undertrykket palestinerne, mente Oslo AUF.

Debatten under landsmøtet viste dessuten at det hersket tvil i AUF om hva som var PLOs ”egentlige” krav i spørsmålet om palestinernes rettigheter. Tilhengerne av en enstatsløsning hevdet bestemt at PLOs uttalte krav og offisielle politikk var en demokratisk stat i Palestina. Sentralstyret mente på sin side at det var kommet klart til uttrykk fra ”fremstående talsmenn i PLO at de vil kunne akseptere en egen palestinsk stat i Midtøsten”.²⁷³

Landsmøtet vedtok til slutt sentralstyrets innstilling, og dermed gikk AUF formelt sett verken inn for en enstatsløsning eller en tostatsløsning i Palestina. Selv om det eksisterte to ulike syn på dette spørsmålet i ungdomsorganisasjonen, var den politiske uenigheten i Midtøsten-spørsmålet ikke stor. Støtten til palestinerne og PLO sto fast, det var både flertallet og mindretallet enige om.

Thorbjørn Jagland arbeidet nå for å vinne fram i Arbeiderpartiet for ungdomsorganisasjonens syn på konflikten mellom palestinerne og Israel. På et møte i Oslo

²⁷² Ibid: 74.

²⁷³ Ibid., 72.

Arbeidersamfunn høsten 1979 var temaet ”Norge og PLO”. Jagland gikk på talerstolen og uttalte klar støtte til PLO. Samtidig la han fram det som etter hvert hadde blitt AUFs syn på spørsmålet om en egen stat for palestinerne: På kort sikt var det mest realistiske en egen stat for palestinerne. I det lange løp var likevel en stat der jøder og palestinere kunne leve side om side det mest rettferdige.

Vi har alt for lenge hatt et ensidig standpunkt for Israel uten å se den desperate situasjonen palestinere lever i enten som fremmede uten demokratiske rettigheter i Israel, eller som flyktninger på Israel-okkuperte områder og i andre arabiske land. Nå er verdensopinionen i ferd med å løpe fra oss igjen. Over hele verden er det forståelse for palestinernes sak.”²⁷⁴

Uttalelsen fra møtet gikk svært langt i retning av å anerkjenne PLO. Oslo Arbeidersamfunn konstaterte at PLO var den eneste organisasjonen som hadde bred anerkjennelse både i det internasjonale samfunn og i det palestinske folket selv. Det ble også pekt på at PLO hadde innledet en ny politisk kurs.

Den siste tiden har det også vært klare tegn til at PLO vil være rede til å godta en forhandlingsløsning som er basert på anerkjennelse av staten Israel og på opprettelsen av en egen palestinsk stat. Denne nye og ansvarlige linjen bør ikke avfeies, men brukes som et utgangspunkt for kontakt med sikte på å skape grunnlag for varige forhandlingsløsninger.”²⁷⁵

For AUF og Jagland må denne uttalelsen ha fortonet seg som en liten seier. Et vedtak i Oslo Arbeidersamfunn, og spesielt på denne tiden, hadde stor betydning i Arbeiderpartiet. Det var det største partilaget i Arbeiderpartiet, og omfattet fremtredende tillitsmenn både i fagbevegelse og partiet.²⁷⁶ Samtidig var vedtaket enstemmig.

Nattlig møte med Arafat

Tanken om å sende en solidaritetsdelegasjon fra AUF for å besøke palestinerne hadde eksistert siden begynnelsen av 1970-tallet, og gikk også inn som en del av Midtøsten-vedtaket på landsmøtet i 1971. Men i praksis var ikke dette fulgt opp. Først i 1980 ble et slikt besøk en realitet.

Formålet med besøket var todelt. For det første ønsket AUF å vise solidaritet med palestinernes kamp for å få vende tilbake til hjemlandet. For det andre ønsket delegasjonen å

²⁷⁴ *Palestina-Nytt*, ”DNA må vise solidaritet med palestinernes kamp”, 1979, nr.7: 2. Referat fra Thorbjørn Jaglands tale i Oslo Arbeidersamfunn 09.11.1979.

²⁷⁵ Arbark. Oslo Arbeidersamfunns arkiv. Aa - Møtebøker, styre- og medlemsmøter. Møtebøker 1977-1981. Referat fra møte 9. November 1979.

²⁷⁶ Samtale med Ragnar Nordgreen 11.03.2010.

skaffe informasjon om Palestina-spørsmålet, situasjonen i Libanon og forholdene i Midtøsten generelt.²⁷⁷

For AUF-formann Thorbjørn Jagland og de andre i delegasjonen var møtet med PLO-leder Yassir Arafat høydepunktet under besøket. Møtet med PLO-lederen fant sted midt på natten. I følge *Arbeiderungdommen* hadde AUF-delegasjonen under møtet fått bekreftet at landsmøtets vedtak om en todelt strategi var riktig. PLO-leder Yassir Arafat hadde vist til flere vedtak i frigjøringsorganisasjonen om denne strategien.

”Et samlet Palestina – med like rettigheter og plikter for alle – kan ikke bli en realitet før jødene selv har innsett at dette er i deres interesse. Dette er vårt langsiktige mål. På kortere sikt ønsker vi å etablere en fri og uavhengig stat på alle områder som blir befridd eller frigitt. Dette inkluderer Gaza og Vestbredden”²⁷⁸

I følge Arafat var påstandene om at PLO vil kaste Israel på sjøen useriøse. ”I sin propaganda sier israelerne at vi vil kaste dem på sjøen, mens det i realiteten er de som har kastet oss ut i ørkenen.”

Overfor Arafat uttrykte Jagland håp om at den neste delegasjonen fra Norge ville bli en partidelegasjon, noe som Arafat også hadde forventninger om.

”Jeg er fullstendig klar over den sterke pro-israelske holdningen som råder i Norge, men vi har med glede registrert at folk etter hvert har begynt å se mer enn den ene siden av konflikten. Særlig gjelder dette ungdommen, og vi ser på det med glede.”²⁷⁹

Møtet med nestlederen i PLO, Farouk Khadoumi, ble sannsynligvis en tankevekker for AUF-ungdommene. Fire uker før hadde Sovjetunionen invadert Afghanistan, og AUF’erne argumenterte energisk mot at PLO ikke hadde gått ut med en fordømmelse av invasjonen. Thorbjørn Jagland viste til at PLOs passive holdning til saken ikke ble forstått i Norge. ”Dere kan sitte trygt hjemme i Norge og kritisere hvem dere vil – som NATO-allierte. Vi søker venner og støtte hvor vi kan finne den,”²⁸⁰ hadde Khadoumi slått fast.

Under det ukeslange besøket fikk AUF’erne også tid til å sette seg inn i situasjonen i det krigsherjede Sør-Libanon. Blant annet ble flyktingeleiren Rashedieh ved byen Tuayr besøkt. Og fra middelalderborgen Beaufort, som var PLOs viktigste post i sør, kunne delegasjonen med egne øyene se de israelske stillingene ved Golan og FN-styrkenes posisjoner på andre siden av Litani-elven.

²⁷⁷ *Palestina-Nytt*, ”Norge må snarest knytte kontakt med PLO”, 1980, nr. 2:3.

²⁷⁸ *Arbeiderungdommen*, ”Jeg ser fram til en invitasjon fra Norge”, 1980, nr. 2, 1980:13.

²⁷⁹ *Ibid.*

²⁸⁰ *Ibid.*, 14.

For AUF ble delegasjonsreisen til Libanon et vendepunkt i solidaritetsarbeidet overfor palestinerne. Besøket skapte en interesse og et engasjement for Midtøsten som ikke hadde vært tilstede hos en sittende AUF-ledelse i noen periode tidligere. Under reisen hadde formann Thorbjørn Jagland blitt styrket i troen på at Norge burde knytte sterkere kontakter med PLO.²⁸¹ I ledelsen var det enighet om at AUF burde trappe opp sitt solidaritetsarbeid.²⁸² Blant annet måtte det arbeides aktivt i partiet og fagbevegelsen. Jagland slo fast at PLOs stilling var i ferd med å modnes i arbeiderbevegelsen, og nå gjaldt det å følge opp. En mulighet for å påvirke resten av arbeiderbevegelsen i dette spørsmålet skulle AUF få igjennom arbeidet i "Fellesutvalget for Palestina", som ble dratt i gang våren 1980.

Tverrpolitisk samarbeid og Fellesutvalget for Palestina

I et notat til landsstyret i januar 1976 tok AUF-leder Sissel Rønbeck og sekretær Alf Hildrum opp problemene rundt AUFs tverrpolitiske samarbeid.²⁸³ Her ble det hevdet at en tverrpolitisk opptreden hadde størst effekt så lenge dette ikke var den normale arbeidsformen. En for hyppig bruk av dette virkemiddelet ville redusere effekten av denne arbeidsformen. Dessuten hadde AUF begrensede ressurser, og omfattende tverrpolitisk deltakelse kunne lett føre til at organisasjonen avga ressurser som man kunne bruke på egne prioriterte oppgaver. Det kan altså synes som om ledelsen i AUF på midten av 1970-tallet var skeptisk til tverrpolitisk samarbeid. I alle fall kan det se ut som om ledelsen mente at ulempene ved tverrpolitisk samarbeid var langt flere enn fordelene.

Spesielt representerte AKP (m-l) et problem når det gjaldt samarbeidsspørsmål. I så måte var Midtøsten et spesifikt saksområde der AUF hadde dårlige erfaringer. Gjennom hele 1970-tallet sto derfor AUF utenfor det organiserte solidaritetsarbeidet som var rettet mot palestinerne.

Splittelsen i Palestinakomiteen skulle endre på dette. I 1976 brøt et lite mindretall ut og dannet en ny solidaritetsorganisasjon, Palestinafronten. Det var uenighet om en parole som kritiserte Sovjetunionen som utløste bruddet.²⁸⁴ Ganske raskt fikk organisasjonen tilsig av palestina-venner som hadde stått utenfor Palestinakomiteen. En av dem var Nils

²⁸¹ Ibid.

²⁸² Arbark. AUF. Boks Da - 0366, Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 15.04.1980.

²⁸³ Arbark. AUF. Boks Da - 0299, Mappe: 053c. "AUFs landstyremøte 23-25.01.1976. Notat nr. 5 fra Sissel Rønbeck og Alf Hildrum vedr. "Forholdet til det tverrpolitiske samarbeidet".

²⁸⁴ I følge Tarjei Vågstøl var det to viktige forklaringer på splittelsen: For det første så ledelsen i Palestinakomiteen det som så viktig å kritisere Sovjetunionen at enhver parole som ikke fulgte dens sovjet-analyse, måtte være sovjetvennlig. For det andre så mindretallet i Palestinakomiteen dette som et uttrykk for at Palestinakomiteen egentlig var en underorganisasjon av AKP (m-l), og at det derfor var umulig å arbeide under slike forhold. Vågstøl, "Den norsk solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986", 52-57.

Butenschøn, som ble valgt til Palestinafrontens første leder i 1976. For Butenschøn var det viktig å vinne bredere støtte i Norge for palestinernes sak. Det betydde at Palestinafronten måtte jobbe opp mot politiske partier og organisasjoner. Planen var å begynne med partiene som befant seg lengst til venstre og deretter bevege seg mot fagbevegelsen og Arbeiderpartiet.²⁸⁵

Denne strategien første fram ganske umiddelbart.²⁸⁶ På sitt landsmøte i 1977 vedtok Sosialistisk Venstreparti å støtte PLOs kamp for en demokratisk stat i Palestina.²⁸⁷ Når det gjaldt Arbeiderpartiet, mente Palestinafronten at det var best å begynne utenfor partiet: Til syvende og sist må sosialdemokratiet nås gjennom fagbevegelsen og ungdomsorganisasjonen”, sa Odd Kristian Reme under en innledning på landsstyremøtet 10. september 1978.²⁸⁸ I et strateginotat fra Palestinafrontens landsmøte i 1979 ble denne fremgangsmåten ytterligere konkretisert og la grunnlaget for et målrettet arbeid, spesielt opp mot fagbevegelsen.²⁸⁹

AUF kom i starten til å forholde seg avventende til Palestinafronten. Da Palestinafronten tok initiativ til en demonstrasjon i forbindelse med 30-årsdagen for opprettelsen av Israel i mai 1978, valgte AUF å ikke slutte seg til demonstrasjonen fordi de ikke kunne akseptere parolene.²⁹⁰ Senere på året tok Palestinafronten initiativ til en demonstrasjon som skulle markere motstand mot fredspristildelingen til Anwar Sadat og Menachem Begin. Denne gangen takket AUF ja. ”Selv om parolene ikke er akkurat tilfredsstillende, har de etterhvert blitt i god overensstemmelse med AUFs syn - at hovedsaken må være å uttrykke støtte til palestinerne,”²⁹¹ het det fra sentralstyret.

En ungdomsorganisasjon som ikke hadde problemer med Palestinafrontens paroler var Sosialistisk Ungdom (SU). På landsmøtet i 1977 hadde SU vedtatt at de stilte seg ”...solidarisk med det palestinske folkets frigjøringskamp mot imperialismen, sionisme og den arabiske reaksjonen”.²⁹² For SFs ungdomsorganisasjon betydde dette en demokratisk stat i hele Palestina. I et intervju med *Palestina-Nytt* fremhevet SU-leder Aud Halvorsen at opprettelsen av Palestinafronten betydde at også medlemmer i SU nå kunne ta del i

²⁸⁵ Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina”, 63.

²⁸⁶ Ibid. Nils Butenschøn ble valgt inn i SVs utenrikspolitiske utvalg i 1977.

²⁸⁷ *Palestina-Nytt*, 1977, nr. 2:3.

²⁸⁸ Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina”, 63.

²⁸⁹ Ibid., 82.

²⁹⁰ Arbark. AUF. Boks Da - 0333. Mappe :050. Protokoll fra møte i Arbeidsutvalget 28.04.1978.

²⁹¹ Arbark. AUF. Boks Ab - L0013. Møtebøker - Sentralstyret. Mappe: Sentralstyreprotokoll 1978. Møte i sentralstyret 30.11.1978. Sak 373: Demonstrasjon mot fredsprisutdelingen.

²⁹² *Palestina-Nytt*, ”I brennpunktet”, 1977, nr 1-2:11.

solidaritetsarbeidet.²⁹³ Halvorsen understreket dessuten at Palestinafronten hadde hatt stor betydning for SVs videre utvikling. ”Utviklinga i SV syner at ungdomsorganisasjonane kan påverke moderpartia. Eg oppmodar difor andre ungdomsorganisasjonar om å påverka deira moderparti til å ta et prinsipielt rett standpunkt i dette viktige spørsmålet,”²⁹⁴ var appellen fra SU-lederen.

Palestinafronten hadde siden 1978 planer om å danne en paraplyorganisasjon for solidaritetsarbeidet med Palestina. Men oppslutningen hadde vært dårlig. Løsningen ble i stedet et aksjonsfelleskap rundt enkelte vedtatte paroler. Men i april 1980, etter grundig forarbeid, inviterte Palestinafronten en rekke organisasjoner for å drøfte opprettelsen av et Fellesutvalg for Palestina. Noen uker senere så Fellesutvalget (FUP) dagens lys. Ny leder ble Siri Bjerke, som på denne tiden var vararepresentant til sentralstyret i AUF. AUF fikk dessuten sekretærfunksjon for utvalget. Listen over organisasjoner som var med, viste bred oppslutning om FUP.²⁹⁵

For AUF var det på dette tidspunktet naturlig å gå inn i et slikt samarbeid. Ungdomsorganisasjonen hadde samtidig med stiftelsen av FUP vedtatt å prioritere Midtøstenarbeidet frem mot neste landsmøte i 1981.²⁹⁶ Både AUF og Palestinafronten ønsket å få gjennomslag for sitt syn i Arbeiderpartiet og fagbevegelsen. Eksistensen av Fellesutvalget ville dessuten kunne få betydning for å markere hvor bredt Palestina-spørsmålet sto, både i opinionen og på organisasjonsplanet.²⁹⁷ Parolegrunnlaget var dessuten akseptabelt og i tråd med AUFs syn på Midtøsten-konflikten:²⁹⁸ Støtt den palestinske frigjøringskampen. For et fritt og demokratisk Palestina. Anerkjenn PLO, det palestinske folkets eneste rettmessige representant”²⁹⁹

FUPs satte ganske umiddelbart i gang med en underskriftskampanje for å samle støtte til en anerkjennelse av PLO. Ved siden av dette forsøkte medlemsorganisasjonene å påvirke sine egne moderorganisasjoner og Utenriksdepartementet. Men til tross for at det var knyttet store forventninger til underskriftsaksjonen, ble den aldri noen suksess. Fra 1982 ble den lagt på is. FUP ble aldri noen pådriver for en endring i den norske opinionen i Midtøsten-

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Ibid.

²⁹⁵ Organisasjonene som var med, var AUF, Ghassan Khanafania kulturfond, Norges Kommunistiske Parti, Norges Kommunistiske Ungdomsforbund, Noregs Unge Venstre, Norsk Kvinneforbund, Norsk Studentunion, Palestinafronten, Senterungdommens Landsforbund, Sosialistisk Ungdom, Sosialistisk Venstreparti.

²⁹⁶ Arbark. AUF. Boks Da – 0366. Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 15.04.1980.

²⁹⁷ *Palestina-Nytt* 1980, nr 4: 4.

²⁹⁸ Arbark. AUF. Boks Da – 0366. Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 15.04.1980.

²⁹⁹ Arbark. AUF. Boks Da – 0366. Mappe: 054c. Protokoll fra møte i internasjonalt utvalg 15.04.1980.

spørsmålet. Palestinafronten tok på seg skylden for dette fordi den ikke hadde hatt nok ressurser til å drive dette arbeid.

I sin masteroppgave om solidaritetsbevegelsen i Norge presenterer Tarjei Vågstøl en alternativ forklaring. Da FUP satte i gang sitt arbeid på begynnelsen av 1980-tallet kan det godt være at kravet om støtte til PLO var i ferd med å vinne såpass stor oppslutning i organisasjons- og parti-Norge at et koordinerende utvalg var overflødig. Dette synes å være en rimelig forklaring på at FUP etter noen få år gikk inn i fullstendig passivitet, samtidig som man i det politiske miljø opplevde et gjennombrudd for støtten og anerkjennelsen av PLO i Norge. For AUF ble deltakelsen i FUP et unntak når det gjelder ungdomsorganisasjonens engasjement i det tverrpolitiske arbeidet.³⁰⁰ Det understreker først og fremst at Midtøsten nå var et område som AUF prioriterte sterkt.

Gjennombrudd i fagbevegelse og parti

De første årene av 1980-tallet var en periode der en ny holdning til Midtøsten-spørsmålet brøt fram innen arbeiderbevegelsen. Helt siden 1971 hadde AUF uttrykt støtte til palestinerne rettigheter og til tider rettet skarp kritikk mot Israels politikk. Og fra 1980 og utover ble solidaritetsarbeidet overfor palestinerne høyt prioritert. Et par år senere skulle både fagbevegelsen og partiet følge etter.

Palestinafronten og Kjell Bygstad hadde arbeidet målrettet mot fagbevegelsen siden 1978. Dette året ble to representanter for den palestinske arbeiderunionen PTUF invitert til Norge av 16 tillitsvalgte fra ulike norske fagforbund og fagforeninger.³⁰¹ De to palestinske representantene la ut på en landsomfattende turné der det ble knyttet kontakter med norsk fagbevegelse. Noen måneder senere reiste en norsk fagforeningsdelegasjon til Damaskus og Libanon på gjensitt. Året etter var den palestinske arbeiderunionen tilbake i Norge og møtte representanter for LO-forbundene Kjemisk, Transport, Grafisk, Sosionom og Arbeidsmannsforbundet.³⁰² PTUF-representantene hadde også møter med partiledelsen i SV, NKP, DNA og AUF. I 1980 dro lederne fra fagforbundene som hadde fremstått som palestinavennlige sammen med Kjell Bygstad til Beirut. I rapporten som ble levert da

³⁰⁰ Arbark. AUF. Boks Da 0377. Mappe: 054c. "Notat om AUFs internasjonale arbeid", 4. "AUF har med unntak av Fellesutvalget for Palestina et relativt passivt forhold til de tverrpolitiske solidaritetsorganisasjonene."

³⁰¹ Kjell Bygstad, *Norsk Midt-Østen politikk og solidaritetsarbeidet for palestinerne*, Tidsskriftet Vardøger, oktober 2004, 182-183.

³⁰² Vågstøl, "Solidaritetsrørsla for Palestina", 83.

delegasjonen kom hjem igjen, ble det gitt betingelsesløs støtte til palestinerne motstandskamp. Israel ble beskrevet i negative ordelag.³⁰³

Spørsmålet om LOs kontakter med den palestinske arbeiderunionen ble behandlet på LO-kongressen i 1981. Kongressen vedtok å likestille PTUF og israelske Hisdatrut. Dette betydde ikke en anerkjennelse av PLOs program og krav, men en stor del av Kongressen ønsket en anerkjennelse av frigjøringsorganisasjonen.³⁰⁴

Samtidig kom det signaler fra Arbeiderpartiet om en lignende tilnærming. På landsmøtet i 1981 ble det vedtatt å utdype kontakten med PLO. Samme år møtte statsminister Gro Harlem Brundtland Yassir Arafat i Stockholm. I 1982 besøkte en offisiell partidelegasjon PLO-lederen i Tunis. Tilnærmingen til PLO resulterte i en rekke viktige vedtak: I 1982 vedtok Arbeiderpartiet at det måtte opprettes en palestinsk stat, og i 1983 ble PLO anerkjent. På dette tidspunktet var Arbeiderpartiet blitt et opposisjonsparti, og presset hardt på for en offisiell holdningsendring overfor PLO i årene som fulgte.

Hvilken rolle spilte AUF som pådriver for den holdningsendringen som skjedde innen arbeiderbevegelsen og i opinionen generelt i den perioden som her er behandlet? I en slik vurdering er det mange faktorer å ta hensyn til.

Viktigst for holdningsendringen i Norge, som i andre land, var nok de ytre begivenhetene. PLOs signaler om moderasjon og antydninger om en tostatsløsning i Palestina på begynnelsen av 1970-tallet fikk stor betydning for den offisielle norske Midtøsten-politikken og for hvordan opinionen generelt kom til å betrakte palestinerne. Konfliktene i Libanon fra 1978 og utover bør også nevnes i denne sammenhengen, spesielt Israels invasjon av Sør-Libanon i 1982. Konflikten førte med seg store sivile tap, og Israels anseelse dalte i den norske opinionen.³⁰⁵ I større grad enn før skulle denne konflikten også sette fokus på flyktningeproblemet. I denne sammenhengen kom fjernsynet til å spille en viktig rolle.³⁰⁶

Når det gjelder hjemlige forhold som fikk betydning for nordmenns holdning til Midtøsten-konflikten blir spesielt to forhold trukket frem. For det første fikk den norske deltakelsen i FN-styrken i Libanon fra 1978 stor betydning for den norske opinionen.³⁰⁷ Flere

³⁰³ Rovde, "I solidaritetens navn", 76. Fra LOs side var det spesielt formannen i Kjemisk, Arthur Svensson, som hadde tatt til orde for at den norske fagbevegelsen burde endre holdning til palestinerne og PLO. Kjemisk skulle bli det første LO-forbundet som støttet en anerkjennelse av PLO som forhandlingspart. Dette skjedde etter delegasjonsreisen i 1980. Dessuten valgte Kjemisk å bli med i Fellesutvalget for Palestina fra starten av i 1980.

³⁰⁴ Ibid., 79.

³⁰⁵ Johansen, *Jødefolket inntar en særstilling*, 133.

³⁰⁶ Ibid., 135.

³⁰⁷ Johansen: *Tendensen i norsk Midt-Øst-politikk*, 64. ; Tamnes, *Oljealder*, 379. ; Hilde Henriksen Waage, *Norwegians? Who needs Norwegians?: Explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East* (Oslo: PRIO Peace Research Institute, 2006), 42.

tusen nordmenn vendte i årenes løp hjem fra Midtøsten med et mindre ensidig pro-israelsk syn på konflikten. For det andre fikk Utenrikskomiteens reise til Midtøsten i januar 1977 stor betydning.³⁰⁸ Mange politikere kom hjem med et mye mer nyansert forhold til konflikten enn de hadde hatt på forhånd.

AUF hadde ingen innvirkning på de momentene som er nevnt ovenfor. Men AUFs ledelse hadde gjennom 1970-tallet en tett dialog med utenriksminister Knut Frydenlund, som var den politiske drivkraften i Norge når det gjaldt Midtøsten-konflikten. Gjennom arbeidet i partiets internasjonale utvalg hadde AUF muligheter for å bli hørt. Både Frydenlund og AUF arbeidet for at palestinerne sak skulle få større oppmerksomhet, og spilte således i denne henseende på samme lag.³⁰⁹ Men AUF hadde neppe noen avgjørende innvirkning på utformingen av norske offisielle standpunkter til Midtøsten-konflikten.

På slutten av 1970-tallet var det i alle fall helt tydelig at et hadde skjedd en holdningsendring i dette spørsmålet i Arbeiderpartiet. I interpellasjonsdebatten på Stortinget høsten 1979 var det flere representanter fra Arbeiderpartiet som gikk lenger enn utenriksminister Frydenlund i kravet om at Norge burde ta mer hensyn til palestinerne rettigheter.³¹⁰ Som vi har sett var dette et syn som AUF ved flere anledninger hadde gitt klart uttrykk for gjennom hele tiåret. Det er all grunn til å tro at det ble lagt merke til.

AUFs tydelige holdning i Midtøsten-spørsmålet hadde nok også en viss innvirkning på fagbevegelsen. Men her hadde nok Palestinafronten og Kjell Bygstads arbeid fra 1978 og fremover størst betydning. Det var først etter at sentrale tillitsvalgte begynte å reise til Midtøsten og knyttet kontakter med palestinsk fagbevegelse at LO for alvor startet sin tilnærming til PLO og inntok en mer pro-palestinsk holdning.

Knut Frydenlunds tålmodige "fotarbeid" som skrittvis førte til en oppmyking av den norske Midtøsten-politikken og Kjell Bygstads systematiske arbeid opp mot fagbevegelsen var nok de to enkeltfaktorene hjemme i Norge som bidro sterkest til holdningsendringen i den norske arbeiderbevegelsen når det gjelder Midtøsten-konflikten. Dersom man skal trekke frem noe spesielt når det gjelder AUFs betydning, må det først og fremst bli at ungdomsorganisasjonen helt siden 1971 holdt fast på sin støtte til palestinerne. Kursen var blitt justert underveis, men at AUF utviklet en større forståelse for Israels situasjon, betydde

³⁰⁸ Johansen: *Tendensen i norsk Midt-Øst-politikk*, 64-65. ; Tveit, *Alt for Israel*, 509-606.

³⁰⁹ "Frydenlund var veldig åpen for å diskutere utenrikspolitikk med oss. Jeg tror nok det skyldtes et ønske om også å ha støttespillere i forhold til det han mente var en nødvendig nyansering av norsk politikk på dette området." Samtale med Øystein Mæland 16.04.2010.

³¹⁰ Jahn Otto Johansen: *Tendensen i norsk Midt-Øst-politikk*. Norsk Utenrikspolitisk årbok 1979. Red. John Kristen Skogan, 61.

ikke redusert støtte til palestinerne. I det lange løp kom denne holdningen til å smitte over til store deler av partiet.

Det som kan synes klart, er at ved inngangen til 1980-tallet var det flere hendinger og krefter som dro i samme retning. Både ytre faktorer og hjemlige forhold bidro til at støtten til palestinerne økte i Norge, samtidig som Israel ble sterkt kritisert for sin politikk.

Oppsummering

AUF skulle de første årene etter landsmøtet i 1971 stå fast på sitt radikale krav om én demokratisk palestinsk stat med like rettigheter for alle. Støtteaksjonen for Israel høsten 1973 provoserte ledelsen i AUF, som kom med harde utfall mot initiativtagerne til aksjonen. Imidlertid viste oppslutningen rundt aksjonen at støtten til Israel i norsk politikk ikke lenger var like massiv.

I årene som fulgte skulle AUF i større grad enn før uttrykke forståelse også for Israels situasjon. AUF-formann Rune Gerhardsen hadde under sin reise i Israel i 1975 blitt positivt overrasket, blant annet fordi mange israelere ga uttrykk for nyanserte holdninger i Midtøsten-debatten. I følge Gerhardsen anerkjente Israel nå palestinerne krav om integritet og nasjonale rettigheter. Kravet om en enstatsløsning skulle ikke komme til å bli gjentatt av AUFs ledelse etter 1973. En viktig årsak var at PLO selv hadde antydnet muligheten for en tostatsløsning i 1974. Interne forhold i AUF hadde også betydning. Etter EF-kampen og landsmøtet i 1973 hadde mange medlemmer meldt seg ut av partiet. Dermed forsvant mange av de som hadde støttet sterkest opp om AUFs radikale Midtøsten-standpunkt. Samtidig var det viktig med en forsoning med Arbeiderpartiet, og Midtøsten-resolusjonen fra 1971 hadde skapt gnisninger i forhold til moderpartiet. I tillegg fikk AUF en ny partiledelse på midten av 1970-tallet.

AUF uttrykte i denne perioden skuffelse over hvordan Norge forholdt seg til Midtøsten-konflikten i FN. Imidlertid var ikke tonen overfor den norske regjeringen eller utenriksminister Knut Frydenlund utpreget skarp. AUF-ledelsen hadde forståelse for den forsiktige linjen Frydenlund hadde valgt i Midtøsten-spørsmålet etter 1974. Dessuten opplevde AUF-ledelsen at Frydenlund behandlet dem med respekt og likeverdighet.

I 1976 mente AUF-ledelsen at tiden var moden for å revidere ungdomsorganisasjonens Midtøsten-vedtak fra 1971. AUF hadde registrert en glidning innenfor PLO i retning av et kompromiss-standpunkt som innebar at Israel og en egen palestinsk stat kunne leve side om side. Etter hvert kom AUF til å betrakte denne løsningen som den mest realistiske. Men dette var ikke den eneste grunnen til at ungdomsorganisasjonen nå gikk inn for en tostatsløsning.

Slik ledelsen så det var det nødvendig å ta hensyn til begge partier i konflikten dersom AUF skulle få gjennomslag for et pro-palestinsk syn i Arbeiderpartiet.

I forkant at landsmøtet i 1979 gikk sentralstyret inn for full støtte til det palestinske folkets rettigheter, noe som innebar at palestinerne måtte få rett til å vende hjem til sitt eget land. Samtidig ble det understreket at staten Israel var et faktum og måtte få være til innenfor trygge landegrenser. Dette standpunktet var knyttet opp til kravet om at alle folkegruppene i Israel, inkludert palestinerne, måtte ha de samme rettighetene. Sentralstyrets forslag fikk flertall under landsmøtet dette året, men debatten viste at en enstatsløsning fortsatt hadde tilhengere i Oslo AUF. Selv om det nå eksisterte to syn på dette spørsmålet i organisasjonen, var den politiske uenigheten ikke stor. Støtten til palestinerne sto fast. Formelt sett hadde AUF verken gått inn for en enstats- eller tostatsløsning. Men fra nå av kom ungdomsorganisasjonens syn til å bli at en egen stat for palestinerne var det mest realistiske på kort sikt.

Delegasjonsreisen til Libanon og møtet med PLO-leder Yassir Arafat i januar 1980 ble for AUF et vendepunkt i solidaritetsarbeidet overfor palestinerne, og skapte et engasjement for saken som ikke hadde vært tilstede tidligere. Det ble vedtatt at solidaritetsarbeidet nå skulle trappes opp. Samtidig gikk AUF inn i Fellesutvalget for Palestina sammen med en rekke andre organisasjoner. Men Fellesutvalget aldri noen viktig pådriver for en holdningsendring i den norske opinionen i Midtøsten-spørsmålet. En av forklaringene er at støtten til PLO nå var i ferd med å vinne såpass stor oppslutning i opinionen at et slikt utvalg var overflødig.

Fra 1980 og utover hadde solidaritetsarbeidet overfor palestinerne høyeste prioritet hos AUF, og etter noen år skulle både parti og fagbevegelse følge etter. I 1981 besluttet LO å likestille den palestinske arbeiderunionen (PTUF) og Hisdatrut. På landsmøtet i 1981 vedtok Arbeiderpartiet å utdype kontakten med PLO, og året etter vedtok partiet at det måtte opprettes en egen palestinsk stat. Utover 1980-tallet skulle Arbeiderpartiet i opposisjon presse på for en offisiell holdningsendring overfor PLO.

Hvilken rolle spilte AUF som pådriver for arbeiderbevegelsens holdningsendring? Avgjørende her hjemme var nok utenriksminister Knut Frydenlunds tålmodige arbeid som etter hvert førte til en oppmyking av den norske Midtøsten-politikken. En annen viktig faktor var Kjell Bygstad og Palestinafrontens strategi overfor fagbevegelsen. AUFs betydning ligger først og fremst i det faktum at ungdomsorganisasjonen gjennom hele den perioden som er behandlet i dette kapitlet holdt fast på sin støtte til palestinerne. Denne holdningen kom i det lange løp til å påvirke både partiet og fagbevegelsen.

Kapittel 5. Stillstand og nytt fredshåp (1982-1996)

For AUF var det en viktig politisk seier at resten av den norske arbeiderbevegelsen hadde fulgt etter og anerkjent PLO og palestinernes rettigheter på begynnelsen av 1980-tallet. Imidlertid skulle den restriktive linjen overfor PLO fortsette etter at Norge fikk en borgerlig regjering i 1981. Dermed fortsatte AUF kampen for at en anerkjennelse av palestinernes rettigheter skulle bli offisiell norsk utenrikspolitikk. Denne gangen hadde ungdomsorganisasjonen moderpartiet i ryggen.

Også 1980-tallet ble et urolig tiår i Midtøsten. Den israelske invasjonen i Libanon i 1982 og intifaden som brøt ut noen år senere førte til at AUF skjerpet sin kritikk av Israel. Hva var innholdet i denne kritikken, og hvilket forhold fikk AUF til sine søsterorganisasjoner i Israel? I løpet av dette tiåret ble det fremsatt flere forslag til en fredsløsning i Midtøsten. Hvilken stilling inntok AUF til disse?

AUF skulle for alvor trappe opp sitt engasjement i Midtøsten etter Oslo-avtalen og lanserte sitt Palestina-prosjekt i 1994. Men hvorfor kom ikke en slik satsing tidligere? Et entusiastisk sentralstyre hadde jo varslet en opptrapping av solidaritetsarbeidet for Palestina allerede på begynnelsen av 1980-tallet.

Da Oslo-avtalen skulle settes ut i livet mente ungdomsorganisasjonen at også AUF hadde noe å bidra med. Hvilke tanker gjorde AUFs ledelse seg om rollen organisasjonen kunne spille i fredsprosessen, og hvordan gikk det med gjennomføringen av Midtøsten-prosjektet de første årene etter at arbeidet startet opp?

Intifada og nytt fredshåp

Urolighetene langs grensen mellom Israel og Libanon tok ikke slutt. I begynnelsen av juni 1982 besluttet Israel en større invasjon for å knuse PLO-stillinger i Sør-Libanon. Det israelske militære presset førte til at PLOs styrker ble evakuert til Tunis. I slutten av september gav Israel falangiststyrkene adgang til de palestinske flyktningeleirene Sabra og Shatila for å jakte på PLO-styrker. Det hele utviklet seg til en grusom massakre. Mellom 700 og 2000 palestinere ble drept.³¹¹ Kritikken fra en israelsk undersøkelseskommissjon i etterkant førte til at Ariel Sharon måtte gå av som forsvarsminister.

³¹¹ Johansen, *Jødefolket inntar en særstilling*, 44.

På begynnelsen av 1980-tallet kom også forholdene på Vestbredden og Gaza i fokus. Israel hadde fra slutten av 1970-tallet etablert en rekke jødiske bosettinger i disse områdene. Metodene til Begin-regjeringen ble sterkt kritisert av FN og det israelske arbeiderpartiet. Situasjonen for palestinerne var på midten av 1980-tallet preget av håpløshet og frustrasjon. En ulykke der fire palestinere mistet livet i kollisjon med en israelsk trailer i 1987 utløste den såkalte intifadaen, eller opprøret, som skulle pågå helt frem til 1991. Selv om opprøret startet spontant som følge av en enkelt episode, hadde intifadaen dypereliggende årsaker. Opprøret hadde sine røtter i fattigdom, elendige levekår i de palestinske flyktningeleirene og et hat som var rettet mot Israel etter flere tiår med en okkupasjon som palestinerne opplevde som ydmykende.³¹²

De to første årene av intifadaen var preget av økende voldsbruk fra begge sider i konflikten. Da året 1989 ebbet, ut var 626 palestinere og 43 israelere drept. Over 37 000 arabere var såret, mens mellom 35 000 og 40 000 var blitt arrestert.³¹³ En konsekvens av intifadaen var dannelsen av Hamas, som representerte et alternativ til PLOs politikk.³¹⁴ Målet var en palestinsk stat basert på religiøse prinsipper i hele det tidligere Palestina. Fra 1994 startet Hamas med selvmordsaksjoner inne i Israel.

For sekulære palestinere hadde intifadaen en modererende effekt.³¹⁵ På den ene siden styrket opprøret moralen i den palestinske befolkningen. Samtidig hadde intifadaen forverret forholdene i de okkuperte områdene, og den lokale ledelsen innså at det var nødvendig med et palestinsk fredsinitiativ. Det ble nå lagt press på PLO slik at organisasjonen kunne møte kravene som ble stilt til forhandlinger med Israel. I desember 1988 proklamerte Det Palestinske Nasjonalrådet (PNC) en egen palestinsk stat. I tillegg var PLO villig til å forhandle med Israel med utgangspunkt i FN-resolusjonene 242 og 338. En forutsetning var at også Israel anerkjente palestineres rettigheter. Dette åpnet endelig opp for en dialog mellom USA og PLO.³¹⁶

Det kom overraskende på en hel verden da det i august 1993 ble kunngjort at Israel og PLO hadde kommet til enighet om en prinsippavtale om palestinsk selvstyre på Gaza og Vestbredden. Hovedinnholdet i Oslo-avtalen var gjensidig anerkjennelse av Israel og PLO, samt et utgangspunkt for innføring av palestinsk selvstyre på Gaza og deler av Vestbredden i

³¹² Shlaim, *The Iron Wall*, 451.

³¹³ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 425.

³¹⁴ Shlaim, *The Iron Wall*, 459.

³¹⁵ Ibid.

³¹⁶ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 427.

løpet av en periode på fem år.³¹⁷ Dette innebar ingen selvstendig palestinsk stat, men en palestinsk selvstyremyndighet skulle gradvis erstatte israelsk administrasjon i disse områdene. I 1995 fulgte Oslo 2-avtalen, som utvidet ansvarsområdet for de palestinske selvstyremyndighetene og la opp til frie valg i de palestinske selvstyreområdene.

På begge sider i konflikten var det mange som var motstandere av fredsprosessen. I Israel kom det til store demonstrasjoner både blant motstandere og tilhengere da avtalen ble behandlet i Knesset. Oslo 2-avtalen ble vedtatt i den israelske nasjonalforsamlingen med knappst mulig margin. PLO ble på sin side utfordret av radikale grupperinger som Hamas og Hizbollah.

I siste halvdel av 1990-tallet var det flere begivenheter som skulle forsinke fredsprosessen i Midtøsten. I november 1995 ble statsminister Yitzak Rabin myrdet av en student som så fredsprosessen som et forræderi mot jødiske verdier. Sommeren 1996 dannet Benjamin Netanyahu en koalisjonsregjering mellom Likud-partiet og flere religiøse partier til høyre i israelsk politikk. Netanyahu ga løfter om at fredsprosessen skulle fortsette, men det ble snart klart at han ville redusere tempoet.³¹⁸ Spesielt ville han ha garantier for at palestinerne oppfylte sine avtaler.

Norge som fredsmegler

Norges forhold til Israel var ikke uten problemer på begynnelsen av 1980-tallet. Stadig flere norske soldater kom hjem fra Midtøsten etter endt FN-tjeneste med et negativt inntrykk av israelerne og deres støttespillere, som til stadig skapte problemer for UNIFIL-styrken i Libanon.³¹⁹ Norge vurderte på et tidspunkt å trekke sine styrker ut, men ble likevel værende etter at amerikanerne hadde gitt forsikringer om at de skulle gripe inn.³²⁰

Samtidig foregikk det en forsiktig utbygging av forbindelsen til PLO. Tanken om at Norge kunne ha en meglerrolle i Midtøsten ble reist for første gang i 1979, i forbindelse med Camp David-forhandlingene.³²¹ PLO-leder Yassir Arafat hadde overfor det norske Utenriksdepartementet ytret ønske om at dersom PLO skulle trenge en hemmelig bakkanal til Israel, så ønsket Arafat å bruke Norge. Dette var en tanke utenriksminister Frydenlund stilte seg positiv til. Ideen om Norge som en hemmelig bakkanal ble jevnlig tatt opp av Arafat utover 1980-tallet, uten at det kom noe mer ut av det.

³¹⁷ Ibid., 458-461.

³¹⁸ Ibid., 478-479.

³¹⁹ Tamnes, *Oljealder*, 379.

³²⁰ Ibid.

³²¹ Henriksen Waage, "Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie", 409-410.

Den nye Høyre-regjeringen i 1981 og den borgerlige koalisjonsregjeringen fra 1983 førte ikke til noen store endringer i den norske Midtøsten-politikken. Den restriktive linjen overfor PLO forble uendret.³²² Motviljen mot PLO førte også til at regjeringen sa nei til at frigjøringsorganisasjonen fikk opprette et informasjonskontor i Norge. Saken kom til å utløse stor debatt i Norge.

Da Arbeiderpartiet var tilbake i regjeringsposisjon i 1986 tok utenriksminister Knut Frydenlund til orde for en mer PLO-vennlig politikk.³²³ Tanken om at Norge kunne spille en meklerrolle i forholdet mellom Israel og palestinerne var ikke forlatt. I 1989 dro Frydenlunds etterfølger, Thorvald Stoltenberg, som den første norske utenriksminister på offisielt besøk til PLO i Tunis. Her ble det utarbeidet en plan som var identisk med det opplegget som ble fulgt i den såkalte Oslo-kanalen fire år senere.³²⁴ PLO ønsket å ha kontakter med Israel gjennom en tredje part, Norge. Arafat mente at Oslo kunne være et egnet sted for møter, og det norske Utenriksdepartementet skulle ha en tilretteleggerfunksjon. Arafat understreket at Norge kunne spille en sentral rolle på grunn av sine nære bånd til USA, EF og Israel.³²⁵

Etter et borgerlig mellomspill ble Stoltenberg nok en gang utenriksminister 1990. Midtøsten skulle prioriteres.³²⁶ I årene som fulgte dro hans medarbeidere Jan Egeland og Mona Juul flere ganger til Israel, samtidig som flere PLO-delegasjoner besøkte Oslo.³²⁷ At Norge nå ble en viktig aktør i Midtøsten-konflikten, skyldtes i stor grad Terje Rød Larsen.³²⁸ Som FAFO-leder hadde Rød Larsen arbeidet med levekårsundersøkelser blant palestinerne, og han hadde etter hvert etablert kontakter med innflytelsesrike palestinere og israelere. I 1992 foreslo Rød Larsen at det ble organisert en hemmelig kanal i regi av FAFO. Dette var en tanke utenriksminister Stoltenberg ga sin fulle støtte til.³²⁹

Samtalene startet i januar 1993. Til tross for vanskeligheter ble Israel og PLO enige om en prinsipperklæring. Avtalen innebar en skrittvis etablering av fred mellom Israel og palestinerne med utgangspunkt i palestinsk selvstyre i Gaza og Jeriko.

Som vi skal se senere i dette kapittelet førte ikke Oslo-avtalen til fred i Midtøsten. Imidlertid ble den et viktig utgangspunkt for det videre fredsarbeidet. Og da Oslo-avtalen skulle settes ut i livet, mente AUF-ledelsen at også den hadde en rolle å spille.

³²² Tamnes, *Oljealder*, 380.

³²³ Waage, *Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie*, 412.

³²⁴ *Ibid.*, 412-413.

³²⁵ Tamnes, *Oljealder*, 382.

³²⁶ Waage, *Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie*, 414-415.

³²⁷ Tamnes, *Oljealder*, 383.

³²⁸ Waage, *Hvorfor Norge? Oslo-prosessens politiske forhistorie*, 414-419.

³²⁹ Tamnes, *Oljealder*, 384.

Fordømmelse av Israel

Den israelske invasjonen i Libanon i juni 1982 førte til store sivile tap og skulle for alvor sette fokus på flyktningeproblemet i Midtøsten. AUF skjerpet nå sin kritikk av Israel. Under Menachem Begins lederskap hadde Israel ført en aggressiv politikk over sine naboer, noe som blant annet hadde medført to invasjoner i Libanon, ulovlig okkupasjon av store områder og systematisk undertrykking av palestinere på Vestbredden.³³⁰ ”Er det noen som fortjener betegnelsen terrorist så er det derfor Menachim Begin,”³³¹ slo AUF-leder Egil Knudsen fast i en kommentar i *Arbeiderungdommen* sommeren 1982.

Men det var ikke bare Begin og hans regjering som sto i veien for en fredelig løsning i Palestina-spørsmålet. ”Verken Arbeiderparti-regjeringer eller Begins regjering i Israel har vist noen imøtekommenhet på dette området. De har tvert om år etter år ført en bevisst undertrykkelsespolitikk overfor det palestinske folket.”³³²

Først og fremst betydde invasjonen store lidelser for den palestinske og libanesiske sivilbefolkningen. ”Israel har under invasjonen fullstendig oversett FN-vedtak og folkerettslige forpliktelser,” mente AUFs ledelse.³³³ Det var spesielt massakrene i flyktningeleirene Sabra og Shatila i september som fikk AUF-ledelsen til å reagere skarpt. Sentralstyret la det fulle og hele ansvaret for det som hadde skjedd på Israel.³³⁴ For første gang tok AUF nå til orde for at Norge tok initiativ til at det ble satt i verk økonomiske sanksjoner mot den jødiske staten. Dessuten burde Norge hjemkalle sin ambassadør i Israel for konsultasjoner.

Oslo AUF fulgte opp sentralstyrets fordømmelse av Israel. ”Den terrorpolitikk Israel har ført i Midtøsten må det på det sterkeste fordømmes,” het det i en uttalelse fra fylkesstyret.³³⁵ Oslo AUF føyde til et mer konkret krav. Nobelkomiteen burde trekke Menachem Begins fredspris tilbake.

Samme høst hadde USAs president Ronald Reagan lagt frem en fredsplan for Midtøsten. Fredsplanene bygde videre på det som var oppnådd under Camp David-forhandlingene i 1978. Amerikanerne var i mot at Israel annekterte Vestbredden og Gaza, men ønsket heller ingen palestinsk stat. I stedet skulle palestinerne få selvstyre i en

³³⁰ *Arbeiderungdommen*, ”Begins terror”, 1982, nr 6

³³¹ *Ibid.*

³³² *Ibid.*

³³³ Arbark. AUF. Boks Da - 0389. Mappe: 051b. Sentralstyret. Uttalelse om Midtøsten-konflikten.

³³⁴ *Ibid.*

³³⁵ Arbark. AUF i Oslos arkiv. Boks C – 0004. Beretning for AUF i Oslo 29.01.1982- 21.01.1983.

konføderasjon med Jordan. Et annet moment i Reagans fredsplan var at PLO ikke var inkludert.³³⁶

For AUFs ledelse var det amerikanske fredsforslaget uaktuelt. Først og fremst fordi planen ikke tok hensyn til det AUF mente var palestinerne nasjonale rettigheter og kravet om en egen stat. Å skulle følge opp Camp David-avtalen som et grunnlag for forhandlinger var overhodet ingen god løsning, slik AUF så det. ”Grunnlaget for fredsprosessen ligger i å trekke det palestinske folket og deres organisasjon PLO med seg,” fremhevet sentralstyret.³³⁷

Noen uker etter at amerikanerne hadde lagt fram sitt fredsinitiativ vedtok et arabisk toppmøte i Fez i Marokko en egen fredsløsning. Viktige elementer i avtalen var punktene om at PLO skulle være det palestinske folkets legitime representant og at det skulle opprettes en egen palestinsk stat med Jerusalem som hovedstad.³³⁸ Den arabiske fredsplanen ville i motsetning til den amerikanske være et godt grunnlag for fremtidige fredsforhandlinger, fastslo AUFs sentralstyret.³³⁹ Planen tok hensyn til alle parter i området og sikret rettferdighet og sikkerhet.

AUF var overhodet ikke alene i sin skarpe kritikk av Israel etter invasjonen i 1982. Også sentralstyret i Arbeiderpartiet skulle fordømme Israels handlinger i Libanon.³⁴⁰ I likhet med AUF mente moderpartiet at Begin og hans regjering fullt ut måtte ta sitt ansvar for massakrene i flyktningeleirene.³⁴¹

Imidlertid var Arbeiderpartiet mer kompromissvillig enn AUF når det gjaldt spørsmålet om en fredsløsning. Partiet avviste verken det amerikanske eller det arabiske forslaget. ”Forskjellen mellom disse planene bør ikke være uoverkommelig,”³⁴² het det i en uttalelse fra landsstyret i oktober. Partiet understreket imidlertid at PLO burde knyttes til fremtidige forhandlinger.

Reaksjonene i opinionen etter den israelske invasjonen i Libanon viste en klar tendens. I en meningsmåling som ble lagt fram i avisen *Ny Tid* var det bare 25 prosent som uttrykte ”forståelse for de israelske handlingene”, mens 60 prosent fordømte dem.³⁴³ Målingen viste dessuten at 75 prosent av Arbeiderpartiets velgere fordømte Israel. Meningsmålingen ble

³³⁶ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 379-380.

³³⁷ Arbark. AUF. Boks Da - 0389. Mappe: 051b. Sentralstyret. Uttalelse om Midtøsten-konflikten vedtatt av AUFs sentralstyret. Uttalelsen har ingen dato, men er merket LS 8/1982, 37.lmp.

³³⁸ Henrik Bjørge Pedersen, ”Fra provins til naboland: Jordans rolle på Vestbredden 1967-1994” (Masteroppgave Universitetet i Bergen, Høst 2006), 37.

³³⁹ Arbark. AUF. Boks - Da 0389. Mappe: 051b. Sentralstyret. Uttalelse om Midtøsten-konflikten.

³⁴⁰ Beretning Det Norske Arbeiderparti 1981-1982, 21.

³⁴¹ Ibid.

³⁴² Ibid.

³⁴³ Karl Egil Johansen, *Jødefolket inntar en særstilling – Norske holdninger til jødane og staten Israel* (Portal Forlag, Kristiansand 2008), 133.

foretatt i juni 1982, altså et par måneder før massakrene i de palestinske flyktningeleirene. Det er all grunn til å tro at disse hendelsene forsterket kritikken av Israel i den norske opinionen.

I opposisjon

Etter at AUF hadde fått avklart sitt Midtøsten-standpunkt på landsmøtet i 1979 gikk ungdomsorganisasjonen inn en fase der det ble arbeidet iherdig med å få til en holdningsendring i resten av arbeiderbevegelsen. Som vi har sett lyktes det for AUF å få gjennomslag for sine standpunkter når det gjaldt PLO. Samtidig måtte Arbeiderpartiet gi fra seg regjeringsmakten i 1981. I årene som fulgte var det nå regjeringspartiet Høyre som ble skyteskiven for AUFs kritikk i Midtøsten-spørsmålet. Selv om Arbeiderpartiet og resten av arbeiderbevegelsen hadde anerkjent PLO, var Norges politikk overfor PLO uendret. Som utenriksminister skulle Svenn Stray (H) holde fast ved den Israel-vennlige linjen.³⁴⁴ Fra 1983 var dessuten Senterpartiet og Kristelig Folkeparti en del av den borgerlige regjeringen, noe som førte til at den restriktive linjen overfor PLO trolig ble forsterket.

Fra talerstolen på AUFs landsmøte i 1983 karakteriserte Jens Stoltenberg Høyres holdning til Midtøsten-konflikten som dobbeltmoral.³⁴⁵ Utenriksminister Svenn Stray hadde under en reise i Israel dette året uttalt at han ikke ville møte Yassir Arafat før PLO hadde fordømt alle terroraksjoner som organisasjonen hadde begått. Dette syntes AUFs nestleder nærmest var utrolig. Det var ikke PLO som var ansvarlig for terror i Midtøsten, det var regjeringen Begin. ”Er det en moral for palestinerne og en annen moral for israelere,” spurte Stoltenberg, og slo fast at AUF sa nei til Willoch-regjeringens holdning i Midtøsten-konflikten. PLO måtte trekkes inn i fredsforhandlingene, det måtte opprettes en egen palestinsk stat og palestinerne måtte sikres selvbestemmelse.

Stoltenberg inntok i 1985 ledervervet i AUF. I et intervju med *Palestina-Nytt* ga den nye lederen uttrykk for at det lå et hovedansvar på Israel til å innrømme palestinerne et hjemland.³⁴⁶ Israel hadde vært for steile og lite villige til å forhandle. Det gjaldt både i forhold til PLO og i FN. Stoltenbergs inntrykk var at palestinerne hadde gått så langt som det var mulig for å anerkjenne Israels rett til sikre grenser, før de var sikre på at de fikk reelle motytelser.

Grunnen til at Arbeiderpartiets syn på Israel nå var i endring skyldtes i følge Stoltenberg først og fremst at den jødiske staten gjennom invasjonen i Libanon i 1978 og

³⁴⁴ Tamnes, *Oljealder*, 380.

³⁴⁵ Protokoll AUFs 38. landsmøte 19.-13. mars 1983, 161-162.

³⁴⁶ *Palestina-Nytt*, ”Jens og Kai – bedre enn Gro og Kåre?”, 1985, nr 1

1982 hadde vist seg som en aggressiv stat.³⁴⁷ Internasjonalt hadde dette bidratt til å svekke Israels posisjon. En annen årsak var generasjonsforskjellen. Mange av de eldre i Arbeiderpartiet hadde vært personlig tilknyttet ”kibbutzsocialismen” i Israel, og hadde vanskelig for å se palestinerne problemer.

I følge Stoltenberg måtte det mer informasjon til for at forståelsen for palestinerne sak i Norge skulle bli større. Derfor var regjeringens nei til PLO en skandale, sa Stoltenberg like før han ble valgt til ny AUF-leder. ”Norge blir jo helt alene i Vest-Europa om å si nei til et PLO-informasjonskontor. Ikke engang Margareth Thatcher eller den konservative danske regjeringen har gjort det,” uttalte Stoltenberg.³⁴⁸

I dette spørsmålet var AUF og moderpartiet på samme linje. Til *Arbeiderungdommen* uttalte Knut Frydenlund at dersom det hadde vært en Arbeiderparti-regjering, så ville den ha tillatt PLO å drive et informasjonskontor i Norge.³⁴⁹ Frydenlund hadde ingen forståelse for at regjeringen hadde avvist et PLO-kontor fordi PLO var en organisasjon som Norge ikke hadde anerkjent. ”Dette med informasjonskontor har aldri vært koblet sammen med politisk anerkjennelse,” understreket Frydenlund.³⁵⁰

Hvilke meningsforskjeller eksisterte så mellom AUF og den politiske ”hovedkonkurrenten” Unge Høyre? I følge Unge Høyre måtte to hovedhensyn tas for at det skulle være mulig for partene å sette seg ned ved forhandlingsbordet: PLO måtte innrømme Israels rett til å leve innenfor sikre og anerkjente grenser som landet hadde før 1967, og Israel måtte innrømme palestinerne krav om selvbestemmelse. ”PLO antyder jo dette å anerkjenne Israel, hvorfor gjør de ikke det nå,” var spørsmålet Unge Høyre-leder Kai Henriksen stilte.³⁵¹ På dette punktet mente altså Stoltenberg at palestinerne allerede hadde gått langt nok.

Henriksen mente at en realistisk løsning var forhandlinger mellom Israel, Egypt og Jordan, og der palestinerne var en del av den jordanske forhandlingsdelegasjonen. I likhet med AUF mente Unge Høyre at Israel var for steil og at de i hvertfall burde godta PLO-deltakelse i en jordansk delegasjon. ”Nå er jo alt fastlåst,” sa Unge Høyre-lederen.

For Unge Høyre var det ikke aktuelt å være med i Fellesrådet for Palestina eller andre tverrpolitiske sammenslutninger.³⁵² Det eneste unntaket var Afghanistan-hjelpen, som ungdomsorganisasjonen anså som uproblematisk. Når et gjaldt Fellesutvalget for Palestina (FUP) var parolen om anerkjennelse av PLO ikke noe problem. Men parolen om ”Fritt og

³⁴⁷ Ibid.

³⁴⁸ *Arbeiderungdommen* ”PLO-informasjon? Herregud, nei!!”, 1985, nr 1.

³⁴⁹ Ibid.

³⁵⁰ Ibid.

³⁵¹ *Palestina-Nytt*, ”Jens og Kai – bedre enn Gro og Kåre?”, 1985, nr 1

³⁵² Ibid.

demokratisk Palestina” var stikk i strid med det Unge Høyre mente, dersom dette innebar at Palestina skulle omfatte Israel. Og en støtte til den palestinske frigjøringskampen ville bli tatt til inntekt for alle angrep på Israel, selv om PLO tak avstand fra det.

Unge Høyre-lederen hadde i likhet med Stoltenberg gjort seg opp en mening om hvorfor det nå fantes ulike meninger om Midtøsten-konflikten i moderpartiet. På samme måte som i Arbeiderpartiet eksisterte det et generasjonsskille i Høyre i dette spørsmålet. ”Man har den gamle garde som er følelsesmessig tilknyttet til Israel, noe lignende av det vi finner i Arbeiderpartiet. Så har vi en yngre garde som ser mer fordomsfritt og følelsesfritt på konflikten,” mente Henriksen.³⁵³

For Unge Høyre var også informasjon viktig. ”Det er jo mangel på informasjon som gjør at folk frykter det fremmede,” understreket Henriksen. Også Unge Høyre hadde protestert mot regjeringens avgjørelse i saken om et PLO-informasjonskontor i Norge.

Unge Høyre var altså villig til å anerkjenne PLO og hadde samtidig ingen innvendinger mot at frigjøringsorganisasjonen fikk et eget informasjonskontor i Norge. Her var altså Unge Høyre på linje med AUF og Arbeiderpartiet, og i motsetning til moderpartiet som førte en restriktiv PLO-linje i regjeringsposisjon. Imidlertid var ikke Unge Høyre villig til å støtte PLOs mål om en egen palestinsk stat uten videre, men de ungt konservative kunne godta at palestinerne fikk rett til selvbestemmelse i de okkuperte områdene. I sterkere grad enn AUF understreket Høyres ungdomsorganisasjon Israels rett til sikre og anerkjente grenser. Som vi skal se i neste avsnitt hadde Unge Høyres syn på Palestina-konflikten en god del til felles med meningene til de israelske ungdomsorganisasjonene som AUF hadde kontakt med.

På reise i et krigstrett Israel

Selv om AUF hadde tatt et klart standpunkt og støttet palestinernes sak, prøvde ungdomsorganisasjonen å opprettholde gode forbindelser med sine israelske søsterorganisasjoner. Det var som oftest i sammenheng med møter i IUSY at AUF kom til å møte representanter for de israelske søsterorganisasjonene. Til tider kunne diskusjonene bli bitre og hardet, spesielt i møte med ungdomsorganisasjonen til det israelske arbeiderpartiet, Hamishmeret Hatzeira (HHH) ”De sto ofte på det som var det offisielle israelske synet. Vi ble beskyldt for å komme utenfra og ikke skjønne noen ting. Vi fikk ofte høre at vi satt i vårt

³⁵³ Ibid.

fredelige hjørne av verden og hadde synspunkter på hva de skulle gjøre. Dette syntes de var ganske uhørt”.³⁵⁴

Høsten 1984 hadde Jens Stoltenberg vært på reise i Argentina. Her kom han i samtaler med representanter for den israelske sosialdemokratiske ungdomsorganisasjonen Young Mapam, som ga uttrykk for at møtet med AUF hadde vært fruktbart. Dette resulterte i at AUF ble invitert til Israel av Young Mapams internasjonale sekretær, John Goldberg.³⁵⁵ Sommeren etter dro Øystein Mæland til Israel sammen med nestleder Grete Berget. Imidlertid var det uaktuelt for AUF å ta initiativet til en delegasjonsreise til Israel selv. ”Det var et bevisst politisk valg at vi lot oss invitere av dem,” kommenterer Mæland.³⁵⁶

De to AUF-representantene fikk på nært hold oppleve at krigstrettheten i det israelske samfunnet på dette tidspunktet var stor, og at ønsket om en fredelig løsning på konflikten med palestinerne var ganske utbredt i befolkningen. I februar hadde PLOs leder Yassir Arafat og kong Hussein av Jordan tatt til orde for palestinsk stat på Vestbredden. Den palestinske staten skulle være tilknyttet Jordan gjennom en konføderasjon. I bytte mot fred skulle Israel trekke seg tilbake fra de okkuperte områdene.³⁵⁷

I uformelle samtaler med representanter for Young Mapam kom det fram at motstanden mot krigen i Libanon var stor i hele ungdomsorganisasjonen.³⁵⁸ Young Mapam ønsket en stopp i alle israelske bosetninger og en gjensidig anerkjennelse av Israel og palestinerne rettigheter. Partene burde gå til forhandlingsbordet uten forhåndsbedingungen når det gjaldt hvordan en løsning på konflikten skulle se ut. Imidlertid var det et krav at Israel måtte få bestå innenfor sikre og anerkjente grenser. Men i et historisk kompromiss måtte Israel være villig til å gi fra seg størsteparten av Vestbredden og Gaza, mente den israelske ungdomsorganisasjonen.

Young Mapams internasjonale sekretær, Abraham Rozenkier, hadde understreket overfor AUF-delegasjonen at PLO ikke var villig til å anerkjenne de kreftene i Israel som var villig til å snakke med PLO.³⁵⁹ I den politiske debatten ble Mapam regnet til ”fredsleieren” i Israel. Derfor hadde partiet til stadighet blitt kritisert fordi det ikke fantes en tilsvarende ”fredsleir” i PLO, i følge Rozenkier.

³⁵⁴ Samtale med Øystein Mæland 16.04.2010.

³⁵⁵ Arbark. AUF. Boks Da – 0413. Mappe: 143. Brev til internasjonal sekretær i AUF fra internasjonal sekretær i Young Mapam, John Goldberg.

³⁵⁶ Samtale med Øystein Mæland 16.04.2010.

³⁵⁷ Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 409.

³⁵⁸ Arbark. AUF. Boks Da – 0413. Mappe 051b. Sentralstyret. ”Rapport fra delegasjonsbesøk til Young Mapam, Israel, 21.06.-29.06.1985”.

³⁵⁹ Ibid.

Det israelske arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon, Hamishmeret Hatzeira (HHH), hadde et litt annerledes syn på konflikten, og en eventuell løsning av den, enn Young Labour. I samtaler med representanter for HHH registrerte AUF-delegatene at meningene var høyst delte om situasjonen i Midtøsten. Særlig gjaldt dette krigen i Libanon, der enkelte var i mot hele invasjonen, mens andre i organisasjonen ønsket en 40 kilometer lang sikkerhetssone i Sør-Libanon. På dette punktet ble diskusjonen mellom AUF og HHH "hissig" under besøket.³⁶⁰

Når det gjaldt fredsforhandlinger, mente HHH at palestinerne måtte være representert i en jordansk delegasjon. Men for ungdomsorganisasjonen ville PLO-leder Yassir Arafat være helt uakseptabel som deltaker i en slik delegasjon. Like før Mæland og Berget kom til Israel hadde HHHs eksekutivkomite vedtatt en støtte til de amerikanske initiativene i konflikten. Dette betydde med andre ord at organisasjonen sa nei til en selvstendig palestinsk stat.³⁶¹

I sin rapport fra reisen konkluderte AUF-delegasjonen at Mapam og Young Mapams politikk uten tvil var den som var mest kompromissvillig overfor palestinerne i israelsk sammenheng.³⁶² Men samtidig stilte Mæland og Berget spørsmål ved om den israelske regjeringen i det hele tatt var interessert i å legge til rette for en forhandlingsløsning. Spørsmålet ble ikke stilt uten grunn. Samtidig som AUF-delegasjonen la fram sin rapport for sentralstyret hadde Israel nettopp bombet PLOs hovedkvarter i Tunis.³⁶³ Dette var en gjengjeldelsesaksjon etter at en palestinsk gruppe hadde drept tre israelere på Kypros, og var trolig dessuten et forsøk på å ødelegge Yassir Arafats fredsiniativ.³⁶⁴ Utover høsten 1985 skulle det komme flere episoder som undergravde muligheten for forhandlinger med PLO som deltaker.

³⁶⁰ Ibid.

³⁶¹ Som internasjonal sekretær skulle Mæland også senere havne i harde diskusjoner med Hamishmeret Hatzeira. Året etter sin reise i Israel møtte han igjen representanter for den israelske ungdomsorganisasjonen da IUSY-byrået møttes i Sverige. Her påpekte Mæland overfor israelerne at det var uholdbart at IUSY på dette tidspunktet ikke hadde noen offisiell mening om Midtøsten-konflikten, selv om flertallet i organisasjonen hadde uttrykt klar støtte til PLO. Arbark. AUF. Boks Da - 0428. Mappe:051b. Sentralstyret. Rapport fra IUSYs eksekutivmøte, Bommersvik, 23.-26.10.1986.

³⁶² Arbark. AUF. Boks Da – 0413. Mappe: 051b. Sentralstyret. "Rapport fra delegasjonsbesøk til Young Mapam, Israel, 21.06.-29.06.1985".

³⁶³ Angrepet på PLOs hovedkvarter i Tunis fant sted 01.10.1985.

³⁶⁴ Den palestinske gruppen hevdet at de tilhørte en elitegruppe tilknyttet PLO og Fatah. Dette ble tilbakevist av PLO. PLO tok dessuten avstand fra drapene på de tre israelerne på Kypros. Smith, *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*, 412-413.

Ny optimisme

I mars 1988, nesten fire måneder etter at intifadaen startet i de okkuperte områdene, kom AUFs landstyre sammen. For AUF representerte opprøret på Vestbredden og Gazastripen resultatet av 20 års okkupasjon fra Israels side.

”Den yngre generasjonen kjenner ingen annen virkelighet enn okkupasjon og flyktningeleire. Gjennom lang tid har de okkuperte områder vært administrert gjennom militære unntakslover. De folkevalgte palestinske borgermestrene i de største byene på Vestbredden er avsatt og den palestinske befolkningen er fratatt elementære menneskerettigheter, blant annet muligheten til gjennom valg å velge sine egne lokale ledere.”³⁶⁵

For AUFs ledelse hadde den spente situasjonen i de okkuperte områdene på ny understreket behovet for en fredsløsning som trygget palestineres rett til selvbestemmelse og en egen stat. Dette forutsatte israelsk tilbaketrekking fra de okkuperte områdene, samtidig som staten Israel ble sikret eksistens innenfor trygge og anerkjente grenser.

Det israelske arbeiderpartiet hadde vist interesse for en fortsatt fredsprosess, men samtidig tjente partiets deltakelse i koalisjonen med den konservative Likud-alliansen kun til å legitimere en fortsatt okkupasjonspolitikk, hevdet AUFs landstyre. ”Om partiet skal bevare noen tillit som representant for de krefter som ønsker en reell fredsprosess, bør partiet forlate regjeringssamarbeidet. Det kan fremtvinge et nyvalg, som kan gi en avklaring i forhold til Israels politikk overfor palestinerne.”³⁶⁶

Da situasjonen i Midtøsten kom opp til diskusjon på AUFs landsmøte i februar 1989, var stemningen optimistisk. Bakgrunnen var begivenhetene høsten 1988. I PLO hadde Yassir Arafat fått gjennomslag for å anerkjenne Israel og for å innlede forhandlinger med den jødiske staten med basis i FNs resolusjon 242 og 338. PLO gikk dessuten inn for en tostatsløsning og proklamerte et selvstendig palestinsk stat på Vestbredden og Gaza, med Øst-Jerusalem som hovedstad.

”Det har skjedd en fantastisk oppmykning av forholdet mellom partene i Midtøsten. PLO fortjener ære for viktige innrømmelser overfor Israel. De har fordømt terrorisme og anerkjent Israels rett til å eksistere bak sikre grenser,” uttalte en entusiastisk Frode Berge fra landsmøtets talerstol.³⁶⁷ Berge mente at AUF burde anerkjenne den nye staten som var proklamert. ”Vi i Norge var raske til å anerkjenne Israel i 1948, og vi bør derfor være rask til å anerkjenne Palestina nå,” mente Rogalands-delegaten.

³⁶⁵ Arbark. AUF. Boks Da – 0445. Mappe: 052a. Landsstyremøte. Protokoll fra landsstyremøte på Randsvangen 18.-20.03.1988. Uttalelse om ”Palestineres rettigheter”.

³⁶⁶ Ibid.

³⁶⁷ Protokoll for AUFs 41.ordinære landsmøte. 16.-19. februar 1989, 32.

Men slik ble det ikke. I sin uttalelse slo landsmøtet fast at en anerkjennelse av den palestinske staten, slik den ble proklamert av PLO, ikke var mulig i forhold til etablert folkerett. En palestinsk stat måtte opprettes som resultat av forhandlinger.³⁶⁸ Men etter forslag fra Frode Berge vedtok landsmøtet likevel et punkt der AUF oppfordret til regjeringen til å gjøre sitt ytterste for å oppnå full norsk anerkjennelse av den palestinske staten som PLO hadde proklamert.³⁶⁹ Vedtaket i Det Palestinske Nasjonalrådet hadde uansett stor betydning, og AUF pekte på at opprøret i de okkuperte områdene hadde hatt enorm betydning for den palestinske nasjonalfølelsen.

AUF var dessuten fornøyd med at den norske regjeringen hadde fulgt opp den positive utviklingen gjennom utenriksministerens besøk hos PLO og gjennom å invitere Yassir Arafat til Norge. Det kunne nå ikke herske noen tvil om at PLO var palestinernes fremste representant og at ingen varig fred i Midtøsten var mulig uten at PLO var med i fredsprosessen.

Landsmøtet understreket at det nå lå et stort ansvar på Israel, som hittil ikke hadde vært villig til å vise forhandlingsvilje. Dersom man nå ikke forsøkte å utnytte den positive utviklingen til å få fortgang i fredsprosessen, ville store muligheter kunne gå tapt. Nok en gang gjentok AUF sin sterke fordømmelse av Israels fremferd overfor opprøret i de okkuperte områdene.

Enkelte av landsmøtedelegatene ønsket å gå enda lengre i sin fordømmelse av Israel. Nordlands-representanten Geir Seljeseth hadde stilt spørsmål ved om det var noen forskjell på det som hadde skjedd under krigen, og det som jødene i dag gjorde mot palestinerne.³⁷⁰ ”Forfølgninga av det palestinske folket viser en grusomhet som føyer seg inn i rekka av folkeforfølgelser opp i gjennom historien,” het det i Seljeseths forslag.³⁷¹ Dette punktet var oppe til avstemning, men ble avvist med 169 mot 127 stemmer.

Avstemningsresultatet viser at stemningen i AUF var svært israelsk-kritisk, og at en stor del av landsmøtet ønsket å fordømme Israel på en langt skarpere måte enn det som ble vedtatt. Samtidig ønsket AUF å fortsatt fremstå som troverdig i Midtøsten-spørsmålet. Organisasjonen ønsket ikke å støtte PLOs proklamasjon om en selvstendig palestinsk stat betingelsesløst dersom dette hadde folkerettslige implikasjoner.

³⁶⁸ Ibid., 161.

³⁶⁹ Ibid., 188.

³⁷⁰ Ibid., 32.

³⁷¹ Ibid., 188.

Ti år var gått siden AUF forlot sitt enstats-standpunkt på landsmøtet i 1979. Gjennom disse årene hadde organisasjonen iherdig satt fokus på palestinerne rettigheter og kravet om en egen palestinsk stat. Men hva med det praktiske solidaritetsarbeidet overfor palestinerne?

Midtøsten ut av fokus

Etter AUFs Libanon-besøk i 1980 hadde det vært bred enighet i ungdomsorganisasjonens ledelse om å trappe opp solidaritetsarbeidet i Palestina.³⁷² I det internasjonale arbeidet fikk Midtøsten nå høyeste prioritet.³⁷³ Arbeidet med å påvirke partiet og fagbevegelsen i den ønskede retningen ble trappet opp, og som vi har sett så førte dette arbeidet frem.

Men fra 1983 og utover er det mye som tyder på at Midtøsten ikke lenger var blant de områdene i det internasjonale arbeidet som hadde høyest prioritet. I kildematerialet som er gjennomgått, er det påtakelig at Midtøsten-konflikten blir mindre omtalt. Det viser seg både i AUFs møtevirksomhet på sentralt plan og i andre sammenhenger. Mellom 1983 og 1993 finnes det knapt en eneste artikkel eller omtale av Midtøsten-konflikten i AUFs avis *Arbeiderungdommen*.³⁷⁴ Som leder av Internasjonalt Utvalg gjennom store deler av 1980-tallet registrerte Øystein Mæland at engasjementet for Midtøsten dalte utover i dette tiåret.

”Ved flere anledninger merket jeg at innad i AUF, og spesielt ute i fylkeslagene, at det var mange som oppfattet Midtøsten-konflikten som så komplisert at det å lage et engasjement, i forhold til noen tydelige og klare standpunkter, ble oppfattet som vanskelig. Det var lettere å drive solidaritetsarbeid for Mellom-Amerika. Det å kaste en diktator og forsøke å etablere et demokrati, kamp mot USAs imperialisme; alt dette var mye enklere overskrifter. Det var lettere å få folk til å engasjere seg i dette enn Midtøsten. Det var i alle fall én medvirkende grunn til at det å holde et løpende forankret engasjement, var litt tungt.³⁷⁵

Men dette betydde ikke at støtten til palestinerne og PLO ble mindre. Intifadaen og Israels politikk i de okkuperte områdene bidro trolig til at AUFs krav om en egen palestinsk stat sto enda sterkere i organisasjonen på slutten av 1980-tallet, samtidig som kritikken av Israel tiltok i styrke. Men det ble ingen opptrapping av solidaritetsarbeidet overfor palestinerne, slik sentralstyret hadde gått inn for i 1980. I stedet valgte AUF å sette fokus på andre konfliktområder i verden. I første rekke gjaldt dette Nicaragua, El Salvador, Sør-Afrika og Namibia. Hvorfor ble det slik?

³⁷² Arbark. AUF. Boks Da – 0366. Mappe :054c. Protokoll fra møte i Internasjonalt Utvalg 15.04.1980. Høsten 1981 ble Midtøsten fortsatt rangert som et sentralt konfliktområde for AUF. Arbark. AUF. Boks Da – 0377. Mappe: 054c. Internasjonalt utvalg. Protokoll fra møte i Internasjonalt Utvalg 08.10.1981.

³⁷³ Ibid.

³⁷⁴ *Arbeiderungdommen* skiftet navn til *Praksis* fra og med nr. 9. 1986.

³⁷⁵ Samtale med Øystein Mæland. 16.04.2010.

Mellom 1984 og 1993 var situasjonen i Midtøsten preget av stillstand når det gjaldt utsiktene til å få i stand en varig fredsløsning i regionen, og Palestina-spørsmålet forble like uløst. En rekke fredsforslag var blitt presentert, men ingen initiativer førte frem. Og fremdeles var Israel ikke interessert i å ha noe med PLO å gjøre. Utbruddet av Golfkrigen i 1991 førte dessuten til at begivenhetene i Irak og Kuwait stilte Palestina-spørsmålet i skyggen for en stund.

Høyrebølgen som preget USA og Europa i første halvdel av 1980-tallet fikk trolig også følger for AUFs prioriteringer når det gjaldt internasjonale saker. USAs og president Ronald Reagans stadige innblanding i Latin-Amerika forsterket de anti-amerikanske holdningene i AUF.³⁷⁶ Fokuset på frigjøringsbevegelsene i Latin-Amerika kom klart frem på landsmøtet i 1983. Fra talerstolen beklaget nestleder Jens Stoltenberg at ikke flere land støttet frigjøringskampen i El Salvador og gjenoppbyggingen av Nicaragua.³⁷⁷ Samtidig tok Stoltenberg til orde for en omlegging av norsk bistandspolitikk, noe som blant annet innebar at Nicaragua og Cuba skulle bli nye hovedsamarbeidsland for Norge.³⁷⁸ I årene som fulgte trappet AUF opp sitt internasjonale solidaritetsarbeid med fokus på Nicaragua.

Etter Sovjetunionens sammenbrudd i 1989 ble det dessuten et sterkt fokus på Øst-Europa. Dette førte til at AUF prioriterte samarbeidet med sine kontakter her. På begynnelsen av 1990-tallet ble det gjennomført flere delegasjonsreiser til Øst-Europa. På sommerleiren i 1991 hadde AUF hele 50 gjester fra ulike øst-europeiske land tilstede.³⁷⁹

Da Internasjonalt Utvalg i 1988 skulle sette opp prioriteringene for det internasjonale arbeidet i 1989, var det enighet i utvalget om at AUF skulle konsentrere seg om fire områder: Europa/EF, Øst-Europa, Sentral-Amerika og Sør-Afrika. Midtøsten var nå ikke på listen over de internasjonale saksområdene som ungdomsorganisasjonen vurderte som viktigst.

Men også hjemlige forhold kan forklare hvorfor Midtøsten ikke lenger ble prioritert like sterkt som før. Som vi så i forrige kapittel fikk AUF gjennomslag for mange av sine Midtøsten-standpunkter i partiet og i fagbevegelsen på begynnelsen av 1980-tallet. Jens Stoltenberg i Internasjonalt Utvalg konkluderte i 1981 med at AUFs syn på sikkerhetspolitikk, Midtøsten, Sør-Afrika og andre tradisjonelle saker var relativt godt kjent. Imidlertid var ungdomsorganisasjonens standpunkter til u-lands spørsmål ikke kommet særlig frem.³⁸⁰

³⁷⁶ Halvorsen, *Partiets salt*, 431.

³⁷⁷ Protokoll AUFs 38. landsmøte 10.-13.mars 1983, 160.

³⁷⁸ Dette var et krav som også Kristelig Folkepartis Ungdoms, Norges Unge Venstre, Sosialistisk Ungdom og Senterungdommens Landsforbund sluttet seg til. Arbark. AUF. Boks Db – 0024. Mappe: IU-aksjoner 1983-1986. Fellesuttalelse om u-hjelp til Nicaragua.

³⁷⁹ Arbark. AUF. Boks Da – 0482. Mappe: 073h. Beretning AUF, 1990-1992. 42. Landsmøteperiode.

³⁸⁰ Arbark. AUF. Boks Da – 0377. Mappe: 054. Internasjonalt Utvalg, Notat om AUFs internasjonale arbeid, 7.

Samtidig ble mye av AUFs Midtøsten-engasjement flyttet over til Fellesutvalget for Palestina. Fellesutvalgets aktivitet skulle etter hvert bli mindre og mindre utover 1980-tallet, før organisasjonen gikk helt i dvale. I all hovedsak fungerte FUP som et kontaktforum for folk som hadde ledende tillitsverv i medlemsorganisasjonene, og ble aldri den slagkraftige solidaritetsorganisasjonen som man hadde sett for seg da den ble startet opp.³⁸¹

Generelt sett ble aktiviteten mindre også i de solidaritetsorganisasjonene som beskjeftiget seg med Palestina-spørsmålet.³⁸² ”Midt på 1970-talet kunne ein når som helst få ut 600 menneske på gatene. Tidlig på 1980-tallet følte me at krafta, dynamikken, framdrifta i miljøet var forsvunne, men me fekk med organisasjonene i paraplyorganisasjonene,” forteller Nils Butenschøn.³⁸³

Både internasjonale og hjemlige forhold bidro altså til at AUF på 1980-tallet tonet ned Midtøsten-konflikten til fordel for andre konfliktområder. Imidlertid skulle fredsprosessen i Midtøsten komme på skinner igjen på begynnelsen av 1990-tallet. For AUF skulle dette bety nye muligheter når det gjaldt Palestina-engasjementet.

Oslo-avtalen gir nytt håp

Etter å ha vært engasjert med prosjektarbeid i Nicaragua i en årrekke mente AUF at det nå var på tide å avslutte det sterke engasjementet i landet. I samarbeid med sin svenske søsterorganisasjon SSU hadde AUF vært med på å bygge opp Olof Palme-senteret i Managua, som nå ble drevet av ungsandinistene. Fra å være et sted for utvikling av politikk på venstresiden i Nicaragua, gikk Palme-senteret til å være et mer kommersielt kursted, som ungsandinistene tjente penger på. Dette var en av grunnene til at AUF nå ønsket å trekke seg ut.³⁸⁴

Men hvor skulle veien gå videre? I 1993 var det diskusjonen om EU-medlemskap som var det dominerende internasjonale spørsmålet for AUF. Samtidig følte internasjonal sekretær Tonje Westby at det var naturlig å ha et hovedfokus et annet sted utover Europa. ”Jeg ville ha en diskusjon om hvor AUF skulle legge inn kreftene i det internasjonale arbeidet, og at sentralstyret skulle mene noe om det.”³⁸⁵

Det fantes flere aktuelle samarbeidsland for AUF. Tanken om å fortsette arbeidet i Mellom-Amerika ble ikke helt forlatt. Det skulle være valg i landet i 1994 og FMLN trengte

³⁸¹ Samtale med Øystein Mæland. 16.04.2010; Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986, 81.

³⁸² Vågstøl, ”Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967- 1986”, 92-93.

³⁸³ Ibid. Tarjei Vågstøl i samtale med Nils Butenschøn, 28.11.2006.

³⁸⁴ Samtale med Tonje Westby 14.04.2010.

³⁸⁵ Samtale med Tonje Westby 14.04.2010.

hjelp og støtte i valgkampen.³⁸⁶ Det sørlige Afrika pekte seg også ut som et interessant område, og da spesielt Namibia. Dette var et nytt demokrati som sto overfor en mengde utfordringer. Midtøsten var også aktuelt som prosjektområde.

Offentliggjøringen av Oslo-avtalen høsten 1993 skulle imidlertid gjøre valget enkelt for AUF. Ungdomsorganisasjonen stilte seg umiddelbart positiv til den nye fredsavtalen. Men fortsatt var det mye som var usikkert. Palestinerne hadde ikke fått noen garanti for at det ville bli en palestinsk statsdannelse og Israel hadde ennå ikke definert noen territoriale krav. For AUF var det viktig at Israel stanset utbygginger av bosetninger på Vestbredden og i Gaza, og at alle parter ble sikret tilgang til og innflytelse over Jerusalem.³⁸⁷ Dette var krav som norske myndigheter burde bringe opp på dagsorden i de senere forhandlingene.³⁸⁸

”Selv om det var noen miljøer som hadde skeptiske innvendinger, så var det jo generell glede over dette. Men det var en ganske stor bevissthet på at dette bare var første skritt på veien til noe mer – en egen palestinsk stat. Nettopp derfor ble det så viktig å gjøre dette til en prosess hvor også kontakten mellom israelsk og palestinsk ungdom var til stede, og at det palestinske demokratiet og ungdomsorganisasjonene ble styrket, slik at prosessen kunne bli til noe mer.”³⁸⁹

Ved inngangen til 1994 vedtok sentralstyret at Midtøsten skulle være AUFs nye hovedsatsningsområde for internasjonalt solidaritetsarbeid.³⁹⁰ AUF ønsket å starte opp et nytt prosjekt med pengeinnsamling til de palestinske områdene. I planleggingen av prosjektet ble Rita Ottervik, Tonje Westby og Kathrine Raadim sentrale personer.

Et hovedprinsipp for prosjektet var at det skulle ha et politisk motivert mål og det skulle ha palestinsk ungdom som målgruppe.³⁹¹ Viktig var det også at prosjektet skulle ha utgangspunkt i de palestinske områdene, enten på Gaza eller Vestbredden. Tanken om et kurscenter for ungdom innen politikk, organisasjon, ledelse og demokrati ble lansert. Både Ottervik og Raadim dro til Midtøsten våren 1994 for å undersøke hvilke muligheter som fantes og for å høre hva AUFs kontakter i Fatah mente om saken.

Selv om AUFs engasjement i Midtøsten hadde vært beskjedent de første årene av 1990-tallet hadde organisasjonen et relativt godt kontaktnett i området. AUF hadde lenge hatt god forbindelse med Fatah Youth, også da organisasjonen hadde vært i eksil i Tunis sammen

³⁸⁶ FMLN: Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional. Salvadoriansk frigjøringsbevegelse som ble dannet i 1980. FMLN ble omdannet til et politisk parti og deltok i valget 1994.

³⁸⁷ Ibid. Arbark. AUF. Boks Da – 0508. Mappe: 073j. Internasjonalt Utvalgt. Politiske uttalelser vedtatt på AUFs 44.ordinære landsmøte 6.-9.oktober 1994.

³⁸⁸ Arbark. AUF. Boks Da – 0508. Mappe: 073j. Internasjonalt Utvalg. Politiske uttalelser vedtatt på AUFs 44. ordinære landsmøte 6. – 9.10.1994.

³⁸⁹ Samtale med Kathrine Raadim 19.04.2010.

³⁹⁰ Arbark. AUF. Boks Da – 0505, Mappe: 071b. Innkalling til sentralstyremøte, datert 06.07.1994.

³⁹¹ Ibid.

med resten av PLO.³⁹² Fatah Youth hadde etter hvert blitt faste gjester på AUFs landsmøter. En annen palestinsk organisasjon som AUF hadde god kontakt med var General Union of Palestine Students (GUPS). GUPS hadde også eksistert i eksil i Tunis, men etablerte seg etter hvert i Ramallah, nord for Jerusalem. I motsetning til Fatah Youth besto GUPS av flere politiske fraksjoner.

Ideen om et kurssenter falt i god jord hos palestinerne, både hos Fatah Youth og GUPS. Fra disse organisasjonene fikk AUF signaler om at det var ønskelig med opplæring i ledelse og organisasjon. På dette tidspunktet fantes det nesten ingen ungdomsorganisering i de palestinske områdene. Unntaket var ved universitetene som hadde et etablert studentdemokrati. I startfasen fikk AUF viktige innspill fra nestlederen i GUPS, Nabil Sadeh, som holdt til i Sverige. Som palestiner hadde også han håp om at fredsprosessen skulle lede frem til en egen palestinsk stat. ”Ett utbildningscentra ger ungdomarna den bas som behövs i dette arbete. Vi skulle gjennom detta projekt få et centrum för demokratiska strevanden i det palestinske samhället.”³⁹³

For AUF hadde solidariteten og engasjementet helt siden 1970-tallet vært på palestinerne side i Midtøsten-konflikten. Det skulle også vise seg i gjennomføringen av organisasjonens prosjekt på 1990-tallet. Det var overfor palestinerne at AUF-medlemmer følte de hadde mest å bidra med. Men hva med AUFs forhold til de israelske ungdomsorganisasjonene?

”Da Oslo-avtalen ble en realitet kom samtidig erkjennelsen om at dersom vi skulle ha en meglersrolle, så må på en måte kontakten være på begge sider. Og det var her vi kunne ha en rolle. På den ene siden hadde vi det sterke politiske engasjementet mot det palestinske folket, mens vi samtidig innså at AUF kunne spille en rolle i forhold til begge parter. Vi ønsket å bruke det kontaktnettet vi hadde, ikke bare til kontaktskaping og solidaritetsarbeid, men også til å få i gang politiske prosesser og en dialog mellom begge parter”³⁹⁴

Dersom AUF også skulle spille en meglersrolle i Midtøsten innebar det også kontakt med begge parter. Forholdet mellom AUF og de israelske ungdomsorganisasjonene hadde til tider vært anstrengt både på 1970- og 1980-tallet.³⁹⁵ Spesielt gjaldt dette Labour Young Leadership (LYL), som det israelske arbeiderpartiets ungdomsorganisasjon nå het. I forskjellige IUSY-sammenhenger hadde det ofte kommet til hissige diskusjoner om Israels politikk mellom AUF og LYL. På 1980-tallet hadde AUF kommet fram til at en hadde mest

³⁹² Samtale med Tonje Westby 14.04.2010.

³⁹³ Arbark. AUF. Boks Da – 0505. Mappe: 071b. ”Förslag til projekt i samverkan mellan AUF & Palestinska ungdomar”.

³⁹⁴ Samtale med Tonje Westby 14.04.2010.

³⁹⁵ Samtale med Ragner Nordgreen 11.02.2010.

til felles med Young Mapam.³⁹⁶ Imidlertid sto denne organisasjonen svakt blant israelske ungdommer på 1990-tallet. Da AUF startet opp sitt prosjektarbeide i 1994, fant AUF det derfor nødvendig å prioritere kontakten med LYL, til tross for at denne organisasjonen hadde synspunkter på Midtøsten-konflikten som var svært kontroversielle for AUF.³⁹⁷ Erkjennelsen av at det var nødvendig å ha kontakt med begge parter i en pågående fredsprosessen skulle føre til at forbindelsen med israelske ungdomsorganisasjoner ble tettere og hyppigere enn den hadde vært før.³⁹⁸

AUFs Midtøsten-prosjekt ble innledet på Utøya-leiren sommeren 1994. Her var både palestinske og israelske ungdommer tilstede. Senere på høsten fastsatte sentralstyret de endelige målene for prosjektet.³⁹⁹ Målet var å øke kunnskapen om Midtøsten i AUF og kontakten med palestinsk ungdom. Videre skulle AUF bidra til oppbyggingen av en fungerende demokratisk ungdomsorganisasjon innen Fatah. Dette skulle blant annet skje ved å etablere et ungdomssenter i Palestina. Målet var å samle inn 200 000 kroner innen 1. oktober 1996. Fredsprosessen skulle støttes ved å bidra til kontakt og utveksling mellom palestinere og israelere.

Midtøsten-prosjektet, som fikk navnet ”Kunnskap over grenser”, ble et vendepunkt i AUFs Midtøsten-arbeid. Prosjektet ble innledningen til et engasjement i regionen som savnet sidestykke i ungdomsorganisasjonens historie. For første gang ble det også opprettet et eget Midtøsten-utvalg for å samordne AUFs aktiviteter i området.⁴⁰⁰ Helt siden 1971 hadde AUF gitt sin støtte til palestinernes kamp for en egen stat. Imidlertid hadde det kommet lite konkret ut av solidaritetserklæringene. Ved begynnelsen av 1980-tallet hadde AUF sett for seg en opptrapping av solidaritetsarbeidet etter å ha besøkt PLO og Yassir Arafat, men også denne gangen måtte Midtøsten vike til fordel for andre konfliktområder. Men på 1990-tallet hadde AUF fått en unik mulighet til å bidra i fredsprosessen gjennom Oslo-avtalen. Men utfordringene var store i de okkuperte områdene som i flere årtier hadde vært under israelsk styre.

Kunnskap uten grenser

På begynnelsen av 1990-tallet levde det om lag to millioner palestinere på Vestbredden og i Gaza. Forskjellene mellom disse to områdene var relativt store. I Gaza var to tredjedeler av

³⁹⁶ Samtale med Øystein Mæland 16.04.2010.

³⁹⁷ Samtale med Kathrine Raadim 19.04.2010.

³⁹⁸ Ibid.

³⁹⁹ Arbark. AUF. Boks Da 0505. Mappe: 071b. Protokoll fra sentralstyremøte i AUF 07.11.94.

⁴⁰⁰ Sentralstyrets beretning. AUFs 44. ordinære landsmøte oktober 1994. De første medlemmene av Midtøsten-utvalget var Kathrine Raadim (leder), Per Øyvind Henriksen, Gunn Karin Gjøl, Aslak Eriksrud, Nina Hansen og Pål Ertzaas.

innbyggerne flyktninger og halvparten av befolkningen under 14 år.⁴⁰¹ For AUF innebar dette at dersom det skulle utvikles et reelt demokrati blant palestinerne her, så var det nødvendig med spesielle tiltak blant ungdom.⁴⁰² Tidligere organisering av ungdom hadde vært knyttet til intifadaen, og det var derfor nødvendig med andre typer ungdomsorganisasjoner.⁴⁰³ Et annet særtrekk ved Gaza var at befolkningen her aldri hadde fått muligheten til å utvikle politisk kultur, lederskap eller organisasjoner.⁴⁰⁴ Dersom et senter for ungdomsaktivitet i de palestinske områdene skulle bli en realitet og et virkemiddel i demokratiseringsprosessen, var det nødvendig med skoloring av palestinske ungdommer.

De første kursene startet opp i Norge høsten 1994. Utvelgelsen av de 14 første ungdommene som deltok, skjedde i samarbeid med GUPS og den palestinske fagbevegelsen.⁴⁰⁵ Et par måneder senere ble det organisert kurs for 60 ungdommer i Gaza. AUF la vekt på at ungdommene hadde ulike organisasjonsbakgrunn, slik at kurset senere kunne styrke organisasjonene ungdommene kom fra.

”Fra AUFs side følte vi at dette var nyttig. Vårt inntrykk var også at palestinerne selv syntes dette var nyttig. Det var i alle fall det de ga uttrykk for. De hadde ingen erfaringer i det å drive en organisasjon, og AUF var tross alt en ganske strukturert ungdomsorganisasjon. Men utgangspunktet deres var jo et godt stykke fra der vi var. Jeg tror først og fremst at dette var viktig for å skape inspirasjon. Det jeg husker best, var at vi hadde det utrolig morsomt. Dessuten var dette lærerikt for oss i AUF, vi erfarte at alt var ikke direkte overførbart til den palestinske virkeligheten.”⁴⁰⁶

Organisasjonsstrukturen til Fatah Youth kom etter hvert inn i mer faste former, blant annet med hjelp fra AUF. Høsten 1994 ble det dannet en komite som skulle jobbe fram mot å avholde en nasjonal kongress for bevegelsen.⁴⁰⁷ Det ble også utarbeidet egne lover og statutter for organisasjonsvirksomheten. Ledelsen i Fatah Youth ble dessuten fulgt opp gjennom et eget ledertreningsprogram i regi av AUF og SSU.⁴⁰⁸ Etter hvert begynte Fatah Youth å ta form av et ungdomsparti.

På slutten av 1995 ble det også startet opp egne jentekurs i Gaza og på Vestbredden. Også her samarbeidet AUF med sin svenske søsterorganisasjon SSU. Kursopplegget ble

⁴⁰¹ Hilde Henriksen Waage. *Peacemaking is a risky business*, 157.

⁴⁰² Arbark. AUF. Boks Da-0515. Internasjonalt samarbeid 1994. Mappe: 123i. ”Søknad om støtte til organisasjonskurs og støtte til demokrati-aktiviteter for palestinske ungdommer”

⁴⁰³ Ibid.

⁴⁰⁴ Waage, *Peacemaking is a risky business*, 161.

⁴⁰⁵ Arbark. AUF. Boks Da-0515. Internasjonalt samarbeid 1994. Mappe: 123i. ”Søknad om støtte til organisasjonskurs og støtte til demokrati-aktiviteter for palestinske ungdommer”.

⁴⁰⁶ Samtale med Kathrine Raadim 19.04.2010.

⁴⁰⁷ Arbark. AUF. Boks Da – 0527. Mappe: 074i. Faks fra Fatah Youth Movement til Rita Ottervik angående opprettelsen av ”The National Preparatory Committee of the Fatah Youth Movement”.

⁴⁰⁸ Samtale med Kathrine Raadim 19.04.2010.

utarbeidet av Gunn Karin Gjøl og Synnøve Konglevoll.⁴⁰⁹ Emner som ble tatt opp var blant annet hersketeknikker, møterepler og nettverksarbeid. Kursopplegget var hektisk: I løpet av tre dager ble det holdt kurs for om lag 100 jenter i Nablus, Ramallah og Betlehem.

AUF-representantene følte selv de nådde best fram blant jenter på Vestbredden. I følge Gjøl og Konglevoll skyldtes dette at folk var mindre religiøse og ikke like ”skeptisk til vestlig imperialisme”.⁴¹⁰ Kursholderne konkluderte med at likestillingsarbeidet måtte følges opp i Midtøsten-prosjekt, og at det ennå var et stykke igjen før jenter kunne delta på linje med guttene.

AUF støtte på mange praktiske problemer i gjennomføringen av sitt Midtøsten-prosjekt. Grenseovergangene til Gaza var ofte stengt på grunn av terroraksjoner, noe som førte til at AUFs kursholdere måtte snu med uforrettet sak.⁴¹¹ Det skulle vise seg spesielt vanskelig å få avviklet en samlende kongress for alle lokallagene i Fatah Youth. I tillegg til at det var motstand i partiet, var det også problemer med å få tillatelse av israelerne. Lederne i Fatah Youth ble heller aldri enige om hvor kongressen skulle avvikles. Løsningen ble foreløpig å avholde distriktskongresser og separate kongresser for Gaza og Vestbredden.⁴¹²

Prosessen med å bygge opp en egen ungdomsorganisasjon i Fatah ble i flere sammenhenger møtt med skepsis. Enkelte ledere innen Fatah mente at ungdomsorganisasjonens virksomhet var ”fraksjonering”, og hadde gitt beskjed om at Fatah Youth ikke fikk lov til å holde en egen kongress⁴¹³ Noen medlemmer ga også uttrykk for at de fryktet fengsling og vold dersom de trosset Arafat og andre i Fatah-ledelsen.⁴¹⁴ I tillegg hadde ungdomsorganisasjonen sine egne problemer å strid med. I ett tilfelle måtte et kurs i Ramallah avlyses på grunn av interne stridigheter i Fatah-komiteen på Vestbredden.⁴¹⁵ Mange kursdeltakere klaget dessuten over mangelen på informasjon fra de lokale Fatah Youth-komiteene i forkant av kursene.⁴¹⁶

Et viktig element i AUFs prosjekt var å øke kunnskapen om Midtøsten blant egne medlemmer. Fra 1995 ble det derfor arrangert studieturer hvert halvår, hver tur med et titalls deltakere. Som reiseledere deltok medlemmer av AUFs Midtøsten-utvalg. Tidligere hadde det

⁴⁰⁹ Arbark. AUF. Boks Da – 0527. Mappe: 0741. Midtøsten-utvalget. Rapport: Jentekurs i Vestbredden og Gaza. Gunn Karin Gjøl var stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet og medlem i AUFs Midtøsten-utvalg. Synnøve Konglevoll var sentralstyremedlem og likestillingsansvarlig i AUF.

⁴¹⁰ Ibid.

⁴¹¹ Ibid.

⁴¹² Ibid.

⁴¹³ *Praksis* ”AUF-støtte til Fateh-youth”, 1997, nr 3

⁴¹⁴ Ibid.

⁴¹⁵ Arbark. AUF. Boks Da – 0527. Mappe: 0741. Midtøsten-utvalget. ”Rapport fra organisasjons- og jentekurs i Palestina. 26.02-04.03.

⁴¹⁶ Ibid.

stort sett vært medlemmer fra ungdomsorganisasjonens ledelse som hadde dratt på delegasjonsbesøk. Nå var det fylkeslagene i AUF som selv nominerte deltakere, og den endelige utvelgelsen ble foretatt ved loddtrekning.⁴¹⁷ I årene som fulgte, fikk AUF'ere fra hele Norge oppleve Midtøsten og treffe palestinske og israelske ungdommer. Dette kom til å forsterke Midtøsten-engasjementet på AUFs grunnplan.⁴¹⁸

I Midtøsten-prosjektet fikk AUF god bruk for ressursene og det nettverket som eksisterte i den norske arbeiderbevegelsen. For AUF var det viktig å få gjennomslag for at ungdomsorganisasjonene hadde en rolle å spille i demokratiutviklingen i de okkuperte områdene, både i de politiske partiene som allerede eksisterte og i andre organisasjoner. I internasjonal sammenheng henvendte AUF seg ofte til Bjørn Tore Godal, som var leder av Midtøsten-komiteen i Den sosialistiske internasjonale.

AUF var også i tett dialog med de sentrale aktørene i fredsprosessen for å få innspill til ungdomsorganisasjonens arbeid i Midtøsten. Reisevirksomheten til medlemmene av Midtøsten-utvalget var omfattende de første årene, og i flere sammenhenger hadde AUF møter med Terje Rød Larsen, Mona Juul og Jan Egeland. Som en følge av Interim-avtalen i september 1995 hadde Norge fått ansvaret for det såkalte "People-to-people"-programmet (P2P). Formålet med programmet var å øke oppslutningen rundt fredsprosessen hos vanlige isralere og palestinere, blant annet gjennom utveksling av israelsk og palestinsk ungdom.⁴¹⁹ Det var FAFO som fikk ansvaret for prosjektet. Under et møte med AUF i februar 1996 hadde Rød Larsen tatt interesse for AUFs Midtøsten-prosjekt. Han mente at AUFs prosjekt burde involveres i P2P-prosjektet, sammen Young Fatah og Labour Young Leadership.⁴²⁰

Fram mot 1997 deltok over 400 palestinske ungdommer på diverse organisasjonskurs i regi av AUF.⁴²¹ Det er vanskelig å si om hvilke konkrete resultater denne virksomheten førte med seg. Viktigst var det kanskje at aktivitetene virket inspirerende og samlende på et ungdomsorganisasjon som var i oppstartsfasen. I tillegg var AUF på god vei til samle inn pengene de trengte for å starte opp et ungdomshus i Palestina.⁴²² Arbeidet i regionen hadde skapt stor entusiasme i AUF, og ungdomsorganisasjonen var stolt over det den hadde fått

⁴¹⁷ Samtale med Kathrine Raadim.

⁴¹⁸ Ibid.

⁴¹⁹ Waage. *Peacemaking is a risky business*, 207-211.

⁴²⁰ Arbark. AUF. Boks Da – 0527. Mappe: 0741. Midtøsten-utvalget. "Rapport fra organisasjons- og jentekurs i Palestina. 26.02-04.03. Det har ikke lyktes for forfatteren å få opplysninger om hvorvidt AUFs Midtøsten-prosjekt ble involvert i P2P-prosjektet. I følge Hilde Henriksen Waage måtte Norge redusere sine ambisjoner for prosjektet betraktelig. Delvis skyldtes dette motstand både fra palestinsk og israelsk side. Waage, *Peacemaking is a risky business*, 210-211.

⁴²¹ *Praksis* "Palestina – omveier til fred", 1997, nr 5

⁴²² Prosjektet fikk i tillegg støtte fra Utenriksdepartementet og NORAD.

utrettet. Likevel ble ikke veien mot fred og en egen palestinsk stat så kort som AUF hadde trodd da arbeidet startet opp i kjølvannet av Oslo-avtalen i 1993.

Ingen kort vei til fred

Til tross for at Oslo-avtalen i 1993 hadde skapt stor optimisme hos AUF, var ungdomsorganisasjonen samtidig bekymret over mangelen på fremgang i fredsprosessen. Sammen med de andre medlemmene i Fellesutvalget for Palestina ga AUF uttrykk for bekymring over at Israel ikke overholdt sin del av fredsplanen.⁴²³ Det gjaldt spørsmålet om israelsk militær tilbaketrekking fra palestinske områder og stans i byggingen av israelske bosetninger. Etter planen skulle det dessuten holdes valg på palestinske selvstyremyndigheter i juli 1994. Valgene var til stadighet blitt utsatt på grunn av israelsk motvilje, påpekte FUP i sin uttalelse. Og viktigst av alt: Israel hadde ennå ikke anerkjent palestinerne rett til en egen stat. Dette var selve forutsetningen for at det skulle bli fred i Midtøsten, understreket FUP.

Likuds valgseier i mai 1996 og dannelsen av Benjamin Netanyahu koalitionsregjering bidro heller ikke til å få fortgang i fredsprosessen. For AUF var valgnederlaget til det israelske arbeiderpartiet et stort tilbakeslag.⁴²⁴ Netanyahu var en enda sterkere motstander av en egen palestinsk stat enn sine forgjengere og skulle gå tilbake på flere punkter i Oslo-avtalen.⁴²⁵ Israel fortsatte etableringen av jødiske bosetninger i de okkuperte områdene. I løpet av 1996 økte settler-befolkningen med hele ni prosent.⁴²⁶ Israels nybyggingspolitikk fikk AUF til å reagere skarpt. I 1997 gikk et tyvetalls AUF'ere til aksjon. De bygde isoporhus i oppkjørselen til den israelske ambassaden i Oslo og krevde at Netanyahu gikk av som statsminister. Forholdet til Israel var nå mer anstrengt enn på lenge for ungdomsorganisasjonen.

På palestinsk side hadde Yassir Arafat nok av problemer å stri med. Den palestinske befolkningen levde under elendige forhold samtidig som ekstreme grupperinger som Hamas og Hizbollah hadde erklært krig mot Oslo-avtalen.⁴²⁷ Til AUFs medlemsblad *Praksis* uttalte lederen i Fatah Youth, Abdalhakim Awad, at han ikke så bort i fra at folks frustrasjon snart kunne ende opp i en ny intifada.⁴²⁸

⁴²³ Arbark. AUF. Da – 0515. Mappe: 123f. Palestinagruppene. "Israel må overholde fredsplanen". Uttalelse av Representantskapet i Fellesutvalget for Palestina, 08.12.1994. Fellesutvalget for Palestina startet opp igjen høsten 1992.

⁴²⁴ Samtale med Kathrine Raadim 19.04.2010.

⁴²⁵ Waage. *Peacemaking is a risky business*, 219-220.

⁴²⁶ Ibid.

⁴²⁷ Ibid.

⁴²⁸ *Praksis* "På vei mot ny intifada?", 1998, nr 1

Skjebnen til det planlagte ungdomshuset kan stå som et symbol på hvor vanskelig det var for en organisasjon som AUF å drive fredsarbeid i Palestina. Ungdomshuset ble kjøpt like før intifadaen brøt ut i 2000, og lå utenfor Jerusalem. Under urolighetene som fulgte, brukte israelske soldater bygget som skarpskytter-post. Noen år senere skulle bygget bli ubrukelig da det ble liggende kloss inntil sikkerhetsmuren som skulle beskytte israelske bosettinger.⁴²⁹ Til tross for tilbakeslagene valgte AUF å fortsette sitt solidaritetsarbeid i Midtøsten.

Oppsummering

Etter landsmøtet i 1979 var ikke lenger spørsmålet om en enstats- eller tostatsløsning i Palestina et viktig spørsmål for AUF. I tillegg mente ungdomsorganisasjonen at den hadde vunnet en viktig politisk seier da resten av arbeiderbevegelsen fulgte etter og anerkjente PLO og palestinernes rettigheter.

Den sterke støtten til palestinerne skulle bestå gjennom hele perioden som dette kapittelet omhandler, og AUF kjempet nå for at en anerkjennelse av palestinernes rettigheter også skulle bli offisiell norsk utenrikspolitikk. Høyres holdning i Midtøsten-spørsmålet ble karakterisert som dobbeltmoral ettersom utenriksminister Sverre Stray ikke ville møte PLO før organisasjonen hadde fordømt terrorhandlingene den hadde begått. I følge AUF var det den israelske regjeringen som hadde begått terrorhandlinger i Midtøsten. Spørsmålet om PLO skulle få et eget informasjonskontor i Norge skapte stor debatt. For AUF var det en skandale at den borgerlige regjeringen sa nei til dette.

Kritikken av Israel økte i styrke utover på 1980-tallet. Den israelske invasjonen i Libanon i 1982 ble fordømt i krasse ordelag av AUF. Dette var ikke var ungdomsorganisasjonen alene om. Israels anseelse dalte i hele den norske opinionen. Israelske myndigheter hadde en altfor steil holdning i Palestina-spørsmålet, mente AUF. Israel måtte derfor ta på seg ansvaret for at fredsprosessen sto i stampe. Og da intifadaen brøt ut i de okkuperte områdene i 1987 påpekte landsstyret at opprøret var resultatet av 20 år med israelsk okkupasjon. Selv om AUF var kritisk til den israelske politikken, beholdt organisasjonen sin kontakt med de israelske ungdomsorganisasjonene.

I spørsmålet om palestinernes rett til en egen stat var ikke AUF villig til å inngå noe kompromiss. Derfor avviste ledelsen de amerikanske fredsfrøstøtterne på begynnelsen av 1980-tallet fordi USA forsøkte å holde PLO utenfor en fredsløsning, og den amerikanske regjeringen ønsket heller ikke en egen palestinsk stat. Etter at PLO hadde anerkjent Israel i 1988 var AUF mer optimistisk når det gjaldt utsiktene til å få til en fredsløsning i Midtøsten.

⁴²⁹ Samtale med Kathrine Raadim 19.04.2010.

AUF-ledelsen understreket samtidig at det lå et enormt ansvar på Israel som hittil ikke hadde vist noen forhandlingsvilje.

Til tross for sterk støtte til palestinernes sak kom Midtøsten som konfliktområde ut av fokus i AUFs solidaritetsarbeid. Det er flere grunner til dette. I årene mellom 1984 og 1993 var det stillstand i bestrebelsene på å få til en fredsløsning i Midtøsten. Konflikten mellom Israel og palestinerne hadde pågått i flere tiår uten at en løsning var i sikte. I AUF oppdaget ledelsen at det var vanskelig å holde engasjementet oppe hos medlemmene i en sak som var såpass kompleks som Midtøsten-konflikten. Dessuten tok andre internasjonale saker stor oppmerksomhet.

Da AUF skulle avslutte sitt engasjement i Nicaragua og stake ut veien videre i det internasjonale arbeidet, falt dette sammen i tid med at Oslo-avtalen skulle settes ut i livet. Valget ble derfor enkelt for AUF. Ledelsen vedtok ganske raskt at Midtøsten skulle bli organisasjonen nye hovedsatsing internasjonalt. Selv om Midtøsten ikke hadde vært prioritert i det internasjonale arbeidet på en stund, startet ikke AUF på bar bakke. AUF hadde gode kontakter både på palestinsk og israelsk side. Dessuten fikk ungdomsorganisasjonen god hjelp fra nettverket den hadde i den norske arbeiderbevegelsen og AUF-ledelsen hadde ofte kontakt med de sentrale norske aktørene bak Oslo-avtalen.

For AUF innebar Oslo-avtalen et nytt håp om at palestinerne kunne få sin egen stat. Siden det skulle innføres selvstyre i de okkuperte områdene i Palestina, mente AUF-ledelsen at det var viktig å styrke demokratiet og ungdomsorganisasjonene i Gaza og på Vestbredden. Dersom fredsprosessen skulle lykkes var det også viktig med kontakt mellom palestinsk og israelsk ungdom, fremhevet AUF. Organisasjonen ønsket å spille en rolle i forhold til begge parter for å få i gang dialog. Selv om forholdet til de israelske ungdomsorganisasjonene til tider hadde vært anstrengt, førte Midtøsten-prosjektet til at kontakten nå ble tettere og hyppigere mellom AUF og israelerne.

I løpet av 1994 startet AUF opp sitt prosjekt i Palestina. Aldri før hadde organisasjonen engasjert seg så sterkt i Midtøsten som den gjorde nå. AUF satte seg som mål å bygge et ungdomshus for palestinsk ungdom som skulle være et senter for politiske aktiviteter. Dette skulle skje gjennom innsamling av egne midler. For at senteret skulle få den funksjonen det var tiltenkt, var det viktig med skolering av palestinsk ungdom i organisasjon og ledelse. I årene mellom 1994 til 1997 ble over 400 palestinske ungdommer skolert av AUF. I tillegg til at kursene var til stor inspirasjon for ungdommene som deltok, kom organisasjonsstrukturen i Fatah Youth etter hvert i mer faste former. På AUFs grunnplan ble

Midtøsten-engasjementet forsterket ved at medlemmer i fylkeslagene ble plukket ut til å delta i studiereise til Midøsten hvert halvår.

Gjennomføringen av prosjektet støtte på en del problemer underveis. I tillegg til praktiske problemer var det skepsis i deler av Fatah til at ungdommen fikk bygge opp en egen organisasjon. Spesielt problematisk skulle det bli å få gjennomført en samlende kongress for hele Fatah Youth. Det planlagte ungdomshuset ble det heller ingenting av.

Samtidig var det bekymring i AUF over manglende fremgang i fredsprosessen fordi Israel ikke overholdt sine forpliktelser. Spesielt fikk den fortsatte etableringen av jødiske bosettinger i de okkuperte områdene AUF til å reagere skarpt. I årene som fulgte skulle ungdomsorganisasjonens forhold til Israel bli stadig mer anstrengt.

Kapittel 6. Avsluttende konklusjon

Konflikten mellom staten Israel og palestinerne kan karakteriseres som en av de mest komplekse regionale konflikter i etterkrigstiden. Heller ikke i dag, seksti år etter at den jødiske staten ble opprettet, er konflikten på noen avgjørende måte nærmere en løsning. Det kan derfor være på sin plass å trekke fram de lange linjene når det gjelder AUFs forhold til Palestina-spørsmålet.

Etter min mening er det spesielt to begivenheter i fortellingen om AUF og Midtøsten-konflikten som kan beskrives som skjellsettende. Disse hendelsene henger dessuten nært sammen i tid, og det er perioden mellom disse to begivenhetene som har fått størst oppmerksomhet i min oppgave.

Ytre sett ble seksdagerskrigen i 1967 et definitivt vendepunkt, ikke bare for den senere utviklingen i Midtøsten, men også for AUF og organisasjonens syn på konflikten mellom Israel og palestinerne. Konsekvensene av seksdagerskrigen skulle i det internasjonale bildet bli et referansepunkt for senere fredsforhandlinger i tiårene som fulgte. For AUFs del utløste krigen en prosess som førte til en fundamental omprøving av ungdomsorganisasjonens holdning til det som skjedde i Midtøsten.

Den andre begivenheten, som dreier seg om hjemlige forhold, er AUFs landsmøte i 1971. AUF kom dette året til å bryte tvert med det som hadde vært den rådende oppfatningen av Midtøsten-konflikten i den norske arbeiderbevegelsen. Arbeiderungdommen erklærte kamp mot det sionistiske Israel og støttet fullt opp om palestinerne og PLOs krav om en felles stat for arabere og jøder i Palestina. For mange av dem som tilhørte den eldre generasjonen i partiet må dette ha fortonet seg nærmest som en sjokkartet opplevelse.

Men også i et større perspektiv fremstår 1971-landsmøtet som svært viktig. Først og fremst fordi AUF etter dette kom til å holde fast ved det som ungdomsorganisasjonen oppfattet som selve "kjernen" i Midtøsten-konflikten: Spørsmålet om palestinerne rettigheter. AUF skulle relativt raskt forlate sitt enstats-standpunkt, slik det ble vedtatt i 1971. Men i resten av den perioden som denne oppgaven omhandler understreket ungdomsorganisasjonen i alle sammenhenger at palestinerne hadde rett til et eget hjemland, enten det skjedde som en del av en enstats- eller tostats-løsning, og at PLO var den legitime representanten for det palestinske folket. Jeg mener det er viktig å understreke dette innslaget

av kontinuitet i AUFs holdning til Midtøsten-konflikten. Spesielt med tanke på spørsmålet om hvorvidt AUFs standpunkter hadde noen innflytelse på moderpartiet og fagbevegelsen.

Men før disse to viktige begivenhetene var altså holdningene helt annerledes. Fra den jødiske staten ble opprettet og frem til seksdagerskrigen i 1967 skulle AUF støtte Israel så å si uten forbehold. Denne holdningen hadde ungdomsorganisasjonen til felles med resten av arbeiderbevegelsen. Det palestinske flyktningeproblemet som hadde oppstått etter 1948 var ikke gjenstand for AUFs oppmerksomhet. Først mot midten av dette tiåret kan man hos AUFs ledelse finne spor av en gryende erkjennelse av at den israelske bosettingspolitikken utgjorde et problem og at det også fantes en annen part i denne konflikten.

Mine funn når det gjelder perioden fra 1948 og frem til 1965 representerer ikke noe grunnleggende nytt. I all hovedsak bekrefter disse Hilde Henriksen Waages beskrivelse av den ensidige og pro-israelske holdningen hos den norske arbeiderbevegelsen i denne perioden. I kildene er det likevel er det vanskelig å finne spor av noe stort engasjement fra AUFs side når det gjelder Israel, slik man finner det hos ledelsen i Arbeiderpartiet og LO.

Det er interessant å observere at de få ansatsene man finner til en alternativ vurdering av Midtøsten-konflikten kommer fra grupperinger ute til venstre i Arbeiderpartiets ytterkant. Sosialistisk Studentlag, som fram til 1959 var en del av AUF i Oslo, betraktet både Israel og de arabiske statene som ofre for stormaktspolitikken. De sosiale og økonomiske motsetningene i Midtøsten ble utnyttet av stormaktene. Dersom disse motsetningene ble fjernet, ville det langt på vei løse konfliktene i regionen, slik SosStud vurderte det. Det var nettopp fra SosStud og andre studentsammenslutninger til venstre i norsk politikk at AUF ti år senere skulle motta viktige impulser da ungdomsorganisasjonens standpunkt til konflikten var i endring.

I oppgaven er det brukt relativt god plass på forklare bakgrunnen for AUFs holdningsendring på slutten av 1960-tallet. Seksdagerskrigen sommeren 1967 skulle ikke føre til noen brå helomvending i AUFs holdning til konflikten i Midtøsten. Informantene som er brukt i denne delen av oppgaven, forteller at seksdagerskrigen fikk dem til å stille spørsmål ved oppfatningen om Israel som en liten stat som var truet av sterke arabiske naboer. Gradvis vokste det frem en skepsis mot Israel i årene etter 1967. Den nye kritiske holdningen hadde først og fremst sitt utgangspunkt i Oslo AUF.

AUF skulle i siste halvdel av 1960-tallet bli utfordret av SUF, blant annet i synet på Midtøsten-konflikten. Allerede høsten 1967 inntok SFs ungdomsorganisasjon et standpunkt som var sterkt kritisk til Israel og som tok til orde for at den jødiske staten burde erstattes med en felles stat der jøder og arabere hadde like rettigheter. For mange politisk aktive AUF'ere

utgjorde SUFs klare og radikale standpunkter en utfordring. Enkelte mener at AUFs nye holdning til Midtøsten-konflikten kan forklares med ungdomsorganisasjonen trengte nye radikale standpunkter i ”konkurransen” med SUF. Det er mulig at dette motivet spilte en viss rolle, men det er ingen fullgod forklaring på hvorfor AUF inntok et radikalt standpunkt i Palestina-spørsmålet. Dersom dette hadde vært en dominerende motiv burde AUFs avklaring i dette spørsmålet kommet tidligere. Et annet moment er at AUFs anti-sionistiske standpunkt, som tok form rundt 1970, hadde en helt annen bakgrunn enn SUFs anti-imperialistiske vedtak fra 1967. Først etter at opposisjonen hadde fått gjennomslag for et nytt NATO-standpunkt i 1969, var den nye ledelsen i AUF klar til å ta fatt på Midtøsten-spørsmålet.

Jeg har i min fremstilling lagt vekt på at AUFs nye standpunkt til Midtøsten-konflikten var anti-sionistisk motivert. Konflikten ble oppfattet som en kamp mellom sionisme og palestinsk nasjonalisme. Denne nye måten å betrakte konflikten på hadde i Norge sin bakgrunn i studentsammenslutninger som Sosialistisk Studentlag og Fritt Forum. Dette var fellesarenaer for AUF og SUF, og det var i dette miljøet man fant personer med en spesiell interesse for Midtøsten-konflikten. I denne sammenhengen har jeg lagt vekt på samarbeidet mellom AUFs sentralstyremedlem Rune Gerhardsen og Steinar Tamsfoss. Gerhardsen var helt sentral i utformingen av AUFs nye Midtøsten-politikk og Tamsfoss bidro i stor grad til at AUFs nye standpunkt fikk en klar anti-sionistisk utforming. Landsmøtet i 1971 gikk på et anti-sionistisk grunnlag inn for at det burde opprettes en felles stat i Palestina og gav sin støtte til frigjøringsorganisasjonen PLO. Likevel viste avstemningsresultatet at sympatien for Israel fortsatt var utbredt i AUF.

Sosialdemokraterna i Sverige behandlet i landsmøtesammenheng Midtøsten-konflikten for første gang i 1969.⁴³⁰ Bakgrunnen var to innkomne forslag fra partiets ungdomsorganisasjon, SSU, som var svært kritisk til israelsk politikk. Forslagene tok til orde for at landsmøtet skulle fordømme Israel for brudd på tidligere FN-vedtak og for å føre en ekspansjonspolitik i regionen. Et av forslagene sidestilte Israels handlemåte med nazistenes fremferd under krigen. Men som statsviteren Ulf Bjereld understreker: ”Ingen av motionerna uppmärksammade emellertid den palestinske aspekten av problemet utan såg konflikten endast ur ett israelsk-arabiskt perspektiv.”⁴³¹ SSU-ledelsen var altså tidligere ute med offentlig kritikk av Israel enn AUF, men samtidig bar ikke innholdet i kritikken preg av at SSU på dette tidspunktet oppfattet palestinerne som et eget folk med legitime rettigheter.

⁴³⁰ Ulf Bjereld, *Svensk Mellanösternpolitik*, (Helsingborg: Carlsson Bokförlag, 1989), 167.

⁴³¹ Ibid.

SSUs Israel-kritikk i 1969 skiller seg dermed ut fra AUFs landsmøtevedtak i 1971, som oppfattet Midtøsten-konflikten som en kamp mellom sionisme og palestinsk nasjonalisme.

I oppgavens kapittel 4 har jeg forsøkt å forklare bakgrunnen for at ungdomsorganisasjonen nyanserte sitt pro-palestinske standpunkt i løpet av 1970-tallet. Den anti-sionistiske retorikken som hadde preget AUFs holdning på begynnelsen av tiåret skulle etter hvert forsvinne. Det er tydelig at det var viktig for AUFs ledelse å lytte til signalene som kom fra PLO. Fra 1972 antydte frigjøringsorganisasjonen muligheten for en tostats-løsning i Palestina, og dette ble lagt merke til i AUF. Samtidig ønsket ungdomsorganisasjonen å ta hensyn til begge parter i konflikten. Fram mot årsmøtet i 1979 arbeidet AUFs ledelse seg fram mot et nytt standpunkt til Midtøsten-konflikten. Det mest realistiske på kort sikt var en tostatsløsning, mens man i det lange løp gikk inn for en felles stat i Palestina. Formelt sett var det ikke dette standpunktet AUF vedtok under landsmøtet i 1979. Her gikk organisasjonen verken inn for en enstats- eller tostats-løsning, men slo fast at palestinerne måtte få rett til å vende hjem til sitt eget land. Begrunnelsen var at dette på dette tidspunktet var at det var uklart hva PLO selv mente i denne saken. Men i realiteten skulle AUFs ledelse, med formann Torbjørn Jagland i spissen, gå inn for en tostats-løsning i tiden som fulgte.

Et interessant spørsmål i denne sammenhengen er hvilke motiver AUF hadde for å moderere sitt standpunkt. Ungdomsorganisasjonens holdning til Midtøsten-konflikten i denne perioden kan på flere måter beskrives som pragmatisk. For det første virker det ikke som at det var avgjørende for AUFs ledelse hvorvidt en enstats-løsning var mer riktig enn en tostats-løsning. Sentralstyrets diskusjoner rundt dette spørsmålet bærer overhodet ikke preg av ideologiske avveininger av noe slag. Spesielt tydelig blir dette dersom man sammenligner med diskusjonene innad i Palestinakomiteen og Palestinafronten på dette tidspunktet. Solidaritetsorganisasjonene brukte mye energi på å ta stilling til PLOs ulike utspill og hva som var den rette linjen.⁴³² Også hos AUF hersket det tvil om hva som var PLOs offisielle politikk, men solidaritet med palestinerne og PLO innebar at ungdomsorganisasjonen støttet det som flertallet i PLO gikk inn for.

Men det viktigste motivet for en kursendring i AUFs Midtøsten-politikk på 1970-tallet var først og fremst ønsket om å få gjennomslag for sin politikk i moderpartiet og resten av arbeiderbevegelsen. Også her hadde AUF en pragmatisk holdning. Dersom ungdomsorganisasjonen skulle ha håp om å få endret arbeiderbevegelsens Midtøsten-standpunkt i en mer palestinavennlig retning, var det nødvendig med en kursendring. I

⁴³² Vågstøl, "Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986", 64-69.

klartekst betydde dette at AUF måtte forlate kravet om en enstatsløsning og i sterkere grad understreke at Israels interesser i konflikten også måtte tas hensyn til. I tillegg til at AUF ønsket å støtte opp om det de oppfattet var PLOs politikk, var et mer balansert standpunkt en dyd av nødvendighet for organisasjonen.

Etter at spørsmålet om en enstats- eller tostatsløsning var ryddet av veien, kunne AUF bruke kreftene på å få gjennomslag for en anerkjennelse av palestineres rettigheter i resten av arbeiderbevegelsen. Samtidig opplevde organisasjonen et kraftig oppsving i engasjementet rundt Midtøsten. En av grunnene til dette var delegasjonsreisen til Libanon i 1980. I følge AUF selv hadde delegasjonen under sitt møte med Yassir Arafat fått bekreftet at ungdomsorganisasjons strategi om en egen palestinsk stat på kort sikt også var noe som PLO også mente var mest realistisk. Etter delegasjonsreisen vedtok AUF-lederne at solidaritetsarbeidet skulle trappes opp og at det skulle arbeides aktivt for å nå frem med organisasjonens standpunkter overfor partiet og fagbevegelsen.

Denne oppgaven har hatt sitt tyngdepunkt årene mellom 1967 og 1982. Det var spesielt i disse årene at både AUFs og Arbeiderpartiets syn på Midtøsten-konflikten gikk igjennom de største endringene. Et spørsmål som ble stilt i innledningen til denne oppgaven var om AUF klarte å påvirke partiet og få gjennomslag for sitt syn? Dette har vært det spørsmålet som har vært vanskeligst å gi noe godt svar på. Jeg understreket innledningsvis i dette avslutningskapittelet innslaget av kontinuitet i AUFs holdning til Palestina-spørsmålet. Prosessen mot en mer nyansert norsk Midtøsten-politikk, der det ble tatt hensyn til begge parter i konflikten, var preget av langsomme endringer. AUF var utålmodig, men forsto at utenriksminister Frydenlund egentlig ville mer enn det han kunne levere på. Selv om AUFs innflytelse på norsk utenrikspolitikk var begrenset, opplevde trolig Frydenlund det som verdifullt og inspirerende å ha arbeiderungdommen med som støttespillere i arbeidet med å få gjennomslag for en endring. Ungdomsorganisasjonens justering av kursen rundt midten av 1970-tallet var blant annet et uttrykk for at AUF hadde et sterkt ønske om å få gehør for sitt syn i partiet. Det umiddelbare resultatet av vedtaket i 1971 var at ungdomsorganisasjonen maktet å sette dagsorden. Til tross for Midtøsten-standpunktet senere ble moderert, holdt AUF hele tiden fast på kravet om en anerkjennelse av palestineres rettigheter. I det lange løp påvirket dette både partiet og fagbevegelsen. Da Arbeiderpartiet i 1981 vedtok å utdype kontakten med PLO, var det etter forslag fra AUF. Ungdomsorganisasjonens bidrag til arbeiderbevegelsens holdningsendring, som fikk sitt gjennombrudd på begynnelsen av 1980-tallet var ikke avgjørende, men hadde betydning.

AUFs holdning til de viktige spørsmålene i Midtøsten-konflikten skulle heller ikke forandre seg videre utover på 1980-tallet. Standpunktet om palestinernes rettigheter var hele tiden utgangspunktet for hvordan organisasjonen forholdt seg til ulike forslag til fredsløsninger og det som skjedde i Palestina. Dessuten fortsatte AUF å kjempe for at en anerkjennelse av PLO også skulle bli offisiell norsk utenrikspolitikk. Kritikken av Israel tiltok i styrke, spesielt etter invasjonen i Sør-Libanon i 1982. Dessuten mente AUF at Israel i liten grad viste forhandlingsvilje overfor palestinerne.

I forhold til andre utenrikspolitiske saker skulle Midtøsten blir nedprioritert i AUFs internasjonale arbeide på 1980-tallet, uten at dette betydde redusert støtte til palestinernes sak. Engasjementet nådde en topp de første årene av tiåret, noe som i tid falt sammen med gjennombruddet for en ny holdning til Midtøsten-konflikten i arbeiderbevegelsen. Senere opplevde AUF-ledelsen at det var vanskelig å holde engasjementet oppe i en sak som var både komplisert og preget av stillstand på denne tiden. Mellom-Amerika, og da spesielt Nicaragua, ble AUFs hovedsatsingsområde internasjonalt.

Et nytt vendepunkt i ungdomsorganisasjonens forhold til Midtøsten-konflikten ble Oslo-avtalen i 1993. Dette var trolig den utløsende årsaken til at AUF nå valgte Palestina som sin hovedsatsing i det internasjonale arbeidet. Selv om Oslo-avtalen ikke sa noe om en egen palestinsk stat, var det nettopp håpet om at avtalen var første skritt på veien til en palestinsk statsdannelse, som gjorde at AUF til å begynne med stilte seg positiv til denne fredsløsningen. Men ungdomsorganisasjonen ønsket også å spille en rolle i implementeringen av Oslo-avtalen. Dersom palestinsk selvstyre og demokrati skulle bli en realitet i Gaza og på Vestbredden, var det nødvendig å satse på ungdommen. Dette var bakgrunnen for AUFs Midtøsten-prosjekt "Kunnskap uten grenser". Dessuten var det viktig for AUF å ha god kontakt med både israelsk og palestinsk ungdom, dersom ungdomsorganisasjonen også skulle ha en meklerrolle i konflikten. Engasjementet rundt "Kunnskap uten grenser" var uten sidestykke i organisasjonens historie når det gjelder Midtøsten. Imidlertid ble det ingen kort vei til fred i regionen. Undermineringen av Oslo-avtalen og opptrappingen av konflikten innebar for AUF at organisasjonen fikk et stadig mer anstrengt forhold til Israel.

Representerer min oppgave noe nytt i forhold til tidligere forskning? Dette er den første fremstillingen som helt spesifikt har AUF og Midtøsten-konflikten som tema og som strekker seg over det meste av etterkrigstiden. I andre arbeider har AUFs holdning til Midtøsten-konflikten spesielt blitt trukket frem i sammenheng med seksdagerskrigen i 1967 og det radikale standpunktet ungdomsorganisasjonen inntok i forhold til konflikten i 1971. Hilde Henriksen Waage har i sine arbeider pekt på at AUFs nye syn på konflikten var en del

av den politiske radikaliserings på 1970-tallet, der venstresidens fremvekst, ungdomsopprøret, en økende interesse for den tredje verden og ikke minst generasjonsskiftet i Arbeiderpartiet er viktige forklaringsfaktorer.⁴³³ De samme momentene blir også behandlet i min oppgave, og representerer ikke noe nytt. Mitt bidrag har først og fremst vært å utfylle og utdype bakgrunnen for at AUF gikk fra å støtte Israel uforbeholdent og over til et klart pro-palestinsk standpunkt. Dessuten har bruken av kilder for å belyse temaet vært bredere enn i andre fremstillinger, ikke minst har bruken av informanter bidratt til at flere nyanser har kommet frem.

Det som jeg spesielt vil trekke frem, dreier seg om årene mellom seksdagerskrigen i 1967 og AUF landsmøte i 1971. Jeg har i min fremstilling lagt vekt på at AUF ved inngangen til 1970-tallet først og fremst oppfattet Midtøsten-konflikten som en kamp mellom sionisme og palestinsk nasjonalisme. AUF definerte seg inn i denne konflikten på en annen måte enn SUF, selv om AUF skulle legge seg tett opp til SUFs syn på Palestina-problemet. Jeg har i denne sammenhengen understreket samarbeidet mellom Rune Gerhardsen og Steinar Tamsfoss. Disse to ser ut til å spilt en sentral rolle i utformingen av landsmøtets vedtak i 1971. Så vidt jeg kan se er disse nyansene og den konkrete bakgrunnen for AUFs nye Midtøsten-standpunkt, slik det fremsto på begynnelsen av 1970-tallet, ikke kommet frem i tidligere fremstillinger. Et annet punkt er svekkelsen av AUFs Midtøsten-engasjement i løpet av 1980-tallet, som skjedde i årene etter at AUFs ledelse hadde vedtatt en styrking av dette arbeidet. Ved første øyekast kan dette virke oppsiktsvekkende, men jeg har i min fremstilling forsøkt å forklare bakgrunnen for at det ble slik. Til slutt vil jeg trekke frem ungdomsorganisasjonens opptrapping av det praktiske solidaritetsarbeidet fra midten av 1990 og bakgrunnen for dette engasjementet.

AUFs motiver for å engasjere seg i internasjonale konflikter og spørsmål har ikke forandret seg fra den jødiske staten ble opprettet og frem til i dag. Hos AUF har oppfatningen om hva som var rettferdig og riktig ut fra et sosialistisk ståsted vært bestemmende for hvilke standpunkter organisasjonen har tatt til internasjonale konflikter. Når det gjelder Midtøsten, har oppfatningen om hva som var en rettferdig løsning på konflikten gått igjennom store forandringer. De siste 40 årene har AUF ønsket en rettferdig løsning for palestinerne og arbeidet aktivt for å få det til.

⁴³³ Se for eksempel Waage, *Hvorfor Norge?: Oslo-prosessens politiske forhistorie*, 407-408.

Kilder

Arkiv

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark): AUFs arkiv, AUF i Oslos arkiv, Aake Anker Ordings arkiv, Sosialistisk Studentlags arkiv, Oslo Arbeidersamfunns arkiv (Bokser og saksmapper som beskrevet i noter)
AUFs landsmøteprotokoller 1949, 1971, 1979, 1983, 1989.

Muntlige kilder

Per Kleppe	Samtale 10.06.2008
Reiulf Steen	Samtale 22.05.2008
Britt Hildeng	Samtale 05.06.2009
Bernt Bull	Samtale 20.09.2009
Hans Bendiksbj	Samtale 27.10.2009
Rune Gerhardsen	Samtale 04.11.2009
Steinar Tamsfoss	Samtale 18.11.2009
Jan Otto Hauge	Samtale 16.11.2009
Ragnar Nordgreen	Samtale 11.02.2010
Øystein Mæland	Samtale 16.04.2010
Tonje Westby	Samtale 14.04.2010
Kathrine Raadim	Samtale 19.04.2010

Trykte kilder

Arbeiderungdommen (senere Fritt Slag og Praksis) 1946-1998
Underveis, div. nr.
Orientering, div. nr.
Palestina-Nytt, div. nr.
Fritt Palestina, 1970, nr. 1
Fædrelandsvennen, 12.05.1970.
Arbeiderbladet, div. nr.
Fri Fagbevegelse, 1956, nr. 11

Litteraturliste

Bergh, Trond. Pharo, Helge, red., *Vekst og velstand: norsk politisk historie 1945-1965*. Oslo: Universitetsforlaget, 1987.

Bjereld, Ulf. *Svensk Mellanösternpolitik*. Helsingborg: Carlsson Bokförlag, 1989.

Butenschøn, Nils. *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling, kriger*. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.

Bygstad, Kjell. "Norsk Midt-Østen politikk og solidaritetsarbeidet for palestinerne." *Vardøger* 29 (2004).

Godbolt, James. "AUF og protesten mot Vietnamkrigen – opprør og kontinuitet", *Arbeiderhistorie 2003, Årbok for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek*

Godbolt, James. *Den norske Vietnambevegelsen 1967-1973*, Acta Humaniora 328. (Avhandling (dr.philos), Universitetet i Oslo, 2008).

Hagelund, Karl Emil. *Israel – elsket og hatet: Norske holdninger gjennom 35 år*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1983.

Halvorsen, Terje. *Partiets salt: AUFs historie*. Oslo: Pax, 2003.

Sven G. Holtsmark, Helge Ø. Pharo, Rolf Tamnes (red). *Olav Riste og norsk internasjonal historieskriving*. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag, 2003.

Johansen, Jahn Otto, "Tendenser i norsk Midt-Øst-politikk". I *Norsk utenrikspolitisk årbok 1979*. Redigert av John Kristen Skogan. Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1980.

Johansen, Karl Egil. Jødefolket inntar en særstilling: *Norske haldningar til jødane og staten Israel*. Kristiansand: Portal Forlag, 2008.

Kielland Arne. "To partier i ett – et statsvitenskapelig deltakerstudium av landmøtet i AUF i 1967" Upublisert. 1967

Kjeldgaard, Henning. *I skyggen av den kolde krig – Internasjonalt ungdomsarbeide 1957-1966 og derefter*. Gedved: Eigil Holms forlag, 2002.

Kjeldgaard, Henning. "Fra Hedtoft til Lykketoft: Socialdemokratiets holdning til Mellemøsten, 1947-2001". *Arbejderhistorie – Tidsskrift for historie, kultur og politik* nr. 1, 2007.

Kleppe, Per. *Kleppepakke: meninger og minner fra et politisk liv*. Oslo: Aschehoug, 2003.

Lie, Haakon. - *slik jeg ser det*. Oslo: Tiden, 1975.

Olsen, Heidi. "Seksdagerskrigen - et vendepunkt? : Norge og Midtøsten-konflikten på 1960-tallet". Hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 1998

- Pedersen, Henrik Bjørge. "Fra provins til naboland: Jordans rolle på Vestbredden 1967-1994". Masteroppgave, Universitetet i Bergen, 2006.
- Rovde, Øystein Jackwitz. "I solidaritetens navn. LOs forhold til Midtøsten 1947–2002". Hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Oslo, 2004.
- Shlaim, Avi. *The Iron Wall: Israel and the Arab world*. London: Penguin Books, 2000.
- Smith, Charles D. *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A history with documents* Boston: Bedford/St.Martins, 2001.
- Steen, Reiulf. *Der hjertet banker: bilder fra et liv*. Oslo: Tiden, 1986.
- Steen, Reiulf. *Maktkamp - nye bilder fra et liv*. Oslo: Tiden, 1989).
- Strøm, Peder O. "Norske holdninger til Midt-Østen-konflikten, 1967-1970". Hovedoppgave i historie, Universitetet i Bergen, 1971.
- Tammes, Rolf og Tom B. Jensen. *Oljealder: 1965–1995*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.
- Tveit, Odd Karsten. *Alt for Israel*. Oslo: Cappelen, 1996.
- Vågstøl, Tarjei Johannessen. "Den norske solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986". Hovedoppgave i historie, Oslo, 2007.
- Wendelbo, Hans Svein Urdahl. "DNA og Midt-Austen: Det Norske Arbeiderparti og Midt-Austenkonflikta". Hovedoppgave i historie, Universitetet i Trondheim, 1980.
- Waage, Hilde Henriksen. *Da staten Israel ble til: et stridsspørsmål i norsk politikk 1945-1949*. Oslo: Gyldendal, 1989.
- Waage, Hilde Henriksen. *Norge - Israels beste venn: norsk Midtøsten-politikk 1949-1956*. Oslo, Universitetsforlaget, 1996.
- Waage, Hilde Henriksen. *Peacemaking Is a Risky Business: Norway`s Role in the Peace Process in the Middle East, 1993-96*.
- Waage, Hilde Henriksen. *Norwegians? Who needs Norwegians?: Explaining the Oslo back channel: Norway's political past in the Middle East*. Oslo: PRIO Peace Research Institute, 2006.